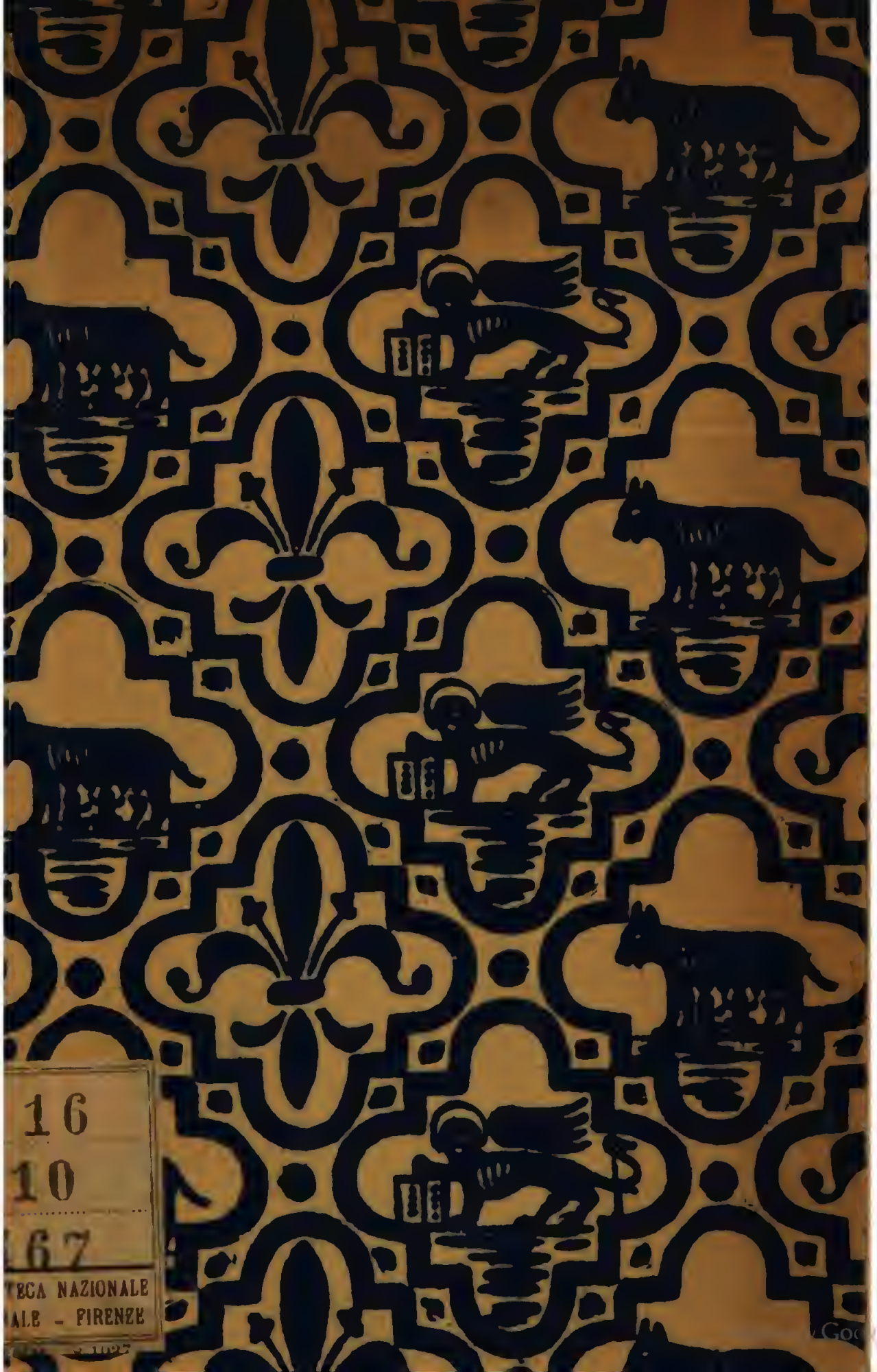

16
10
67
TECA NAZIONALE
ALE - FIRENZE

16
10
467
BIBLIOTECA NAZIONALE
CENTRALE - FIRENZE
10.000 - 8.1982

odasch da liger

per

la sagonda classa

dellas

las elementaras rumanschas

an dialect de Surmeir.

anslato antras ena societad scolastica.

Coira,
Stampareia de Senti & Hummel
1857.

16. 10. 46,4

Notizias preliminaras per igls scolasts.

Vocals. a, e, i, o, u.
Diftongs. ai, ei, oi, ui, au, ou.

lom

ge, gi, gia, gio, giu.
gle, gli, glia, glio, gliu.
egl, igl, agl, ogl, ugl.
egn, ign, agn, ogn, ugn.
gne, gni, gna, gno, gnu.
tge, tgi, tga, tgo, tgu.
etg, itg, atg, otg, utg.
stge, stgi, stga, stgo, stgu.
estg, istg, astg, ostg, ustg.
ce, ci, za, zo, zu.

deir

ga, go, gu, ghe, ghi.
ag, og, ug, eg, ig.
gla, glo, glu, gle, gli.
ang, ong, ung, eng, ing.
ac, oc, uc, ec, ic.
che, chi, ca, co, cu.
sca, sco, scu, sque, squi.

leischan

scha, sche, schi, scho, schu.
asch, esch, isch, osch, usch.
tscha, tsche, tschi, tscho, tschu.
atsch, etsch, itsch, otsch, utsch.
sta, ste, sti, sto, stu.
ast, est, ist, ost, ust.

Declinaziuns.

Artetgel definit. *Artetgel indefinit.*

Singular.

1	Igl bab	la mama	Pol	Antona	Maria
2	digl bab	della mama	de Pol	d'Antona	de Maria
3	agl bab	alla mama	a Pol	ad Antona	a Maria
4	igl bab	la mama	Pol	Antona	Maria
5	dagl bab	dalla mama	da Pol	dad Antona	da Maria

Plural.

1	igls babs	las mamas	Pols	Antonas	Oschla
2	digls babs	dellas mamas	de Pols	d'Antonas	d'Oschla
3	agls babs	allas mamas	a Pols	ad Antonas	ad Oschla
4	igls babs	las mamas	Pols	Antonas	Oschla
5	dagls babs	dallas mamas	da Pols	dadAntonas	dadOschla

Artetgel d'unitad.

1 En matt	ena matta
2 d'en matt	d'ena matta
3 ad en matt	ad ena matta
4 en matt	ena matta
5 dad en matt	dad ena matta

Pronoms persunals.

Singular.

1	Ja	te	el	ella
2	de mè	de tè	ded el	ded ella
3	a mè (am)	a tè (at)	ad el (igl)	ad ella (la) (sa)
4	mè (ma)	tè (ta)	el (igl)	ella (la) (sa)
5	da mè	da tè	dad el	dad ella

Digitized by Google

Plural.

1 nous	vous	els	ellas
2 de nous	de vous	ded els	ded ellas
3 a nous (ans)	a vous (az)	ad els (igls)	ad ellas (las) (sa)
4 nous (ans)	vous (az)	els (igls)	ellas (las) (sa)
5 da nous	da vous	dad els	dad ellas

1 mamez	tatez	sasez	nusez	vusez
2 de mamez	de tatez	de sasez	de nusez	de vusez
3 a mamez	a tatez	a sasez	a nusez	a vusez
4 mamez	tatez	sasez	nusez	vusez
5 da mamez	da tatez	da sasez	da nusez	da vusez

1 mies	ties	sies	mia	tia	sia
2 de mies	de ties	de sies	de mia	de tia	de sia
3 a mies	a ties	a sies	a mia	a tia	a sia
4 mies	ties	sies	mia	tia	sia
5 da mies	da ties	da sies	da mia	da tia	da sia

1 vos	vossa	vossas
2 de vos	de vossa	de vossas
3 a vos	a vossa	a vossas
4 vos	vossa	vossas
5 da vos	da vossa	da vossas

Conjugaziuns.

Verbs auxiliars.

Indicativ.

Preschaint. Ja va, te ast, el ò, nous vagn vous vez els òn.

Imperfect. Ja veva, te vevas, el veva, nous vevan, nous vevas, els vevan.

Preterit perfect. Ja va gìa, te ast gìa, el ò gìa; nous vagn gìa, vous vez gìa, els òn gìa.

Plusquam preterit. Ja veva gìa, te vevas gìa, el veva gìa; nous vevan gìa, vous vevas gìa, els vevan gìa.

Futur. Ja vign a veir, te vignst a veir, el vign a veir; nous nign a veir, nous niz a veir, els vignan a veir.

Ja varò, te varòst, el varò; nous varòn, vous varòz, els varòn.

Futur mixt. Ja vign a veir gìa, te vignst a veir gìa, el vegn a veir gìa; nous nign a veir gìa, vous niz a veir gìa, els vignan a veir gìa.

Ja varò gìa, te varost gìa, el varò gìa, nous varòn gìa, vous varoz gìa, els varòn gìa.

Conjunctiv.

Preschaint. Tg'ia vegia, tgi te vegias, tg'el vegia, tgi nous vègian, tgi vous vegias, tg'els vegian.

Preschaint condixiuno. Ja vess, te vessas, el vess; nous vessan, vous vessas, els vessan.

Preterit perfect. Tg'ia vegia gìa, tgi te vegias gìa, tg'el vegia gìa, tgi nous vegian gìa, tgi vous vegias gìa, tg'els vegian gìa.

Preterit condixiuno. Jia vess gìa, te vessas gìa, el vess gìa; nous vessan gìa, vous vessas gìa, els vessan gìa.

Futur. Tg'ia vigna a veir, tgi te vignas a veir, tg'el vigna a veir; tgi nous vignan a veir, tgi vous vignas a veir, tg'els vignan a veir.

Futur condiziuno. Ja niss a veir gìa, te nissas a veir gìa, el nissa veir gìa; nous nissan a veir gìa, vous nissas a veir gìa, els nissan a veir gìa.

Infinitiv. vier.

Particip. avent, gia.

Gerund. dad aveir.

Indicativ.

Preschaint. Ja sung, te ist, el è; neus ischan, vous ischas, els èn.

Imperfect. Ja era, te eras, el era; nous eran, vous eras, els eran.

Preterit perfect. Ja sung sto (stada), te ist sto (stada), el è sto (stada); nous ischan stos (stadas), vous ischas stos (stadas) els èn stos (stadas).

Plusquam preterit. Ja era sto, te eras sto, el era sto (stada); nous eran, vous eras, els eran stos (stadas).

Futur. Ja vign ad esser, te vignst ad esser, el vign ad esser; nous nign ad esser, vous niz ad esser els vignan ad esser.

Ja sarò, te saròst, el sarò; nous saròn, vous saroz, els saron.

Futur mixt. Ja vign ad esser sto, te vingst ad esser sto, el vignad esser sto (stada); nous nign ad esser stos, vous niz ad esser stos, els vignan ad esser stos (stadas).

Ja sarò, te saròst, el sarò — sto (stada) nous saròn, vous saròz, els saròn — stos (stadas).

Conjunctiv.

Preschaint. Tg'ia seia, tgi te seias, tg'el seia; tgi nous seian, tgi vous seias, tg'els seian.

Preschaint condixiuno. Ja fiss, te fissas, el fiss; nous fissan, vous fissas. els fissan.

Preterit perfect. Tg'ia seia sto, tgi te seias sto, tg'el seia sto; tgi nous seian stos, tgi vous seias stos, tg'els seian stos (stadas).

Preterit condixiuno. Ja fiss sto, te fissas sto, el fiss sto; nous fissan stos, vous fissas stos, els fissan stos (stadas).

Futur. Tg'ia vigna ad esser, tgi te vignas ad esser, tg'el vigna ad esser; tgi nous vignan ad esser, tgi vous vignas ad esser, tg'els vignan ad esser.

Futur condiziuno. Ja niss ad esser, te nissas ad esser, el nis ad esser; nous nissan ad esser, vous nissas ad esser, els nissan ad esser.

Infinitiv. esser.

Particip. sto, stada.

Gerund dad esser.

Indicativ.

Preschaint. Ja vign, te vignst, el vign; nous nign, vous niz, els vignan.

Imperfect. Ja niva, te nivas, el niva; nous nivan, vous nivas, els nivan.

Preterit. Ja sung nia, te ist nia, el è nia (nida); nous ischan nias, vous ischas nias, els èn nias (nidas).

Plusquam preterit. Ja era nia, te eras nia, el era nia (nida); nous eran nias, vous eras nias, els eran nias (nidas).

Futur. Ja vign a nir, te vignst a nir, el vign a nir; nous nign a nir, vous niz a nir, els vignan a nir.

Ja nirò, te niròst, el nirò; nous niròn, vous niròz, els niròn.

Futur mixt. Ja vign ad esser nia, te vignst ad esser nia, el vign ad esser nia (nida); nous nign ad esser nias, vous niz ad esser nias, els vignan ad esser nias (nidas).

Ja sarò, le saròst, el sarò — nia (nida) nous saron, vous saroz, els saròn — nias (nidas).

Conjunctiv.

Preschaint. Tg'ia vigna, tgi te vignas, tg'el vigna; tgi nous vignan, tgi vous vignas, tg'els vignan.

Preschaint condixiuno. Ja niss, te nissas, el niss; nous nissan, vous nissas, els nissan.

Preterit. Tg'ia seia nia, tgi te seias nia, tg'el seia nia (nida); tgi nous seian nias, tgi vous seias nias, tg'els seian nias (nidas).

Preterit condixiuno. Ja fiss nia, te fissas nia, el fiss nia (nida); nous fissan nias, vous fissas nias, els fissan nias (nidas).

Futur. Tg'ia vigna a nir, tgi te vignas a nir, tg'el vigna a nir; tgi nous vignan a nir, tgi vous vignas a nir, tg'els vignan a nir.

Digitized by Google

Futur condiziuno. Ja niss a nir, te nissas a nir, el niss a nir; nous nissan a nir, vous nissas a nir, els nissan a nir.

Infinitiv, nir.

Particip: gnent, nia.

Gerund, da nir.

Verbs cun la terminaziung an ar e. gr. Lodar.

Activ.

Indicativ.

Preschaint. Ja lod, te lodas, el loda; nous lodagn· vous lodez, els lodan.

Imperfect. Ja lodava, te lodavas, el lodava; nous lodavan, vous lodavas, els lodavan.

Preterit perfect. Ja va, te ast, el ò; nous vagn, vous vez, els òn — ludo.

Plusquam preterit. Ja veva, te vevas, el veva; nous vevan, vous vevas, els vevan — ludo.

Plusquam preterit. Ja va gia, te ast gia, el ò gia; nous vagn gia, vous vez gia, els òn gia — ludo.

Futur. Ja vign, te vignst, el vign; nous nign, vous niz, els vignan — a lodar.

Ja lodarò, te lodarost, el lodaro; nous lodaron, vous lodaroz, els lodaror.

Futur mixt. Ja vign ad aveir, te vignst ad aveir, el vign ad aveir; nous nign ad aveir, vous niz ad aveir, els vignan ad aveir — ludo.

Ja varò, le varòst el varò; nous varòn, vous varòz, els varòn — ludo.

Imperativ. Loda, lodè, lodan. — Lod'am, lod'at, lod'igl, lod'la; lod'em, lod'ez, lod'igls, lod'ellas.

Conjunctiv.

Preschaint. Tgia loda, tgi te lodas, tg'el loda; tgi nous lodan tgi vous lodas, tg'els lodan.

Preschaint condixiuno. Ja lodess, te lodessas, el lodess; nous lodessan, vous lodessas, els lodessan.

Preterit perfect. Tg'ia vegia, tgi te vegias, tg'el vegia; tgi nous vegian, tgi vous vegias, tg'els vegian — ludo.

Preterit condixiuno. Ja vess, te vessas, el vess; nous vessan, vous vessas, els vessan — ludo.

Futur. Tg'ia vigna, tgi te vignas, tg'el vigna; tgi nous vignan, tgi vous vignas, tg'els vignan — a lodar.

Futur condixiuno. Ja niss, te nissas el niss, nous nissan, vous nissas, els nissan — a lodar.

Futur mixt. Tg'ia vigna, tgi te vignas, tg'el vigna; tgi nous vignan, tgi vous vignas, tg'els vignan — ad aveir ludo.

Futur mixt condixiuno. Ja niss, te nissas, el niss; nous nissan, vous nissas, els nissan — ad aveir ludo.

Lodar, lodont, ludo, da lodar.

Passiv.

Indicativ.

Preschaint. Ja vign, te vignst, el (ella) vign — ludo (ludada); nous nign, vous niz, els (ellas) vignan — ludos (ludadas.)

Imperfect. Ja niva, te nivas, el (ella) niva — ludo (ludada): nous nivan, vous nivas, els (ellas) nivan — ludos (ludadas).

Preterit perfect. Ja sung, te ist, el (ella) è nia ludo (nida ludada); nous ischan, vous ischas, els (ellas) èn — nias ludos (nidas ludadas.)

Plusquam preterit. Ja era, te eras, el (ella) era — nia ludo (nida ludada); nous eran, vous eras, els (ellas) eran — nias ludos, (nidas ludadas).

Futur. Ja vign, te vignst, el (ella) vign — a nir ludo, (ludada); nous nign, vous niz, els (ellas) vignan — a nir ludas (ludadas).

Ja nirò, le nirost, el nirò — ludo (ludada); nous niròn, vous niroz, els (ellas) niròn — ludos (ludados).

Futur mixt. Ja vign, te vignst, el (ella) vign — ad esser nia ludo (nida ludada); nous nign, vous niz, els (ellas) vignan ad esser nias ludos (nidas ludadas).

Ja nirò, le niròst, el nirò — ad esser ludo (ludada); nous niròn, vous niròz, els niròn — ad esser ludos (ludadas.)

Conjunctiv.

Preschaint. Tg'ia vigna, tgi te vignas, tg'el (ella) vigna — ludo (ludada); tgi nous vignan, tgi vous vignas, tg'els (ellas) vignan — ludos (ludadas).

Preschaint condixiuno. Ja niss, te nissas, el (ella) niss — ludo (ludada); nous nissan, vous nissas, els (ellas) nissan — ludos (ludadas).

Preterit perfect. Tg'ia seia, tgi te seias, tgel (ella)

seia — nia luda (nida ludada); tgi nous seian, tgi vous seias, tg'els (ellas) seian — nias ludos (nidas ludadas.)

Preterit condisiuno. Ja fiss, te fissas, el (ella) fiss — nia ludo (nida ludada); nous fissan, vous fissas els (ellas) fissan — nias ludos (nidas ludadas).

Futur. Tg'ia vigna, tgi te vignas, tg'el (ella) vigna — a nir ludo (ludada) &c.

Futur condisiuno. Ja niss, te nissas, el (ella) niss — a nir ludo (ludada); nous nissan, vous nissas, els (ellas) nissan a nir ludos (ludadas).

Infinitiv. Nir ludo (ludada).

Gerund. Da nir ludo (ludos, ludada, ludadas).

Verbs cun la terminaziung an e r e gr. p e r d e r.

Activ.

Indicativ.

Preschaint. Ja perd, te perdas, el pèrda; nous perdagn, vous perdez, els perdan.

Imperfect. Ja perdevas, te perdevas, el perdeva nous perdevan, vous perdevas, els perdevan.

Preterit perfect. Ja va pers &c.

Plusquam preterit. Ja veva &c. pers.
Ja va gia &c. pers.

Futur. Ja vign &c. a perder.
Ja perderò, te perderost, el perderò; nous perderòn, vous perderòz, els perderòn.

Futur mixt. Ja vign &c. ad avair pers.
Ja varò &c. pers.

Conjunctiv.

Preschaint. Tg'ia perda, tgi te perdas, tg'el perda; tgi nous perdan, tgi vous perdas, tg'els perdan.

Preschaint condixiuno. Ja perdess, te perdessas, el perdess; nous perdessan, vous perdessas, els (ellas) perdessan.

Preterit perfect. Tg'ia vegia etc. pers.

Preterit condixiuno. Ja vess etc. pers.

Futur. Tg'ia vigna etc. a perder.

Futur condixiuno. Ja niss etc. a perder.

Futur mixt. Tg'ia vigna etc. ad aveir pers.

Imperativ. Perda, perdè, perd'am, perd'at, perd'igl, perd'la, perd'ans, perd'igls, perd'las. Perdem, perd'ez, perd'el, perd'ella, perd an els, perd an ellas.

Infinitiv. Perder.

Particip. Perdent, pers.

Gerund. Da perder.

Passiv.

Indicativ.

Preschaint. Ja vign etc. pers — (persa); nous nign etc. pers (persas).

Imperfect. Ja niva etc. pers — persa.

Preterit perfect. Ja sung nia etc. pers — persa..

Plusquam preterit. Ja era etc. nia pers — neida persa.

Futur. Ja vign etc. a nir pers — persa.
Ja nirò etc. pers — persa.

Futur mixt. Ja vign etc. ad esser nia pers — nida persa, etc.

Ja nirò ad esser etc. pers — persa.

Conjunctiv.

Preschaint. Tg'ia vigna etc. pers — persa.

Preschaint condizziuno. Ja niss etc. pers — persa.

Preterit perfect. Tg'ia seia etc. nia pers, — nida persa.

Preterit condizziuno. Ja fiss etc. nia pers — nida persa.

Futur. Tg'ia vigna a nir etc. pers — persa.

Futur condizziuno. Ja niss etc. a nir pers — persa.

Infinitiv. Nir pers.

Gerund. Da nir pers — persa.

Verbs cun la terminaziung an eir, ir.

p. ex. vistgir, fugir, nir, durmeir, sclareir, culeir piteir.

Activ.

Indicativ.

Preschaint. Ja vistgesch. te vistgeschas, el vistgescha, nous vistgin, vous vistgiz, els vistgeschan.

Imperfect. Ja vistgiva, te vistgivas, el vistgiva; nous vistgivan, vous vistgivas, els vistgivan.

Preterit perfect. Ja va, te ast, el ò; nous vagn, vous vez, els òn vistgia.

Plusquam preterit. Ja veva etc. — vistgia.

Futur. Ja vign etc. — a vistgir.

Ja vistgirò, te vistgiròst, el vistgirò; nous vistgiròn, vous vistgiròz, els vistgiròn.

Futur mixt. Ja vign etc. — ad aveir vistgia.
Ja varò etc. vistgia.

Conjunctiv.

Preschaint. Tg'ia vistgescha, tgi te vistgeschas, tg'el vistgescha; tgi nous vistgeschan, tgi vous vistgeschas, tg'els vistgeschan.

Preschaint condiziuno. Ja vistgiss, te vistgiss, el vistgiss; nous vistgissan, vous vistgissas, els vistgissan.

Preterit perfect. Tg'ia vegia etc. vistgia.

Preterit condiziuno. Ja vess etc. vistgia.

Futur. Tg'ia vigna etc. a vistgir.

Futur condiziuno. Ja niss etc. a vistgir.

Imperativ. Vistgescha, vistgè, vistgesch'at, vistgesch'ans, vistgesch'am, vistgesch'igl, vistgeschla, vistgesch'ans, vistgesch'igls, vistgesch'las.

Infinitiv. Vistgir.

Particip. Vistgont, vistgia.

Gerund. Da vilgir.

Passiv.

Indicativ.

Preschaint. Ja vign etc. — vistgia.
(Igl rest sco igl verb an ***er.***)

Verbs reciprocs.

Preschaint. Ja ma legr, te ta legras, el sa legra: nous ans legragn, vous az leprez, els sa legran.

Ja m'anregl, te t'anreglas, el s'anregla, nous ans anreglagn, vous az anreglez, els s'anreglan.

Ja ma cumbriesch, te ta cumbrieschas, el sa cumbriescha, nous ans cumbriign, vous az cumbriez, els sa cumbrieschan.

Imperfect. Ja ma legrava etc. Ja m'anreglava etc. Ja ma cumbriiva etc.

Preterit. Ja va ma legro etc. Ja va m'angreglo etc. Ja va ma cumbriia etc.

Nusquam preterit. Ja veva ma legro etc. Ja veva m'anreglo etc. Ja veva ma cumbriia etc.

Te ast gia ta legro etc. te ast gia t'anreglo etc. te ast gia ta cumbriia etc.

Futur. El vign a sa legrar, etc. el vign a s'anreglar, etc. el vign a sa cumbriir etc.

Nous ans legraròn, etc. vous az anreglaròz, etc. els sa cumbriiròn etc.

Imperativ. Ta legrat, t'anreglat, ta cumbieschat. Az legrè, az anriglè, az cumbriè.

Particip. Sa legront, s'anreglont, sa cumbriont; sa legro, s'anreglo, sa cumbriia.

I. Secziung.

(Noms d'objects-)

1. Exercici.

Object, en object de scola.

Igl codasch, igl palpira, la plemma, la tenta, la lingira, la creida, la tavla, igl risblei.

2. Exercici.

Object, en mobel.

La meisa, la soptga, igl banc, la stgaffa, igl canaster, la gliterna, igl candelier, la glimira, la bitschida.

3. Exercici.

Object, ena part della stanza.

La pegna, igl isch, la fanestra, la parè, igl palanschia, la sava, la carunga, igl poffet, la stgaffa.

4. Exercici.

Object, en rap.

Igl vistgia, la valada, igl tschop, las tgotschas, igl calschoul, igl calzér, la tgameischa, la tgapela, la tgapitscha, igl mantel, la tgapa.

5. Exercici.

Object, en rap.

La schlappa, igl faziel, igls gands, las pantoflas, la rassa, igl best, igl scussal, igl tgapi, la schlengia.

6. Exercici.

Object, en gaffen.

Igl cuntel, la forbasch, la guglia, la rezgia, la planga, igl martel, la sir, la glema, la raspa, igl stgalper, la seivla, igl tarader.

7. Exercici.

Object, las speziareias.

Igl setger, igl pever, la canela, igl pulitg, la safrana, las enas, igls groffels, la spezia nova.

8. Exercici.

Object, igl bietg.

La tgesa, la baselgia, igl casti, igl mulegn, la rezgia, la clostra, la caserna, la tor, igl clavo.

9. Exercici.

Object, sorts de garneza.

Igl sel, igl salegn, igl dumi, la avagna, igl furmantung, igl edel, igl carnung, la fava, la lenteglia, la arveglia.

10. Exercici.

Object, ena speisa.

Igl pang, la tgern, la sopa, igl caschiel, las cocas, igls uatschs, las paclangas, igls tiffels, igls fidelins, la manestra, igls pizochels, igls riviouls.

11. Exercici.

Object. ena bevronda.

La ava, igl latg, igl schirung, igl vignent, la scotga, igl vegn, igl vinars, igl bier, igl tee, igl caffee.

12. Exercici.

Object, vaschela de meisa.

Igl cupegn, la cuppa, la magiola, igl taglier, la cloca, la stoza, igl glas, la tassa, igl crug, igl bitgér, la buteglia, igl gotter.

13. Exercici.

Om, persunga masculina o feminina.

Igl unfant, igl matt, igl giovan, igl om, la matta, la giovna, la femna, la patrunga.

14. Exercici.

Om, en member de familia.

Igl bab, la mama, igl fegl, la feglia, igl tatt, la tatta, igl beadi, la beadia, igl frar, la sora, igl seir, la seira, igl schender, la breid.

15. Exercici.

Om, en mastgel.

Igl viturin, igl pastor, igl prér, igl catschéder, igl famegl, igl luvrant, igl carmér, igl bartgarol, igl suldo.

16. Exercici.

Om, en mastgel.

Igl pour, igl scolast, igl medic, igl pleivant, igl caplon, igl marcadant, igl official, igl giro, igl officier.

17. Exercici.

Object, vaschela de tgadafi.

La padela, la cazetta, la vanang, la pignatta, la caldéra, igl parlet, la sadela, igl tgebel, igl zever, la tgaza, igl tgaz, la brocca, la burtgetta, la sgarmera, igl cul, igl bretg.

18. Exercici.

Tiers domestis cun cater tgomas.

La vatga, igl bov, igl tgaval, igl asan, la nursa, la tgora, igl portg, igl tgang, igl giạt.

19. Exercici.

Tiers selvadis.

Igl tgamutsch, igl tscherv, la schemgia, la glioir, la muntanela, igl tés, igl elefant, igl stgirat, la golp.

20. Exercici.

Utschels domestis.

Igl cot, la gagligna, igl pulschagn, la oca, la enta, la tuba, igl galdin, igl pivung.

21. Exercici.

Utschels della campagna.

La amsla, igl passer, le giazla, la sgrigia, la scalma, igl cucu, la tschuetta, la pernisch, igl petgalen, la lodola, igl sprér, igl corv, la evla.

22. Exercici.

Planta.

Igl pomér, igl pignoul, la tgaglia, la erva, igl mestgal.

23. Exercici.

Om, om de mestier.

Igl calgér, igl furnér, igl mirader, igl farér, igl rodér, igl tagliacrappa, igl pellitschier, igl tanschadour.

24. Exercici.

Planta.

Igl rouer, igl larisch, igl fo, igl salisch, igl coller, igl badogn, igl fresan, igl trembel, igl peirér, igl meilér, igl nuschér, igl giopp.

25. Exercici.

Object, ena part della tgesa.

La steiva, la tgombra, igl spetger, la tgadeſi, igl schler, la stgela, igl tetg, igl tgamegn, la porta.

26. Exercici.

Om, om de mestier.

Igl tissuns, igl mulinér, igl tretschér, igl fanestrér, igl parlér, igl leiacodaschs, igl turnader, igl stampadour.

27. Exercici.

Tiers scarpents.

Igl louv, igl urs, la golp, igl ghis, igl liung, igl tigar, igl panter, la misteila.

28. Exercici.

Planta, ena erva ded iert.

La salatta, igl urteis, la tschavola, igls tschivigliungs, igl spinatsch, igl gibos, igl peterschegl, igl agl.

29. Exercici.

Object, stgerpa d'arar.

La crutscha, igl arader, la flianga, igl erbtg, igl culter, la ala.

30. Exercici.

Gaffens digl fons.

La fotsch, la farcla, igl rastèl, igl badegl, la zappa, la furtga, igl cuzér, la cut.

31. Exercici.

Object, stgerpa.

Igl tger, la biglianga, igl beret, la benna, igl stadal, la sliousa, igl cazop, igl targliung.

32. Exercici.

Om, ena part digl tgea.

Igls tgavels, igl front, igls igls, las ureglias, las taimpras, igl nas, la bucca, igl grogn.

33. Exercici.

Insectas.

La mostga, igl tavang, la vespra, igl avioul, la furmeila, la grila, la filunsa, la pula, la tgamola, igl verm, igls tgirouls, la pelousa.

34. Exercici.

Anfibias.

La rangla, la serp, igl rostg, la schischeglia, igl crocodill, la tartaruga, igl luschard.

35. Exercici.

Fretgs de pomera.

Igl peir, igl meil, igl prem, la paloia, la zuesca, las tscharieschas, igl persic, la nousch.

36. Exercici.

Fretgs de tgaglias, fletom

La iva, igls bluders, las souras, la vinatscha, las nitscholas, la genevra, igl izungs, las froslas, las losas, las parmoglias, las schischlas.

37. Exercici.

Object, ena part della tera.

Igl colm, la val, la prada, igl èr, igl god, igl lai, igl ual, igl fluss, la strada.

38. Exercici.

Parts digl om, parts digl tgea e digl best.

Igls daints, la glianga, las surveschegliias, igl nas, igl culez, la tutona, igl brost, igl vainter, igl dés, las costas.

39. Exercici.

Parts de plantas, ena flour.

La rosa, la tulipana, la negla, la gelgia, la viola, la narcissa, la auricola, la clavson-peder, la fucsia, las minicolas, la flour de pantg.

40. Exercici.

Metals.

Igl or, igl argent, igl fer, igl zegn, igl plom, igl argentveiv, igl atschal, igl rom, igl mesch.

Digitized by Google

41. Exercici.

Minerals.

Igl crapp, igl terratsch, l'arscheglia, igl marmel, igl diamant, igl sal, igl cristal, igl zolper, la calametta.

42. Exercici.

Object, parts digl mond, elements.

La tera, igl sulegl, la gligna, las steilas, igl tschiel, igl loft, la ava, igl fi.

43. Exercici.

Parts digl om, membra e parts della membra.

Igl bratsch, igl pè, igl dett, igl schanugl, igl combel, igl mang, la ungla, il vantregl, la nousch.

44. Exercici.

Parts de plantas.

La risch, la schitga, igl tschepp, igl mutagl, igl tschem, la carunga, igl rom, las brischlangas, la pertga, la figlia, igl fretg, la seia, la daschagna, la bora.

45. Exercici.

Fenoméns.

La plievgia, la neiv, la tampesta, igl tgametg, igl neivel, la brainta, igl artgantschiel, igl dè, la notg.

46. Exercici.

Igl codasch è en object de scola. La meisa è en mobel. Igl martel è en gaffen. La pegna è ena part della steiva. La sir è en gaffen. La lingira è en object de scola. La soptga è en mobel. La parè è ena part della stanza. La stgaffa è en mobel. La rezgia è en gaffen. La plemma è en object de scola. Igl isch è ena part della stanza.

47. Exercici.

Igl pang è ena speisa. La tgapela è en rap. Igl vegn è ena bevronda. Igl taglier è en vaschel de meisa. La tgameischa è en rap. Igl banc è en mobel. La sopa è ena speisa. La planga è en gaffen. La cupa è en vaschel de meisa. La sava è ena part della stanza. Igl bier è ena bevronda. Igl canaster è en mobel. Igl mantel è en rap.

48. Exercici.

Igl bab è en member de familia. Igl scolast è en om. Igl pleivant è en om. La mamma è en member de familia. Igl mat è en mastgel. La malta é ena femna. Igl fegl è en member de familia. Igl palpira è en object de scola. La gliterna è en mobel. La forbasch è en gaffen. Igl palanschia è ena part della stanza. La valada è en rap. La tgern è ena speisa. Igl tee è ena bevronda. Igl tatt è en member de familia. Igl pour è en om.

49. Exercici.

La valga è en tier domesti. Igl cot è en utschel de tgesa. Igl pomér è ena planta. La oca è en utschel

de tgesa. La nursa è en tier domesti. La erva è ena planta. Igl fer è en metal. Igl tgaval è en tier domesti. Igl glas è en vaschel de meisa. La guglia è en gaffen. Igl luvrant è en om. Igl urteis è ena erva ded iert. La enta è en utschel de tgesa. Igl official è en om. Igl frar è en member de familia. La stgaffa è en mobel.

50. Exercici.

È la pegna ena part della stanza? Gea, la pegna è ena part della stanza. È la soptga en gaffen? Na, la soptga è en mobel. È il codasch en object de scola? Gea, igl codasch è en object de scola. È la tgora en tier domesti? Gea, la tgora è en tier domesti. È igl isch en mobel? Na, igl isch è ena part della stanza. È igl cot en tier domesti cun cater tgomas? Na, el è en utschel tgesa. È igl pomér en bietg? Na, igl pomér è ena planat.

51. Exercici.

Tge è la tgaglia? La tgaglia è ena planta. Tge è la sora? La sora è en member de famiglia. Tge è igl or? Igl or è en metal. È la linda ena planta? Gea, la linda è ena planta. Tge è la caserna? La caserna è en bietg. È igl tgang en tier domesti? Gea, igl tgang è en tier domesti. Tge è igl badogn? Igl badogn è ena planta. È igl pivung en tier domesti cun cater tgomas? Na, igl pivung è en utschel de tgesa. È la fanestra ena part della stanza? Gea, la fanestra è ena part della stanza?

52. Exercici.

Igl mirader è en om de mestier. La glioir è en tier selvadi. Igl rouer è ena planta digl got. La steiva è

ena part della tgesa. Igl tgamutsch è en tier selvadi. Igl calger è en om de mestier. Igl larisch è ena planta digl got. La tgombra è ena part della tgesa. La amsla è en utschel della campagna. La tgadeſi è ena part della tgesa. Tge è igl tetg? Igl tetg è ena part della tgesa. È igl corv en tier domesti? Na, igl corv è en tier selvadi. È igl trembel en pomér? Na, igl trembel è ena planta de got. Tge è igl schlér?*) ..... Tge è igl badogn?..... È igl tés en tier selvadi?.....

53. *Exercici.*

La fava è en fretg d'iert. La baselgia è en bietg. Igl louv è en tier scarpent. Igl farèr è en om de mestier. La rava è en fretg d'iert. Igl casti è en bietg. Igl rodèr è en om de mestier. Igl urs è en tier scarpent. La muntanela è en tier selvadi. Igl bov è en tier dumesti. Tge è igl liung? Igl liung è en tier scarpent. È igl corv en tier scarpent? Na, igl corv è en tier selvadi. È la tgombra en bietg? Na, la tgombra è ena part della tgesa. Tge è la pegna?..... È igl stgirat en tier domesti?..... Tge è igl pivung?.....

54. *Exercici.*

Igl beadi è en member de familia. La avagna è en fretg de campagna. La flianga è en stgerp d'arar. Igl passer è en utschel. La sgrigia è en utschel de campagna. Igl beret è en stgerp. La lodola e en utschel. Igl erpig è en stgerp d'arar. Igl petgalen è en utschel. Igl salegn è en fretg digl feld. Igl sprér è en utschel scarpent. Igl cinsli è en utschel de campagna. La fotsch

*) Igl scolar dei sez dar la rasposta.

è en gaffen digl fons. Tge è igl furnér?..... Tge è igl tgamegn?..... Tge è igl salisch?..... È igl dumi en pomér?..... È la salatta ena erva d'iert?..... Tge è igl urteis?.....

55. Exercici.

Igl front è ena part digl tgea. Igl meil è en fretg d'en pomér. Igl rastel è en gaffen digl feld. La ieva è il fretg d'ena tgaglia. La rangla è en anfibi. La bucca è ena part digl tgea. Igl colm è ena part della tera. La permoglia è igl fretg d'ena tgaglia. La tscharischa è igl fretg d'en pomér. Igl luschard è en anfibi. La val è ena part della tera. Igl crocodill è en anfibi. La prada è ena part della tera. La zuesca è igl fretg d'en pomér. Tge è igl lai?.... Tge è igl front?.... Tge è la prada?....

56. Exercici.

Igl avioul è en insect. Igl culez è ena part digl best. Igl sulegl è ena part digl mond. La tulipana è ena flour. Igl loft è en element. La ureglia è ena part digl tgea. La viola è ena flour. La filunsa è en insect. La steila è ena part digl mond. Igl grigl è en insect. La serp è en anfibi. Igl got è ena part della tera. La gligna è ena part digl mond. La pulla è en insect. La tschuetta è en utschel. La viola è ena flour. Igl schlér è ena part della tgesa. La tor è en bielg. La parè è ena part della stanza. Igl tschiel è ena part digl mond. Igl fi è en element. La steiva è ena part della tgesa.

Digitized by Google

57. Exercici.

Igl bratsch è en member. Igl schanugl è ena part d'en member. Igl tschepp è ena part della planta. Igl dett è en member. La ureglia è ena part digl tgea. La canella è ena speziareia. La caserna è en bietg. La guglia è en gaffen. La vespra è en insect. Igl rom è ena part della planta. Igl atschal è en metal. La frastga è ena part della planta. Igl brost è ena part digl best. Igl combel è ena part d'en member. Igl igl è ena part digl tgea. La risch è ena part della planta. Igl loft è en element. Igl tgametg è en fenomén. *)..... part digl mond..... fenomén. Igl neivel..... Igl loft..... Igl artg.....

58. Exercici

Tge è la creida?**) Tge è la meisa? Tge è la rezgia? Tge è igl pang? Tge è igl bier? Tge è igl taglier? Tge è igl bab? Tge è igl scolast? Tge è la nursa? Tge è la oca? Tge è la tgaglia? Tge è la signoura?

59 Exercici.

È igl tgamutsch en tier selvadi? È igl rouer ena planta digl got? È en stgirat en tier domesti? È la stgela en bietg? È igl tschirischér en pomér? È igl louv en tier domesti? È igl farér en om de mestier? Èn igls schivigliungs en fretg digl feld? È igl casti en bietg? È igl carmér en om de mestier? È la

*) Igl scolar sto completar orda sias tgia chel tgi manca.

**) Igl scolar sto sez metter vetiers la rasposta.

sgiazla en utschel de tgesa? È l'arscheglia en metal? È igl badegl en object de scola? È igl pever ena speziareia?

60. Exercici.

Igl luschard ..... Igl sel ..... La ureglia ..... La scotga ..... La val ..... la iva ..... Igl premm ..... Igl des ..... La pulla ..... La gelgia .... — .... flour — ..... part digl mond — ..... — insect — ..... parts digl om — ..... part della planta — ..... fenomén — ..... part digl mond.

61. Exercici.

Palpira e tenta èn objects de scola. Vegn e vinars èn bevrondas. Paug e tgern èn speisas. Plievgia e neiv èn fenomèns. Erva e mestgel èn plantas. Salegn e avagna èn plantas. Sulegl e gligna èn parts digl mond. Fi e ava èn elements. Tschiel e tera èn parts digl mond. Tgametg e tempesta èn fenoméns. Bucca e nas èn parts digl tgea. Salatta et urteis èn ervas d'iert. Sal e solper èn minerals. Fraias e losas èn fretgs de tgaglias.

62. Exercici.

Las meisas e las soptgas èn mobels. Igls cuntels e las forbaschs èn gaffens. Igls ischs e las fanestras èn parts della stanza. Igls tagliers e las cuppas èn vaschela de meisa. Igls calzérs et igls calschouls èn raps. Igls tgavals e las vatgas èn tiers domestis. Las gagiinas et igls pulschagns èn utschels de tgesa. Las ranglas et igls luscherds èn anfibis. Las pullas e las formeilas èn insects. Liungs e louvs èn tiers scarpents. Neglas e tulipanas èn flours. Roma e frasgas èn parts della planta.

Peira e meila èn fretgs digl pomèr. Tgamutschs e tés èn tiers selvadis. Larischs e badogns en plantas digl got. Steivas e tgombras èn parts della tgesa. Miraders e tagliacrappa èn omens de mestier. Tgesas e baselgias èn bietgs. Colms e vals èn parts della tera. Nitscholas e permoglias èn fretgs de tgaglias. Aviouls e tavangs èn insectas.

63. Exercici.

Las plantas òn roma. La roma ò frastgas. Las frastgas òn guglias. Las pertgas òn figlia. Las nursas òn langa. Igls larischs òn dascha. La dascha ò larschigna: La meila ò grangs. Las vatgas òn eiver. Igls louvs òn greflas. Las rosas òn spegnas. Las plantas òn rischs. Igls bovs òn cornas. Las speias òn aint grangs. Igls utschels òn alas. Igls tiers scarpents òn greflas. Igls aviouls òn alas. Igls urs òn tazzas. Las schemgias òn mangs. Las nouschs òn en nuschel.

64. Exercici.

Igl pomér ò en best. La tgesa ò en tetg. Igl oun ò en tgea. Igl utschel ò dus peis. Igl om ò dus mangs. La tulipana ò seis figls. La filunsa ò otg peis. Igl tgaval ò cater tgomas. La viola o tschintg figls. Igl pomér ò blera figlia. Igl om ò diesch dets. La filunsa ò seis igls. Igl premm ò en cros. Igl cros ò en nuschel. En rosér ò bleras rosas. Igl larisch ò blera roma. La serp ò nigns peis. Igl creps ò diesch peis. Igl larisch ò nigna figlia. La flour digl glign ò tschintg figls. La schischeglia ò nigns igls. La schemgia ò cater mangs.

65. *Exercici.*

Igl mirader fo meir. Igl fenestrér fo fanestras e gliternas. Igl calgér fo calzers e pantofflas. Igl rodér fo tgers e stgerpa d'arar. Igl tissuns fo la teila. Igl turnader fo canas, batungs e culas. Igl stampadour e leia codasch fon igls codaschs. Igls mulinér fo la fregna. Igl furnér fo igl pang. La matta fo igls caltschouls. La gagligna fo igls ovs. Igl utschel fo igl nia. La vatga e la tgora datten latg. La filünsa fo la teila. Igl avioul fo igl mel. La nursa dat la langa. Igl pour planta poméra.

II. Secziung.

(Qualitats dellas tgosas.)

1. Exercici.

a) Igl sanc è cotschen, la glianga è cotschna, la scarlatta è cotschna. La castogna è brigna. La nitchola è brigna, igl nuschér è brign. Igl or è melen, igl solper è melen, igl strom è melen. L'erva è verda, igl figl è verd, la rangla è verda. Igls carvungs èn neirs, igl corv è neir, igl fulegn è neir. La tschendra è grischa, la meir è grischa, la brainta è grischa. Igl tschiel è blo, la flour de grang è blava, la viola è blava. La neiv è alva, igl sal è alv, igl latg è alv. Igl cot è giagl, igl tigar è giagl.

b) La cresta digl cot è cotschna. Igl ov della gaglina è alv. Las plemas dell'amsla èn neiras. Encaltgenas plemas digls papagiagls èn verdas. La flour digl tschirischér è alva. La polvra della veia è grischa. La glianga digl tigar è cotschna. Igl mel d'aviouls è melen. La flour digl glign è blava. La flour digl persic è cotschna. La figlia digl fresel è verda. Igls igls digl giat èn grischs. La fregna de terc è menla.

c) Las rosas ên cotschnas, o alvas, o menlas. Las tscharischas èn neiras, o cotschnas, o brignas. Las gelgias èn alvas, o menlas, o blavas. Las tulipanas èn cotschnas, o menlas, o brignas, o giaglias. Igls tgavels èn neirs, o melens, o grischs. Las glioirs èn alvas, o

grischas. La tenta è neira, o cotschna, o blava. Igl vegn è cotschen, o alv.

2. *Exercici.*

a) La cula è redonda, igl ov è radond, la balla è radonda. Igl codasch è cader, la tavla è cudra, igl palanschia è cader. La lingira è gista, la cana è gista, igl timung è gist. Igl corn è tort, igl rom è tort, la fotsch è torta, la farcla è torta. La guglia è gida. la gotta è gida, igl stilet è gid, la spada è gida. Igl det è muc, igl tgel è muc, la zappa è muca. Igl palanschia è glisch, la tavla è glischa. La prada è malanguleiva, igl er è malanguleiv.

b) Igl sanc digls anfibis e freid. Igl martel digl farér è grev. Igl tschertgel della bot è radond. L'era digl iert è glischa. Igl best digl fresen è gist. Igl romn digl meilér è tort. La spegna digl rosér è gida. La senda digl colm è teisa. L'ava digl ual è torbla. Lava della funtanga è clera.

c) Igl best dellas plantas è gist o tort. Las veias èn anguleivas o malanguleivas. Las tgesas èn de len o de crapp. Las forbaschs èn gidas o mucas. Las rudelas èn cadras o radondas. Las fattas èn gistas o tortas. Las meisas èn radondas o cadras. Igls cuntels èn gists o mucs.

3. *Exercici.*

a) Igl pantg è lom, igl svom è lom, la mangola è loma. Igl fer è deir, igl diamant è deir, igl crapp de fi è deir. Igl or è grev, igl plom è grev, igl crapp è grev. Igl fagn è lev, la langa è leva, la plemma è

leva. La scorsa digl pegn è groglia, igl meir è grogl, igl teratsch è grogl. Igl glatsch è glisch, l'ungla è glischa, igl glas è glísch. Igl palanschia è sitg, igl palpira è sitg. La bucca è bletscha, igl ditschung è bletsch, la pale è bletscha. La neiv è freida, igl glatsch è freid, la tempesta e freida. Igl fi è tgod, igl sulegl è tgod, la vesta è tgoda, igl sanc è tgod, la stad è tgoda.

b) Igl plimatsch digl letg è lom. La sulada della veia è deira. Igl meir digl schlér è freid. Igl begl dell'ava è bletsch. Igl tgir digl elefant è grogl. Igl martel digl farèr è grev. Igl platt della meisa è glisch. La scorsa digl peirer è groglia. La pel della nursa è tgoda. La paglia digl grang è leva. La sir digl mester è greva. L'ungla digl det è glischa.

c) Igl glatsch è glisch, deir e freid. La neiv è loma e freida. La scorsa è groglia e setga. La langa è loma e leva. Igl fer è deir e grev. La ruada è bletscha e freida. La sopa è bletscha e tgoda. La plemma è leva e sitga. Igl fagn è setg e lev. La guglia è gida e leva. Igl cristal è glisch e deir. Igl mestgel è lom e lev.

4. Exercici.

a) Igls confects èn dolschs, la manna è dolscha, igl setger è dolsch, igl mel è dolsch, igl fic è dolsch. Igl bier è petter, la cicoria è pettra, igl fel è petter, igl pomgenever è petter. Igl pang è gustous, igl barso è gustous, las omgias en gustousas. La poma de suei è disgustousa, las glondas èn disgustousas, la permoglia è disgustousa, las losas èn disgustousas. La rosa è

bagnsavurousa, la viola è bagnsavurousa, igl rosmarin è bagnsavurous.

b) La vousch digl om è ferma, la vousch digl pup è flevla. Igl tent digl sens è ferm, la ramour digl uval è flevla. Igl cantar dell'amsla è cler, la vousch digl cucu è ferma, igl sung della trombeta è ferm, igl cantar della lodola è flevel, igl tung digl schomber è ferm, la vousch digl moribond è flevla. La pagletscha digls tiffels è disgustousa, la seia digl badogn e gustousa. Igl figl de salvia è petter.

5. *Exercici.*

È la flour digl peirér cotschna? Na, la flour digl peirer è alva. È igl solper mellen? Gea, igl solper è mellen, È igl best digl larisch gist? — ..... È igl dett gid? — ..... È la premma dolscha? — ..... È la tempesta alva? — ..... È la erva loma? — .... È igl meil cadér — .... Co è la serp (forma)? — ..... Co è igl nuschel della tscharischa (gost)? — ..... Co è igl ov (forma)? — ..... Co è igl liung (colour)? ..... Co è igl artg an tschiel (colour)? ..... Co è igl palpira de screiver (tastar)? — ..... Co èn las omgias (gost)? ..... Co èn las neglas (savour)? — ..... Co è igl pever (gost)? — ..... È la brainta blava? — ..... Co èn igls neivels (colour)? — ..... Èn las fraias dolschas? — ..... Co èn las losas? — ..... Co è igl tung digl schomber? — ..... Co è igl tung della clarinetta? — .....

6. *Exercici.*

Igl glas è transparent, igl vel è transparent, la ava della funtanga è transparenta, igl cristal è transparent.

Igl tgirom è intransparent, igl pon è intransparent, igl len è intransparent. La ava digl poz è torbla. Igl de è clér, la stanza è cléra, la sala è clera. La notg è stgira, igl schlér è stgir, la tanga è stgira. Igl sulegl è terglischant, la pedra è terglischanta, las steilas èn terglischantas. La darandeida digl sulegl è bela. Igl pivung è bel, la pulla è bela, las flours digl meilér èn belas. Igl rostg è treid, la filunsa è stomaschevla, igl portg è malamparnevel.

7. *Exercici.*

Igl elefant è grond, la meir è pitschna. Igl palaz è grond, la caschigna è pitschna. La baselgia è gronda, la tgaplotta è pitschna. Igl liom de calschouls è curt. la soua della bartga è lunga. La pastola è curta, la fisa è lunga. Igl mona dellas tscharischas è lung, igl mona della meila è curt. La veia è largia, la senda è stretga. La punt è lada, igl piogn è stretg. Igl fluss è lo, igl ual è stretg. Igl rouer è ot, lar tgaglias en bassas. La tor è ota, igl pastregl è bass. La sala digl casti è ota, la steiva digl pour è bassa. Igl lai è profond, igl poz n'è betg profond. Igl trembel è ot. igl spinatsch è bass.

8. *Exercici.*

Igls bests dellas plantas èn gross, ma igls fasteis èn stigls. Las souas èn grossas, ma igls feils èn stigls. Las collonas èn grossas, ma igl feilderom è stigl. La teila de stoppa è groppa, ma la teila de seida è fegna. Igl cartung è gross, ma igl palpira è stigl. Las seidas de portg èn groppas, ma igl peil de glioir è fegn. Las

tortas de salisch èn storschevlas, lo ancunter en las pertgas de suei subettas. Igl tgirom è storschevel, ma igl glas è subet. Igl latg de glis, lo ancunter è la groma deira. La erva è verda, percuntrara igl fagn è setg. Igls marungs èn verds, percuntrara èn las castognas selgas. La peira è verda, ma las tscharischas èn tostas. La scotga è rara, ma la cagleda è deira. Las ivas èn dolschas, ma las losas èn petras, er igl absint è petter.

9. Exercici.

La ruvigna digl casti è viglia, igl tatt è vigl, la tatta è viglia. Igl beadi è gioven, igl tgaval è vigl, igl pulider è gioven. Chest codasch è nov, chel targlischont danér è nov. Chesta bergiamegna è viglia. Igl mies vistgia è antier, chel de mies frar è iso. Igl giat è sober, igl portg *è* tschoff. La tgameischa alva è sobra, la tgameischa grischa e tschoffa, la tuba *è* sobra. La iva lomma *è* madeira, las omgias cotschnas èn madeiras, las tscharischas neiras èn madeiras, las zuescas verdas èn malmadeiras, la speia verda *è* malmadeira. Igl tgir bov *è* ferm, la pel nursa *è* flevla. La soua de resta *è* ferma. la corda de langa *è* flevla. Igl best della planta *è* ferm, igl bastung della fava *è* flevel. Igl farèr grond *è* ferm, igl unfant pitschen *è* fraschel.

10. Exercici.

Igl tscherv, la glioir et igl tgaval èn sperts, la glimaia, igl bov et igl asan èn laints. La glioir, igl tes e la golp èn selvadis. Igl tgang, igl giat e la vatga èn domestis. Igls corvs, las giazlas e las pernischs èn

selvadas. Las entas, las ocas e las gaglinas èn domestas. Igl tigar, igl louv et igl ghis èn crudevels. La nursa e la vatga èn mievlas. Igl liung, igl tgaval e la evla èn curaschous. La glioir, la gaglina e la nursa èn temalieras. Las palousas, buccareidas et igls coss èn nuschevels. Igls aviouls e verms de seida (bagats) èn nizevels. Igl tigar *è* selvadi, spert e crudevel. Igl liung *è* curaschous, ferm e bel. La nursa *è* domesta, mievla e nizevla. Igl cot *è* bel, ferm e curaschous. Igl elefant *è* grond, ferm e mievel. Igl ghis *è* selvadi, crudevel e nuschevel. La tuba *è* netta, mievla e bela. L'ava della funtanga *è* clera e frestga. La magiola e la porcelana èn subettas.

11. Exercici.

Igl sanc *è* ena liquor cotschna. Igl endig *è* ena colour blava. Igl or *è* en metal melen. Igl rom *è* en metal brign. Igl rom *è* ena part della planta. La lodola *è* en utschelgrisch. Igl vegn *è* ena bevronda spiritousa. La pernisch *è* en utschel giagl. La spada *è* ena arma gida. Igl plom *è* en metal lom. Igl taglier *è* en vaschel radond de meisa. Igl trembel *è* ena planta gronda. La vit *è* ena tgaglia torta. La ava *è* en corp trasparent. La stad *è* la staschung tgoda. Igl unviern è la staschung freida. Igl fic *è* en fretg dolsch. la cicorgia *è* ena erva petra. La ava *è* en element bletsch. La tera *é* en element sitg. Igl marmel *è* en crapp grev. Igl touf *è* en crapp lev. La peira e la meila madeira *è* gustevla. La viola *è* ena flour odorousa et umilitevla. Igl pivung *è* en utschel losch. Las losas

èn en fretg disgustous de tgaglias. La rosa è ena flour d'iert de buna savour. La iva è en fretg gustous d'ena tgaglia. Las ivettas èn tostas, las castognas èn setgas. La glioir è sperta, igl asen è laint. La nursa è flevla, igl louv è ferm. Igl zinsli è en utschel verd, igl canari è en utschel melen.

12. Exercici.

Las tgesas òn ischs betg transperents, las fanestras òn marelas transparentas. La tgesa nova ò tgombras cléras. Las truvaschs òn ava cléra. Igls poz òn ova torbla. Igl tschiel ò steilas terglischantas. Igl martgea ò bels bietgs. La gaglina ò la cresta pitschna. La oca ò igl culez lung. Encaltgenas nursas òn la langa fegna. Igl ual ò en piogn stretg. Igl ragn ò ena punt lada. Igls portgs òn seidas grossas. Igls salaschs òn pertgas stiglias. Plantas verdas òn romma sturschevla. Plantas setgas òn romma subetta. Igl rouer et igl nuschér òn len deir. Igl spinatsch ò la risch menla. Igl pegn ò dascha verda. Igls badogns òn ena seia amparnevla. La tschuetta ò plemmas grischas. Igls peschs òn sanc freid. Las vatgas on cater tettas. Lastgoras òn dus tettas. La baselgia ò ena porta gronda. La tgaplotta ò ena porta pitschna.

13. Exercici.

Igl om vigl ò tgavels grischs. Chest matt gioven ò tgavels melens. La tor viglia ò miraglia grischa. La tgesa nova ò fanestras cléras. Igl unfant tschoff ò treids mangs. La peira madeira ò grangs neirs. La meila malmadeira ò grangs alvs. Igl unfant flevel ò tscheira

smorta. Igl bov ferm ò peis gross. La lainta glimaia ò ena calcadogna radonda. Igl portg selvadi o daints ferms. Igl urs ò tazzas cun greflas. Igl liung ò ena tomma lunga e bela. Las temalieras glioirs òn uregfias gidas. Igls nizevels aviouls òn en guegl gid. Igl pivung domesti ò belas plemmas. La matta giovna ò tarscholas lungas e grossas. Igl tscherv domesti ò igl peil grisch. Las tscharischas malmadeiras òn la calour verda. Las nuschevlas buccareidas òn alas brignas. Igl crudevel tigar ò ena gargiata largia.

14. Exercici.

Tge culez ò la oca? La oca ò igl culez lung. Tge grangs ò la iva madeira?..... Tge plemmas ò igl corv?..... Tge gost ò igl pever?.... Tge cresta è igl cot?.... Tge ureglias ò la glioir?..... Tge metal è igl rom? (colour).... Tge gaffen è la spada?..... Tge tgavels ò igl om vigl?..... Tge metal è deir e neir? Igl fer è deir e neir. Cala planta ò dascha adegna verda?..... Cala bevronda è alva e goustousa? ..... Cal tier è mievel e nizevel?..... Cal tier è ferm e crudevel?.... Cala flour ò figlia cotschna, o alva o menla?..... Cala bevronda è igl ple cotschna?..... Cal tier è spert e temelier?..... Cal pomér porta fretgs cotschens, neirs e brigns?..... Cala fregna è menla? ..... Calas flours èn cotschnas, o menlas, o brignas o giaglias?.....

15. Exercici.

Cal tier n'ò betg peis?.... Cals tiers òn seis peis? .... Cal tier ò cater mangs?..... Cala planta ò nigna

figlia?..... Cala tgaglia ò bleras spegnas?..... Cal tier ò cater alas?..... Cala tgaglia ò fletom neir?..... Cals tiers òn nigns daints?..... Cal bielg ò nignas fanestras?..... Cal tier ò seis igls?..... Cal fretg ò blers grangs?..... Cal object de scola ò blers figls? ..... Cal mobel ò en pe, dus, treis o cater peis?..... Cal gaffen digl feld ò en mona?.... Cal gaffen ò en mona?..... Cals tiers de tgesa òn dus peis?..... Cals tiers de tgesa òn cater peis?.... Cal tier ò corna rommousa?..... Cal tier ò forbaschs? Igl scorpiung ò dus forbaschs. Cants peis ò igl avioul? Igl avioul ò seis peis. Cants peis ò igl luschard?.... Cants figls ò la tulipana?..... Cantas fanestras ò chella tgombra? ..... Cants veders ò chella fanestra?..... Cants batungs ò chel libroc?.....

16. Exercici.

La neiv è freida, alva e loma.
La tscharischa è —, — e —
Igl or è —, — e —
Igl glatsch è —, — e —
Igl tgaval è —, — e —
La rosa è —, — e —
..... è deir, neir e grev.
..... è dolscha, savurousa e loma.
La strada è lada, planga e lunga.
..... è sperta, temeliera e selvadia.
Igl corv è en utschel neir.
Igl argent è en — —
Igl ligar è en — —

Igl vinars è ena — —
La rosa è ena — —
. . . . . è ena planta ferma.
. . . . . è en bietg ot.
. . . . . è ena bevronda petra.
. . . . . è ena ava profonda.
La nousch ò en deir cros.
La gaglina ò ena — —
La evla ò en — —
Igl liung ò ena — —
Igl pivung ò — —
La baselgia ò en — —
. . . . . ò bleras tgombras.
. . . . . ò blers peis.
. . . . . ò otg peis.
. . . . . ò blers figls.

17. Exercici.

La glianga è cotschna e tigl sanc è cotschen; igl sanc è pi cotschen tgi la glianga. Igl lansiel è alv e la neiv è alva; la neiv è pi alva tg'igl lansiel. La guglia è gida, la stgagna è gida; la guglia è pi gida tgi la stgagna. Igl plom è grev, igl fer è grev, igl plom è pi grev tg'igl fer. Igl fer è pi deir tg'igl plom. Igl glas e pi subett tg'igl len. La rosa savoira migler tgi la tulipana. Igl len è pi lev tg'igl metal. Igl glatsch è pi freid, tgi l'ava. La meisa è pi glischa tg'igl palanschia. La seida è pi fegna tgi la langa. Igl cristal è pi deir tgi la creida. La pertga digl salisch è pi sturschevla tgi chella della linda. La tuba è pi netta tgi la cnta. Igl tgaval è pi

spert tg'igl asan. Igl bov è pi ferm tgi la vatga. La nursa è pi mievla tgi la tgora. Igl tigar è pi crudevel tg'igl liung. Igl tes è pi curaschevel tgi la glioir. Igl nuschér è piot tg' igl premmér. La sala è pi gronda tgi la tgombra. Las gaglinas èn pi temaliras tg'igls cots. Las meirs èn pi pitschnas tgi las talpas. Igl pangsel è pi gustous tg' igl pangdumi. La ava della funtanga è pi eléra tgi chella digl ual. Igl pivung è pi bel tg' igl galdin.

18. Exercici.

Igl len è deir et igl marmel è deir et igl atschal e deir, igl len è deir. igl marmel è pi deir, igl atschal è igl pi deir. Igl glign è fegn e la seida è fegna, e la teila de filunsa è fegna; igl glign è fegn, la seide è pi fegna; igl feil della filunsa è igl pi fegn. Igl fer è grev, igl argent è pi grev, igl or è igl pi grev. Igl strom è nizevel, igl fagn è pi nizevel, igl grang è igl pi nizevel. La ava è freida, la neiv è pi freida, igl glatsch è igl pi freid. La truasch è profonda, la cisterna è pi profonda, igl lai è igl pi profond. Otas èn las plantas, pi otas las tors, las pi otas las pizas. Igl straz (strauss) è igl pi grond utschel; igl colibri è igl pi pitschen utschel. Igl elefant è igl pi grond tier de cater tgomas; la meir è igl pi pitschen tier de cater tgomas. Las gaglinas, las ocas e las entas èn igls pi nizevels digls utschels. Igls aviouls et igls verms de seida èn igls pi nizevels digls insects. La baléna è igl pi grond pesch, igl rambottel è igl pi pitschen pesch. Digls metals è igl fer igl pi nizevel, igl or igl pi prezious. Dils utschels

è l'evla igl pi ferm. Digl tiers domestis è la nursa la pi mievla.

La furmeila è fitg activa (activissima). Igl feil della filunsa è fitg fegn (finissim). Igl sulegl è grondissim. Igl desert è zont vast (vastissim). Igl diamant è zont deir (dirissim). Igl artg an tschiel è belissim. La tampesta nt nuschevla. La vit è ena planta fitg nizevla. La sanadat è sur tot necessaria (necessarissima).

III. Secziung.

(Acziungs.)

1. Exercici.

La gliout maglia speisas de pasta, de tgern, ervas e poma. Igls unfants maglian gugent gustevla poma. La povra familia maglia savens tiffals. Igls tiers maglian ervas e tgern. (Nous maglevan, vous vez maglea).

Ia na bev betg batg tgora; te na bevas betg bier; la sora na beva betg vinars. Nous mats bevagn vegn; vous otras matangs bevez caffe. Igls unfants bevan latg. (Te bevevas, el ò bevia).

Ja bevr las vatgas; te bevras l'armainta; la sora bevra la biestga manedla. Nous bevragn igls tgavals; vous bevrez igls bovs. Blera puraglia bevra angal ena eda agl de l'armainta (bevrava, va bevro).

Nous vesagn igl sulegl, la glina e las steilas. Igls orvs na veien navot. Unfants veien gugent maletgs (veseva, va via).

Igl paster varda siva las nursas. Las mamas vardan siva igls sies unfants. Ja n' igl va mai vurdo an fatscha (vurdar, vurdava, va vurdo).

Igls genitours saintan gugent igl cantar digls unfants. Nous santign igls sens. Na santiz vous betg igl ladrar digl tgang? Igl surd na sainta navot. Nous santign la caleira della pegna. Vous santiz tgunsch igl freid (santiva, santia).

La mama tedla sch'igl unfant dorma. Nous tedlagn la bela musica. Las femnas tedlan or gugent. (Ellas tedlavan, te ast tedlo).

Savoiras l'odour digl polver? ia na savoier navot. Igl tgang savoira igls fastez della glioir. Nous savoragn gugent l'odour dellas rosas. Las matangs savoiran gugent l'ava de flandra. (Ja savorava, savorò, savorar).

La speisa n'am gosta betg. I para tgi la marenda az gosta bagn. Agls aviouls gosta igl pi bagn igl mel. (Gustava, gusto).

Ja saig sch'igl reis è cotg. Te sagias schi la groma è temprada. Nous sagiagn schi la meila è dolscha. (Tge sagevas, ella ò sagea, sager).

Igl giat letga gugent groma. Las nursas letgan gugent ve da miraglias viglias. Nous litgagn gugent mel. (Nous litgivan, els on litgia).

Ja na baterl betg ple cun te. Nous na baterlagn betg an scola. Igls surds e mets ni saintan ni baterlan. Chella matatscha baterla adegna an baselgia. (Nous baterlavan, vous vez baterlo).

Ja tschantsch gist da te. Te na tschantschas navot digl mal. Nous tschantschagn dagl tschever. Brays scolars na tschantschan betg an scola. Igl perder tedla bler e tschantscha pac. (Te tschantschevas, ia va tschantschea.)

Ja amprend a liger; to amprendas a screiver; igl frar vigl amprenda a designier. Nous mats amprendagn a manager las armas; vous matangs amprendez a cuser et a far calschoul. Igls scolars amprendan a tschant-

scher, a screiver, a liger et a chintar. (Nous amprendevan, els òn amprendia).

Ja instruesch te ainten igl malager; te instrueschas me ainten la musica. Igl scolast instruescha igls scolars. Nous gronds instruign igls scolars mesangs. Vous instruiz igls scolars pitschens. (Te instruivas, nous vagn instruia).

Igl scolast mossa a liger, a screiver et a far chint. Bravs scolars mossan la veia agls viandants. Nous muosagn a cantar, vous mussez a sunar las orglas. (Ja mussava, els òn musso).

2. *Exercici.*

Igls scolars pitschens screivan pleds. Igls scolars gronds screivan brevs. Nous scrivagn cun igl greffel sen la tavla; vous scrivez cun la plema sen palpira. Igls diplomats screivan er sen bergiamegna. Igls vigls scrivevan sen plattas de rom, de marmel, sen figlia e sen scorzas de plantas. (Te scrivevas, nous vagn scretg).

Igls scolars pitschens ligian silbas. Nous scolars superiours ligiagn istorias. Vous scolars mesangs ligez construcziungs, ia lig ena brev da mies bab. (Te ligevas, ella ò ligia).

Ja dombr la muneida; te dombras igls francs. Igl paster dombra las nursas. Marcadants dombran igls daners. (Nous dombravan, vous vez dombro).

Igl artist desegna prospectivas de colms. Scolars desegnan figuras levas. Matangs desegnan igl pi gugent flours. (Ja desegniva, el ò desegnia).

Igls scolars gronds cantan belas canzungs. La lodola canta arias graziousas. Igls pivungs cantan fitg mal. (Ja cantava, te ast canto).

Las matangs cusan tgameischas; igls schneders cusan tschops e caputs. Igls calgers cusan igls calzers. (Ellas cusevan, el ò cusia).

Ja feil stoppa; te feilas resta. La mama feila langa. Igls bigats feilan seida. Vous matangs filez tro; nous pitschinas filagn fartaglia. (Te filavas, ia va filo).
Ja sung la geia; te sungas la clarineta. Igl scolast sunga igl clavier. Igls organists sungan las orglas. (Ja sunava, el ò suno).

Las donnas digls pours cuschignan savens speisas de pasta. Las fantschelas dellas signouras cuschignan da tottas sorts speisas. Igl cuschinier digl grond signour cuschigna confectareias. (El cuschinava, ella ò cuschino).

Sobers unfants lavan igls mangs e la fetscha. Las femnas lavan la vaschela e las stanzas. La plievgia lava giu igls tetgs. (Ella lavava, els òn lavo).

3. Exercici.

Igls pours aran igls ers, els semnan igl grang, els erptgan igls ers aros. Las medunsas medan igl sel madeir, ellas leian se monas. Igl pour magna las monas an clavo e metta ellas sen pandigia. (El arava, arò; els erptgevan, òn erptgea; el semnava, vous vez semno).

Igls omens sfruschan aint igls pros. Las femnas mondan chels. Igls perdèrs seian igls pros. Las sdratschlunsas fon sdratscha e laschan setger l' erva.

Igl pour magna igl fagn setg an clavo. (El saieva, te ast saiea, saier).

Igls scudaders scudan la garneza. Las femnas vonan e squirgiaintan igl grang. Tgi scuda cun pals; tgi scuda cun scassoir. Ples familias scudan an cudreia; otras scudan sulettas. (Ja scudeva, te ast scoss).

Igls unfants culeian omgias e fraias. Igls povers spulan speias. Igls aviouls tschertgan mel. Las furmeilas tschertgan vivonda. La mata culei flours. Igls mats culeian tscharischas. (Ja culiva, te ast culetg).

Igl mirader porta la molta. Ja port las brevs; te portas las gasettas. Suldos portan armas. (Nous purtavan, vous vez purto).

Ja catsch las nursas; te catschas las tgoras. Igl bab catscha igls vadels. Jer seira vainsa catschea en lader or e giu per stgela. Vous catschez aint igl satg mengia plagn. Igls pasters catschan igl mouel. (Ella catscheva, te ast catschea).

4. Exercici.

Igl legnamer (teschler) splanga las esas. Nous splanagn davent igls mots. Igls miraders na splangan betg. (El splanava, te ast splano).

La mata fo calschoul. Igl luvrant fo se lena. Igl calger fo calzers. Igls ferèrs fon clappas e fers de tgaval. (Ja fascheva, te ast fatg).

Igl rezgeder rezgia boras. Igl legnamer rezgia esas. Igls schurnaliers rezgian blocca. (Te rezgevas, ia va rezgea).

Igl scolar taglia igl risplei. Igl scolast taglia las

plemas. Igl calger taglia igl tgirom. (Ja tagleva, te ast taglea).

Pestgeders tgapan peschs. Igls mats tgapan utschels. Unfants tgapan pullas. Las filunsas tgapan mostgas. Igls giats tgapan meirs. (Ella tgapava, ia va tgapo).

Calgers compran tgirom. Legnamers compran essas. Furners compran fregna. Ferers compran ferr e carvungs. (Els compravan, els on compro).

Igls furners vendan pang. Igls signuns vendan pantg. Igls pours vendan garneza. Igl muliner venda fregna. Igls ustiers vendan bevrondas. (Els vendevan, ia va vendia).

Igl tgang cata igl sies patrung. Igl avioul cata la sia masagna. Igls utscheals catan igls sies nias. Igl ester na so betg catar la dretga veia. (Te catavas, els on cato).

Igl famegl munscha las vatgas. La fantschela munscha las tgoras. Igl signuor munscha da stad bler latg. (Te munschevas, ia va muns).

5. *Exercici.*

Igl loft rompa la pomera. Igls unfants sfarfatgs rompan igls veders dellas fanestras. (Ja rompeva, te ast rot).

Nous tiragn aint igls pons de festa. Las mamas teiran aint igls unfants pitschens. Igls suldos teiran aint la mondura. (Ja tirava aint, te ast tratg aint).

Igls mats teiran giu la tgapitscha. Igls signours teiran giu la tgapela. Las fomnas na teiran betg giu igls tgapis. (Te tiravas giu, el ò tratg giu).

Igl bab derva igl isch tgesa. Igl famegl sera igl isch

d'uigl. Nous darvign da de e saragn da notg igls igls. Igls calosters dervan e seran las portas baselgia. (Te darvivas, te seravas; ia va davert, ia va sero).

Ja perd la tgapitscha, te perdas igl scussal. Igl scolar distract perda igls objects de scola. Nous perdagn schon igls tgavels, e vous perdez er schon igls daints. Chels satgs perdan la fregna. (Nous perdevan vous vez pers).

Te na vendas betg la tia vatga, ia vend la mia. Igls furnèrs vendan igl pang. Nous vendagn bunmartgea; vous vendez mengia tger. Chels carmèrs vendan speziareias. (Ja vendeva, teast vendia).

Ja pai cun daner blot; te paias cun manzignas, blers paian cun streflas. El paia gugent. Nous paiagn gugent igls luvrants; vous paiez anaveidas contribuziungs. Igls giasts paian la speisa. (Te paievas, el ò paiea, paier).

Schi te na licenzieschas betg chel scolar immoral, licenziesch ia te. Igl mester licenziescha igl amprendiv. Schi vous na licenziez betg la suldada, licenziainsa nous ella. Totts patrungs licenzieschan la sia fameglia. (Te licenziivas, el ò licenziia, licenziir).

Ja canosch te, e te na canoschas betg me. Igl unfant canoscha sia mama. Nous na cunaschagn betg chel ester. Cunaschez vous de tgi è chella nursa? Igls tgangs canoschan igl sies patrung. (El cunascheva, ella ò cunaschia).

Ja tgir la mataneglia, e te tgiras la tgesa. Igl vatgèr tgira las vatgas. Igl bovèr tgira igls bovs. Igl tgorèr tgira las tgoras. Igl portger tgira igls portgs. Nous

tgiragn or igl lader, vous tgirez las ravas aintan iert, sco las tgoras tgiran igl gibos. Igls nursèrs tgiran las nursas. Igls cavalèrs tgiran igls tgavals. (Nous tgiravan, vous vez tgiro).

Ja pavl igls tgavals, te pavlas igls bovs. Igl pavluns pavla la bietga. Oz pavlainsa nous, dumang pavlez vous las tgoras. Bleras pavlunsas pavlan pi bagn tgi igls pavluns. (Vous pavlavas, els òn pavlo).

Ja stregl ilg tgaval, e te streglias igl bov. Igl famegl streglia l'armainta. Oz na stregliainsa betg, dumang streglez vous. Igls carotschiers streglian mintga de igls tgavals. (Els streglevan, ia va streglia.

6. Exercici.

A tgi apartignas te? Ja apartign igl amprem a Dia e siva agls mies genitours. La tgesa de scola apartigna agl cumegn. Nous tots apartignagn a Dia, siva Dia apartignez er alla patria. Chels pros et ers apartignan a mies bab. (Te apartignivas, el ò apartignia, apartigneir).

Sco te plaist a me, plai ia a te. La poma plai agls unfants. Vous unfants am plaschez aintan chella lima, sco igls giats am plaien dasper la tgern piertg. Cur tgi nous amprendagn pulit plaschainsa nous agl scolast. (El plascheva nous vagn plaschia, plascheir).

Sco te servas oz a me, serv ia en oter de a te. Chella masdegna n'am serva betg. Ena plievgia tgoda serviss fitg alla campagna. Nous servign fidevlamantg agls noss patrungs. Vous na serviz a navot. Igls tiers servan agls omens, et igls omens servan a Dia. (Ja serviva, te ast servia).

Ja dung igl bande a te mintg'eda tgi te dast igl bunde a me. Igl unfant dat bratgs. Nous az dagn fraias, schi vous ans dez schischlas. Igls genitours datan agls unfants speisa e vistgadeira. (El dava, nous vagn do).

Ja obadesch tot chegl tgi te cumondas, e te n'obadeschas mai a me. Igl bung unfant obadescha dalunga agls sies genitours. Nous obadign a vous, schi ans plai, pertge er vous n'obadiz betg a degna a nous. Igls suldos obadeschan agls officiers. (Nous obadivan, vous vez obadia).

Ja at angraztg per igl bung servetsch, te angraztgas per pac. Igl bung cristiang angraztga mintg'eda siva igl magler a Dia. Nous angraztgagn mintg'eda tgi enzatgi ans fo digl bagn. Vous angraztgez fattamantg. Bungs unfants angraztgan agls sies genitours. (Ja angraztgeva, te ast angraztgea).

La schalada nuschescha allas flours della pomera. Las tgoras nuscheschan agls gods. Igl zarclem nuschescha agls fretgs. Ja na nuschesch navot a te, igl cuntrara nuscheschas te a me. Schi vous nuschez a nous, nuschainsa nous a vous. (El nuscheva, te ast nuschia, nuscheir).

Ja displai a te a muteiv digls ties foz giudezas, cun tot chegl na displaist te betg a me. Unfants tschoffs displaian a totta dischainta gliout. (Nous displaschevan, te ast displaschia).

Ja moss a te a liger, e te mossas a me a cantar. Igl scolast mossa agls scolars a screiver. Igl Signour pleivant mossa agls scolars la dutregna. Las mamas mossan

allas feglias a far calschoul. (Ja mossava, ia va mosso, mossar).

Igl medic tarmetta masdegnas agl malsang. Ja tarmett a te igl mies codasch, cun speranza tgi te igl tarmettas anavos, cur tgi te igl ast ligia. Las bunas madretschas tarmettan bunmangs agls figliols. Nous tarmettagn a vous alosas, e vous tarmettez a nous tscharischas. (Els tarmettevan, nous vagn tarmess).

7. Exercici.

Igl scolar ampresta gugent agl sies compogn en object de scola. Nous az amprestagn igl arader, schi vous ans amprestez la flianga. Igls capitalists amprestan or daners agls basignevels. (El amprestava, el ò ampresto, amprestar).

Ja ma cuntaint, schi er te ta cuntaintas cun dus franes agl de schurnada. Igl pover fomanto sa cuntainta cun pang neir. Nous ans cuntantagn cun en bardung d'ivas per egn. Vous az cuntantez bagn er cun en per meils. Igls miraders sa cuntaintan cun ena maira pulenta. (Ella sa cuntantava, ia va ma cuntanto).

Ja amplanesch chesta clocca cun vegn, e te amplaneschas la stoza cun ava. Nous amplanign las casatgas cun nitscholas, e vous las amplaniz cun nuspegnas. Da pardunanza ampleneschan las matangs las casatgas cun favetta. (Te amplanivas, el ò amplania).

Ja ma legr della tia buna sanadat. Te ta legras de pudeir eir a scola. La mama sa legra della sia buna feglia. Nous ans legragn sen la vignida digl bab, vous az legrez digl bel bunmang. Totts vivents sa legran della permaveira. (Te ta legravas. els on sa legro).

La vistgadeira de langa ma preserva dagl freid. La sopa rara ta preserva dalla seit. Tgi Dia ans preserva da sventeiras. Igl tetg preserva la tgesa dall'ava. Las guardias preservan las nossas tgesas dagls laders e dagl fi. (Te preservavas, nous vagn preservo).

Ja ma partgir dagl vinars, te ta partgiras dagl vegn. La mama sa partgira da tarvuncals. Tgi Dia ans partgira da teratrembels. Perderts unfants sa partgiran dagl fi, dallas avas e da slets compogns. Tgi Dia partgira gliout e biestga da malsognas. (Ja am partgirava, vous vez az partgiro).

Ja vigilesch da de e dorm da notg, te vigileschas da notg e dormas da de. La guardia vigilescha da notg. Nous vigilagn chesta notg igl malsang. Vous igl vigilez dumang notg. Las santinellas vigileschan de e notg. (Te vigilavas, nous vagn vigilo).

Ja na cresch navot, te creschas igls vesont. L'erva crescha la premaveira. Nous na carschagn betg ple. Vous pi giouens carschez anc. Igls unfants creschan plang. (Te carschevas, el ò carschia, crescher).

Igls utschels sa spisaintan d'insectas. La filunsa sa spisainta da mostgias. Dia spisainta bungs e slets. (El spisantava, te ast spisanto, spisantar).

La clutscha nutrescha igls sies pulschains. Dia nutrescha igls utschels agl loft et igls peschs aintan l'ava. Partge nutriz vous tants tgangs? Nous nutrign els per nos divertimaint. Igls compassionevels nutreschan pi tgunsch igls povers. (Ja nutriva, te ast nutria).

Ja na nizeg ple navot sen chest mond, te nizegias sen igl manc cun deir paternoss. La malapazenzia

nizegia tar navot. Nous nizigiagn totts l'eng l'oter. Igls tierstgesa nizegian fitg bler agls omens. (Ja nizigiva, ia va nizigia).

8. Exercici.

Dumonda. Tge maglian igls unfants? Raspo-sta..... Tge bevan igls omens gugent? Rasp..... Tge tgira igl paster? Rasp.... Tgi na vei navot? Rasp..... Vesainsa nous totts? Rasp..... Tgi gida igl pover? Rasp..... Tge savoiras te gugent? Rasp. .... Tge sagias te gugent? Rasp..... Tgi sainta mal agl cor? Rasp..... Tge tschantschan igls pitschens scolars? Rasp..... Tge tier feila teila? Rasp..... Tgi derva e sera la baselgia? Rasp.... Tgi tonda las nursas? Rasp.... Tgi perda savens igls sies effects? Rasp.... Tgi n'ancanoscha betg igl sies benefactour? Rasp..... Da tge ans legrainsa nous totts? Rasp.... Tge dattan igls genitours agls unfants? Rasp.... A tgi obadescha la suldada? Rasp..... Tgi obadescha alla patrunga? Rasp..... Tge apartign'a te? Rasp.... A tgi angrazigez vous? Rasp.... Cal insect è nizevel agl om? Rasp.... Calas flours plaian a te? Rasp.... Tge tiers displaian a te? Rasp.... Tgi sumeglias te? Rasp.... A tgi tarmetta igl medic la masdegna? Rasp.... A tgi ast ampresto igl ties codasch de scola? Rasp.... A tgi deist te obadeir? Rasp....

9. Exercici.

Ja stung sen peis, e te stast an schnuglias. Igl suldo stat se dretg. Nous stagn oz a tgesa. Vous stez mal

an baselgia. Pegns, larischs e rouers statan ainten igl god. Meilers, peirers e premers statan ainten igl curtgign. (Ja stava, te ist sto).

Ja ses sen en crapp, te sesas sen ena tagliola, la signoura sesa sen en canape. Nous sesagn sesom a meisa. Vous sesez giudem a meisa. Viandants stancals sesan dasper la veia. (Nous sesevan, vous vez sesia).

Ja pend igl mies mantel ved la claveglia, te pendas l'oura ved la pare. La meila penda ved la roma digl meiler. Nous pendagn las nossas tavlas de scola ved la pare. Vous pendez las tastg as de scola aintan culez. Igls batagls pendan ved igls sens. (I pendeva, te ast pendia).

Ja mett la tgapitscha sen tgea. Te mettas mintga seira igls ties pons da betg saveir catar la dumang. La furnera metta igl pang ainten furn. Nous mettagn igls gaffens adegna ainten igl sies li. Vous mettez igl daner vedla luscheza. Igls pours mettan la biestga ad alp. (Ja metteva, te ast mess).

Ja abitesch sen en hof. Te abiteschas ainten ena miserabla cafunga. Igl pover abitescha ainten ena caschigna. Nous abitagn mintgin sulets. Vous abitez totts ansemen. Igls tiers selvadis abiteschan ainten tangas. (Ja abitava, te ast abito).

Ja tschaint ve las mies vatgas da stad. Oz tschaintas te igl latg. La ortolana tschainta aint gibos. Nous tschantagn igl fundamaint della tgesa sen felsa. Igls aviouls tschaintan schon lavour. Vous tschantez se miserablas brevs. (Te tschantavas, ia va tschanto).

Ja na dorm betg bagn. Te dormas sco en tchitg.

Igls tgaval dorma sen peis. La gagligna dorma sen maschung. Nous durmign sur igls codaschs aint. Vous durmiz de e notg. Pitschens unfants dormen ainten la tgigna. (El durmiva, ia va durmia, durmeir).

Igl sulegl risplenda, igl fi risplenda. Igls verms son Gion risplendan. (El risplendeva, els on risplengia).

Stelas planadas tgapan spert fi. Igl polver tgapa dalunga fi. (Ja tgapava, ia va tgapo).

Tottas tgosas peglian ena fegn. Chella fatschenda na peglia anc dei nigna fegn. (El pigliva, els on piglia).

10. Exercici.

Ja vign a tgatscha. Te vast an baselgia. Igl marcadant vo a fiera. Nous giagn ad acla. Vons gez a tgesa. Igls mats e las matangs von a scola. (Ja geva, te ist ia, eir).

Ja ma ruschn sot igl tetg aint. La glimaia sa ruschna tras l'erva. Igl verm sa ruschna tras la tera. Las palousas sa ruschnan sen igls gibos. (Te ta ruschnavas, vous vez az ruschno).

Igl utschel sgola. Bleras insectas sgolan. Igls aviouls sgolan da flour an flour. (El sgolava, els èn sgolos).

Ja nod aintan igl lai. Te nodas tras igl fluss. La rangla noda tras l'ava tschoffa. Igls peschs nodan ainten l'ava. Las ocas et entas nodan sur l'ava ve. (Ja nodava, te ast nodo).

Igl fem sa dolza agl ot. Ja ma dolz tant sco poss. Te ta dolzas navot. Nous ans dulzagn agl er. Pac tgi vous az dulzez dainsa nous giu. Las neivlas sa dolzan. (El sa dulzava, el ò sa dulzo).

La plievgia croda giu dallas neivlas. La stella croda giu dagl tetg. (El crudava, el è crudo, crudar).

Ja na bratg mai. Te bragias par miutga navot. La mama bragia. Nous bargign sch'igl bab vo davent. Vous bargiz petras larmas. Igls unfants pitschens bragian savens. (Te bargivas, el ò bargia).

Cumpraders e vendaders vignan sen la fiera. Omens e femnas, giouans, giounas et unfants vignan an baselgia. Ja vign a tgesa. Te vast a scola. El vo a tgatscha. Nous giagn a god. Vous gez ad arar. La stad vò igl aton vign. (Nous nivan, vous ischas nias, niir. Nous gevan, vous ischas ias, eir).

Ja fui da te. Te na fuist schon betg. La glioir fui dagls tgangs. Igl bun unfant fui da slets cumpogns. Nous fugign la plievgia. Partge fugiz vous? Las nursas fuian dagl louv. (El fugiva, te ist fugia, fugir).

Igls utschels levan marvegl. Igl fleisa scolar leva bot. Igl marschung leva tard. (El levava, vous ischas levos).

Ja rimn ansemen l'armainta, e te rimnas ansemen las nursas. Igl offizier rimna ansemen la suldada. Nous rimnagn ansemen igls giouens, e vous rimnez ansemen las giounas. Igls omens sa rimnan an tgesa de cumegn. (Els rimnavan, te ast rimno).

11. Exercici.

Igls tiers selvadis avdeschan ainten igls gods, et igls utschels sgolan agl loft. Igl om vo se dretg. Igl verm sa ruschna ainten la polvra. Las pullas sgolan d'ena flour an l'otra. Las palousas sa ruschnan or dagls

nias sen la figlia. Las serps sa sglischan or dallas sias tangas. Igl lader sa slihegia aint da fanestra. Las scalmas sgolan anturn las tgesas. Igls abitants digls martgeas von or sen la campagna. Las forellas nodan or dagls lais ainten l'ava correnta. Las ranglas nodan or dagls poz ainten las paleis. Igls pulschagns vignan or dagls ovs. Igl medic cora d'en malsang tar l'oter. La brainta sa dolza or dallas vals ancunter tschiel. Igl bartgarol passa or dalla bartga sen tera. Igl navigatour navighescha d'ena part digl mond an l'otra. Igls viandants von d'en paeis an l'oter. Nous luvragn igl de e pusagn da notg. Igl offizier cavalchescha d'ena reia an l'otra. Igl turist descenda dagl colm ainten la val. Igl catscheder da tgamutschs saglia d'ena felsa an l'otra. Plievgia e tampesta crodan or dallas neivlas sen tera. Fretgs e figlias crodan giu dals pomers sen plang. Igls dolschs fics vignan or da teras pi tgodas tar nous. Igls omens neirs vignan or dall'Africa ainten las nossas teras. La gliout vo or da tgesa an baselgia. Blers utschels vignan da teras pi tgodas an nossa tera. Igls gronds signours von an carotscha d'en paeis an l'oter.

12. Exercici.

Dumonda. Noua stat en clutger? Rasposta. Ved la baselgia stat en clutger. Dum. Noua sgolan igls avious? Rasp. Or sen la campagna sgolan igls avious. Dum. Danonder vign la plievgia? Or dagls neivels vign la plievgia. Dum. Danonder vign la mangola? Rasp. .... Dum. Noua vast te la dumengia? Rasp..... Noua abitescha la gliout neira? Rasp..... Noua fui la glioir?

Rasp..... Noua von igls compraders e vendaders? Rasp..... Noua abiteschan igls urs? Rasp..... Noua sa tignan se igls tgamutschs? Rasp..... Noua von las scalmas? Rasp.... Noua abiteschan las golps? Rasp. .... Noua von las medunsas? Rasp.... Noua sgolan las pullas? Rasp.... Noua cata ins nitscholas? Rasp. ... Danonder vignan igls dolschs fics? Rasp..... Noua vo l'ava digl ual? Rasp.... Noua sa tignan se las serps? Rasp..... Noua penda la meila? Rasp.... Noua fo igl sprer igl sies nia? Rasp.... Noua veivan igls tschervs? Rasp.... Noua creschan las fraias? Rasp.... Noua dorman las gaglinas? Rasp.... Noua vo igl calscheder? Rasp....

13. Exercici.

Igl sulegl clerescha igl de. La glina e las steilas sclereschan la notg. Igl fi clerescha da notg. (Ellas sclerivan, ellas òn scleria, ellas sclerissan, ellas vignan a sclerir).

Nous dormign da notg e vigilagn da de. Malsangs vigileschan savens da notg, e pitschens unfants dorman savens igl de or. (El durmiva, el ò durmia, durmeir. El vigilava, el ò vigilo, vigilar).

Igl sulegl leva la dumang e vo darandia la seira. La glina plagna leva la seira e vo darandeida la dumang. La mesa glina leva da de o da notg. La aurora leva avant igl sulegl. (Te levavas, te ist levo, te ist levada, levar).

La scola anscheva allas 7 o allas 8 avant mez de, e fetta allas 10 o allas 11. La scola anscheva puspe

l' 1 o allas 2 siva mez de, e fetta allas 4 o allas 5. anchaveva, gl'o anchet, anchever. I fetta, i fettava, 'o fito, fitar).

Ins lavoura igl glindasde, igl marde, la mesemda, la evgia, igl venderde, la sonda. Ins posa la dumengia. s miraders e legnamers na lavouran betg da notg, fon seira sontga. Ins lavura seis deis dell'emda e sa en de. (Ja lavour, te lavouras el lavoura nous ragn, vous luvrez, els lavouran, luvravan, luvro, vrar. Ja pos, te posas, el posa, pous pussagn, vous sez, els posan. Nous pusavan, nous vagn, puso, pusar). La scola coza avant mez de 3 ouras. De e notg cozan ouras. En emda coza 7 deis. La dumengia è igl prem de, igl glindasde è igl sagond, igl marde è terz, la mes emda è igl cart, la gievgia è igl chint, vendarde è igl sext, la sonda è igl sept. En on za 365 deis. Igl pi lung de coza 16 ouras. E la pi rta notg coza 8 ouras. En on coza 52 emdas. (I cuva, gl'ò cuzo, i vign a cuzar).

14. Exercici.

La figlia crescha la premaveira. Las violas floschan igl Marz. Las tscharischas floreschan igl Avregl. Peira e meila floresehan igl Matg. (Ella scheva, ella è carscheida, crescher. Ellas florivan, ellas òn floria, floreir).

tunga e tgamegia la stad. Ins seia e culei igl fagn igl Fanadour. Ins seia igl fagn de colm igl Avost. Ins meda igl sel et igl salegn, et ins tschumtga mes igl Settember. (Nous seiagn, vous seiez, te

seievas, te ast seiea, seier. Te culivas, te ast culetg, culeir. Ella medeva, ella ò media, meder. El tschumtgiva, el ò tschumtgia, tschumtgier).

Las tscharischas madireschan la stad, igl Fanadour. Peira e meila madireschan igl Avost. Las ivas madireschan igl aton, igl Settember et October. (Ellas madiravan, ellas en madiradas, madirar).

La figlia croda igl November. I plova savens igl aton. Igl anviern neiv'igl e schel'igl. Las avas sa meidan an glatsch igl December, Schaner e Fevrer. (I plueva, gl'ò pluvia, plover. I neiveva, gl'ò neivia; i schelava, gl'ò schelo).

La premaveira vignan las scalmas, igl aton bandungan ellas nossa vallada. Da stad von igls unfants per fletom, d'anviern scasolen els sen igl glatsch. La stad èn igls deis lungs, igl anviern èn els cuorts. La premaveira creschan tottas ervas, igl aton vignan ellas passas. La premaveira cantan igls utschels, igl aton calan els da cantar. La stad vo igl sulegl ot sur igl noss horizont, igl anviern è el pi bass. La stad è igl feld cuvert cun fretgs, igl anviern è el cuvert cun neiv. La stad se nutrescha la biestga cun erva sen igl pastg, igl anviern se nutresch'ella cun fagn an uigl. Igl onn ò cater staschungs: la premaveira, la stad, igl aton, igl anviern. Igl onn ò 12 meis: Schaner, an chest meis vainsa nous bunnang. Favrer, igl lai sa covra cun glutsch. Marz, vignan las violas no anavant. Avregl, fon igls utschels igls nias. Matg, floreschan burmantg totts ils pomers. Zercladour madireschan las fraias. Fanadour, co dat igl tscharischas madeiras. Avost, co dat igl peira.

Settember, co dat igl meila e zvescas. October, co dat igl ivas. November, co vign la neiv. December, co vainsa nous la festa de Nadal. — Igl meis d'Avregl coza 30 deis. 30 deis òn igl Avregl, Zercladour, igl Settember et igl November. 31 deis on igl Schaner, igl Marz, igl Matg, igl Fanadour, igl Avost, igl October et igl December. Igl meis de Matg coza 31 deis, igl meis de Favrer coza 28 deis. La premaveira anscheva igl Marz, e fetta igl Zercladour. La stad anscheva igl Zercladour e vo a fegn igl Settember. Igl aton anscheva igl Settember e vo a fegn igl December. Igl anviern anscheva igl December e vo a fegn igl Marz. Igl onn anscheva igl 1 de Schaner e fetta igls 31 de December.

15. Exercici.

Domando. Cura vign la figlia passa? Rasposta.... Cura neiv'e schel'igl? Rasp.... Cura floreschа la pomera? Rasp.... Cura tschumtg'ins igl grang? Rasp. ... Cura (meis) floreschan las ivas? Rasp.... Cura (meis) è la vendemgia? Rasp.... Cura (de dell'emda) vo ins an baselgia? Rasp.... Cura (meis) madireschan las tscharischas? Rasp.... Cura (oura) anscheva la scola avant mez de? Rasp.... Cal è igl davos de de lavour ainten l'emda? Rasp.... Cura (igl de) anschevan igls utschels a cantar? Rasp.... Cura fetta la scola siva mez de? Rasp.... Cura (la staschung) plov'igl savens? Rasp.... Cura (meis) fo ins la festa de Nadal? Rasp.... Cura (staschung) dat igl utschels giouans? Rasp.... Cant dei coza la scola avant mez de? Rasp.... Cantas ouras coza igl de la premaveira? Rasp.... Cant

dei coza igl sarvetsch divin la dumengia? Rasp..... Cantas ouras coza la notg igl anviern? Rasp..... Cants deis ò l'emda? Rasp.... Cants deis ò igl onn? Rasp....

16. Exercici.

Igl tung rodla cun forza. Igl tger a vapour rodla spert sen la veia de ferr. Gronds tocs crappa rodlan tunont giu per la vall. (I rodlava, gl'ò rudlo, i vign a rudlar).

Igl ual corra giu per la vall. Ja corr per las veias. Nous currign tant sco pudagn, vous curriz pi spert tgi nous. Igl sanc corra per las avagnas. (Ja corriva, te ist corria, ia vign a correr).

La beischa sofla freid, igl favogn mievel e tiev. Igl ureza sofla d'anviern ansemen la neiv. (Te suflavas, el ò suflo).

La glina clerescha mievel. Igl solegl clerescha terglischont. Igl verm de sontg Gion clerescha flevel. Las armas della suldada terglischan cler agl solegl. Las steilas risplendan amorevel sen tschiel. Las fanestras risplendan sen igl lavar et eir da randia digl solegl. (I risplendeva, gl'ò risplendia, i vign a risplender).

Igl ferèr batta igl ferr cun igl martel sen la massa. Igl parder batta la fotsch cun igl lutschamaint. Igl luvrant rompa igl crapp cun la mazza. (El batteva, el ò battia, el vign a batter).

Las matans cantan ot e fegn. Igls mats cantan bass e ferm. La amsla canta cler et amorevel. (Vous cantavas, vous vez canto, vous niz a cantar).

Igl liung sbrigia starmentous. Igls tgamutschs schivlan gid. Igls tgavals nitreschan curaschevel. Igls tgangs urlan savens. Igls giats miauan treid. Las vatgas migian. Igls muis sbrigian. Las tgoras e las nursas beschlan compassionevel. Las gaglinas cratschlan. Las gaglinas cantan angalest. Igls cots cantan. Las meirs schivlan. (Els sbrigivan, els òn sbrigia, els vignan a sbriger. El urla, el ò urlo, el vign ad urlar. Els miauavan, els òn miauo, els vignan a miauer. Ellas migivan, ellas òn migia, ellas vignan a migier).

Ja vign an baselgia, te vast ad ustareia, el vo a colm· (El geva, el è ia, el vign ad eir).

Igls peschs veivan ainten l'ava. Igl urs dorma igl anviern aintan la sia tanga. Igl fem vo se per igl tgamegn. Igls utschels sgolan agl lòft. Igl cler vign ainten steiva tras la fanestra. Las brevs reivan cun la posta. Igl tetg è sur la tgesa, la tgesa è sot igl tetg. Igl sulegl se dolza sur igls colms. Igl malsang maglia sainza apatet, el schea sainza durmeir. Igl taimp passa sainza star eira.

17. Exercici.

Igl om vigl trembla da debleza. Las fanestras stremblan dagl ferm tunar. Igls bietgs stremblan dagl teratrembel. (El tremblava, el ò tremblo, el vign a tremblar).

Igl unfant malsang bragia dallas dalours. Igl unfant sa pers bragia dalla temma. Orfans bandunos bragian da tristezia. (Te bargivas, te ast bargia, te vignast a bargir).

Suldada blessada dattan bratgs dallas dolours. Povras vivas dattan bratgs da misergia. Malsangs murdias dattan bratgs dalla fom. (Ella dava, ella ò do, dar).

Unfants tgi fon tarmagls reian da legreia. Unfants pitochens reian dagl star bagn. Giounas matangs reian da legreia. (Nous rievan, nous vagn reis, reir).

Las medunsas sivan dalla caleira. Tgavals de posta sivan dagl corer. (Els sivavan, els on sivo, els vignan a sivar).

Igl talper tenda la falla per tgapar talpas ainten igl teratsch. Igl catscheder tenda la falla avant la tanga della golp. (El tendeva, te ast tendia).

Tiers selvadis fuian la gliout per temma. Las scalmas fuian igl anviern per precauziung. Unfants fuian la mal'ora per angoscha. (Els fagivan, els èn fugias, els vignan a fugeir).

Legars giouans givlan da legreia. Igls pours tgi fon la racolta givlan da cuntantenscha. (El givlava el ò givlo).

Igl gheometer maseira igls fons cun la tschuntgesma. Igl pour maseira igl grang cun la curtanga. Igl marcadant maseira igl pon cun igl bratsch. (El misirava, el ò misiro).

Igl comprader paia la roba agl negoziant cun francs e centesims. Igl pour paia igl luvrant cun vivonda. (El paieva, el ò paiea).

18. Exercici.

Igl schneder taglia cun la forbasch. Las medunsas taglian cun la farcla. Igl parder taglia cun la fotsch. Igl luvrant taglia lena cun la sir. (Ellas taglevan, els òn taglea, els vignan a tagler).

Igl catscheder sagetta cun la fisa. Igl suldo sagetta cun la buis. Igl cavalerist sagetta cun la pastola. Igls

artillerists sagettan cun canungs. Pievels selvadis sagettan cun arcs. (Els sagettavan, els òn sagetto, els vignan a sagettar).

Igl pour tgava igl dotg cun la zappa. Las femnas tgavan igls tiffels cun la zappa platta. Igl caloster tgava la fossa cun igl zappung. Igl pour tgava igl dotg cun la zappa de dotgs. Las femnas tgavan igl iert cun igl badegt. (El tgavava, el ò tgavo, el vign a tgavar).

L'ava serva per cuschinar las speisas, per dustar la seit, per stidar igl fi, per ansuar la tera. Igl tarrader serva per furar igl len. La farcla serva per meder la garnezà. Las ouras servan per inditgier exactamantg igl taimp. (I serviva, gl'ò servia, i vign a serveir).

Camels vignan duvros da cavalcar e da portar. Tgavals vignan duvros da cavalcar, trer e portar. Bovs vignan duvros da trer et arar. Igl tgang vign duvro per far guardia e per la tgatscha. La lena vign duvrada da biegier, fabritgier, ziplar e dad arder. (El vign duvro, el è nia duvro, el vign a nir duvro).

En bietg è fatg cun crappa, lena e ferr. Igl palpira è fatg or da sdratscha e strom. Igl pang è fatg cun fregna, ava, sal e levamaint. Igls tetgs vignan fatgs cun schendlas, esas, travs, ziegals, plattas e metal. (Ella è fatga, els vignan a nir fatgs).

Ena plema costa en centesim. En risplei costa 5 centesims. Dodasch bovas palpira costan 20 centesims. Chest codasch palpira da screiver costa 40 centesims. Chest tampanign costa 80 centesims. 100 plemas costan en franc. Chesta tgapela costa 4 francs. Ena bela vatga

costa incirca 200 francs. En bel tgaval costa incirca 500 francs. Ena tgesa ordinaria ainten igl martgea costa incirca 10000 francs.

Ins compra ena tgapela per 5 francs. Ins compra en tampanign per en franc. Ins compra en rasoir per 3 francs. Ins compra en sessel per 3 francs. Ins compra ena melga per 5 centesims. Ins compra en per calzers per 5 francs.

En pour baratta fretgs digl feld ancunter otra roba. Scolars barattan rispleis ancunter plemas. Carmers barattan la sia marcanzeia ancunter otra roba. (Els barattavan, els òn baratto, els vignan a barattar).

19. Exercici.

Dumonda. Co clerescha la glina? Rasp. La glina clerescha mievel. Co corra igl ual? Rasp.—..— Perlge bragian malsangs murdias? Rasp.—..— Cun tge sagettan igls artillerists? Rasp.—..— Cun tge taglia ins pon? Rasp.—..— Tar tge serva la farcla? Rasp.—..— Or da tge fo ins igl palpira? Rasp.—..— Tar tge servan igls giats? Rasp.—..— Cun tge taglia igl calger igl tgirom? Rasp.—..— Co clerescha igl salegl? Rasp.—..— Tar tge dovra ins lena? Rasp.—..— Cant costa en tampanign? Rasp.—..— Cun tge vign fatg igl tetg? Rasp.—..— Or da tge vign fatg igl pang? Rasp.—..— Noua fong ils utschels igl nia? Rasp.—..— Noua veivan igls peschs? Rasp.—..— Tgi fo la fregna? Rasp.—..— Tge vign fatg or da fregna? Rasp.—..— A tge serva igl tgang? Rasp.—..— Noua corra igl sanc? Rasp.—..— Or da tge è fatg en bietg? Rasp.—..— Cant costa ena nursa?

Rasp. —.— Tgi tgira las nursas? Rasp. —.— Cant costa en cadasch palpira da screiver? Rasp. —.—

20. Exercici.

Tgi sto ins manar? Rasp —.— Tgi sto ins purtar? Rasp. —.— Cal utschel ò belas plemas? Rasp. —. .— Tgi ò tgavels grischs? Rasp. —. .— Tgi zercla igls ers? Rasp. —.— Cants daints ò igl om? Rasp. —. .— Cant dei coza en'emda? Rasp. —.— Noua statan blers pegns? Rasp. —.— Tar tge serva igl strom? Rasp. —.— Tgi abitescha ainten palaz? Rasp. —.— A tgi deian igls unfants obadeir? Rasp. —.— Tge noschescha agls fretgs digl feld? Rasp. —.— Cantas figlias ò la tulipana? Rasp. —.— Cal utschel dorma sen maschung? Rasp. —.— Cura leva la glina plagna? Rasp. —.— Cal meis fo igl pour igl fagn? Rasp. —.— Cura croda la figlia digls pomers? Rasp. —..— Tar tge serva igl risplei? Rasp. —..— Cant dei coza igl anviern? Rasp. —..— Co è igl corv? Rasp. —..— Cant tger è igl risplei? Rasp. —..— Pertge bragia igl unfant? Rasp. —..— Cun tge lavoura igl legnamer? Rasp. —..— Cal insect prepara la seida? Rasp. —..— Noua abiteschan las talpas? Rasp. —..— Tar tge dovr'ins igl badegl? Rasp. —..— Tge è la mangola? Rasp. —..— Tge plema ò la quacra? Rasp. —..— Cals utschels nodan tgiunsch? Rasp. —..— Cal pomer ò flours cotschnas? Rasp. —..— Cal fretg ò en cros deir? Rasp. —..— Tge fo igl carmer? Rasp. —..— A tge serva igl tgirom? Rasp. —..— Dononder vignan las scalmas la permaveira? Rasp. —..— Tge è igl avioul? Rasp.

—.. — Or da tge vign fatg igl vegn? Rasp. — .. — A tgi dat ins almosna? Rasp. —.. — Noua vo or' igl fem? Rasp. —.. — Partg e fuian igls unfants digl scuatgamegn? Rasp. —.. — Or da te vign fatg igl lanziel? Rasp. —.. — Or da tge è fatg igl palpira? Rasp. — .. —

21. *Exercici.*

a) Las nursas vignan tgiradas dagl nurser. — La tera vign sclereida dagl sulegl. — La notg vign sclereida dalla glina e dallas steilas. — Igl zerclem vign zerclo or dallas zerclunzas. — (I niva zerclo, gl'è nia zerclo). — Igls ers vignan devastos dalla tempestal L'ava vign manada an truasch tras beischans. — Igl grang vign zavro dalla paglia. — La fregna vign zavrada dalla crestga. — (Ella niva zavrada, ella è nida zavrada). — Igl er è aro e semno dagl pour. — Igl tgamutsch è nia feria dalla balla digl catscheder. — La patria vign defendeida dagls vaschigns. — La porta della baselgia vign daverta o serada dagl caloster. — La glioir vign persequitada dagl tgang. — Las gaglinas vignan persequitadas dallas golps, dagls ghis, e dagls sprers. — Las nursas vignan persequitadas dagls urs e dagl louv. (Ellas nivan persequitadas, ellas en nidas persequidadas). — Igl pom madeir sa statga tgunsch dagl rom. — Igl gibos vign maglea giu dallas tgoras, dallas glioirs e dallas palousas. —

b) Igl glas vign taglea cun igl diamant. — Igls beischans vignan furos cun igl tarader grond. — Igls tetgs dellas tgesas èn igl ple cuverts cun schendlas. — Calzers vignan fatgs or da tgirom. — Igl vegn

vign struclo or dallas ivas. — La biestga vign tignida igl anviern an uvigl. — Igl caschiel vign fatg or dagl latg. — La stoula vign duvrada da sternar. — Igls daners vignan batias or dad or, argent e rom. — Igl vegn vign tignia se an butschigns. — Igl barschung vign fatg or da seidas. — Igls tgavals vignan anferos dagl ferer. — La meila vign piglida giu dagl meiler. — Las tscharischas vignan culetgas giu dagl tscharischer. — La prema vign culetga giu dagl premer. — La peira vign torreida ainten furn. — Igl dumi vign smutto ainten la pella. — Igl grang vign miout ainten mulegn. — Igl pon vign misiro cun igl bratsch.

22. *Exercici.*

(Ligè an consturcziung igls sequents pleds).

Monas, manar, pour, clavo. — Sumbeiv, purtar fretg neir. — Giardinira, piglier, palousas, gibos, iert. — Unfants, culeir, nitscholas, tgaglias. — Meirs, tschartger, vivonda, ers. — Peschs, tgapar, pestgeder, croc. — Legnamer, far mobilias, len. — Malsangs, visitar, medic. — Grang, scuder, pour, clavo. — Mats, tschertger, nias utschels, god. — Sdratscha, far, palpira. — Sdratscha, far, fantschela, pro. — Fagn, setger, stad, pro. — Famegl, portar, latg, tgebel. — Fantschela, portar, ava, sadela. — Tiffels, metter, premaveira, tera. — Tgovan, trer, femnas, aton. — Isch tgesa, serar, notg. — Meirs, tgapar, giat, schler. — Giat, litgir, groma, brocas, schler. — Pang, coir, furnera, furn. — Pour, far, pantg, groma, panaglia. — Veir, mangs, luvrar. — Zopp, eir, crutscha. — Tgomas, sarveir, om, corer. — Glianga, buca, sarveir, tschantscher.

IV. Secziung.

1. *Exercici.*

Parts d'objects de scola.

Parts d'en codasch èn: Igl des, la cuverta, igl tagl, igls figls, las paginas, igl tetel, igls pleds, las periodas, las interpuncziungs, l'anschetta, la fegn.

Parts d'en tampanign èn: Igl mona, la nezza, la costa, igl tagliant, igl piz.

Parts d'ena tavla de chint èn: Igl plat, igl rom, igl ancaster.

2. *Exercici.*

Parts de mobilias.

La meisa ò: en plat, en pe, dus, o treis o cater peis, igl rom, ena trocla.

Ena soptga ò: en plat de sesar, ena pesa, igls peis.

Ved ena stgaffa distinguesch' ins: igl isch, la sera, las vards, igl des, igl fons, igl viertgel, la carunga, las glistas, igl corp, las carungas, las troclas.

Ved en spigal observ' ins: Igl glas, la stgema d'argent, igl rom, igl des.

3. *Exercici.*

La forbasch ò: dus anels, dus nezas, dus tagliants, dus piz, ena gotta, dus battadeiras.

Ena rezgia ò: en plat, blers daints, en taler, ena corda, en bratsch, dus maschelas.

Ena sir ò: en tgea, en igl, en plat, en tagliant, en mona.

4. Exercici.

Ad ena fanestra partignan: Las rudelas, las marelas, igls veders, las tavlas, igls roms, las glistas, igl encaster, igl stoc, igls barcungs, igl leifer, igl chit, las spangas, igls polaschs, las fischas, las gottas, igls reials, las pennas, igls battungs.

Veden isch observ' ins: L'ischadeira, las savas, las glistas, las tavlas, las spangas, las fischas, igls polaschs, la sera, la clav, la rosna della clav, la falla, la clav, igl reial, igl battung.

5. Exercici.

Parts de vistgadeira.

Ved divers vastgias distinguesch' ins: Igl culier, las mongias, las mostras, igls laps, las casatgas, igls battungs, las rosnas, las cusadeiras, igl our, la flodra, las fodas, igls piz, igls bindels, la tschinta, las feivlas, la sola, igl nutegl, igl absap, igl sparung, la calliganera,

6. Exercici.

Parts digl corp uman.

Ved igl tgea: La testa, la tgavaza, la rosa, la tutona, igl front, la fatscha, las vestas, igls tgavels, igls igls, las survatscheglias, las taimpras, igl nas, la buca, las ureglias, igl grogn, la barba, la tarschola, las margniflas, las tschiflas.

Ved igl igl: La puppa, igl alv, l'antgerna, igl palpira, igls peils digl palpira.

Ved igl nas: Las rischs, igls fols, la rocla, igl piz, las rosnas.

Ved la bucca: Igls lefs, las antgernas, igls daints davant, igls daints digl igl, igls mislars, la missela, la schunscheiva, la glianga, igl palat, igl tschiel della bucca.

Ved igl best: Igl culez, igl brost, igl des, las spatlas, igl givi, las costas, igl vainter, igls flancs.

Membra: Igl bratsch, igl combal, igl mang, las giuadeiras, la detta, las unglas. — La coisa, igl schanugl, la stgagna, igl vantregl, igl oss gross, la tgoma, igl pe, igl caltgogn, la planta digl pe, la detta digl pe, la nousch digl pe.

7. *Exercici.*

Spezialas parts de tiers.

Las cornas, igl grogn, la bucca, igl schnabel, igl nas, las ureglias la cresta, igls peis davant, igls peis davos, las unglas, las toppas, las greflas, la coua, las alas, las plemas, la pel, las seidas, igl peil, la tomma, la langa.

8. *Exercici.*

Parts de plantas.

Ved ena planta destinguesch' ins treis principalas parts: La risch, igl best, igl tschem.

La risch cumpeglia: La risch principala, las rischs secundarias, las ridas.

Igl best cumpeglia: Igl tschepp, igl mutagl, la scorsa, igl lenn, igl mavogl.

Ved igl best sa catta: La roma, las pertgas, las frastgas, las groulas, las guglias, las figlia, las brisch-

langas, igls bolts, la seia, las flours, igl fretg, la tendrigna. *Ved igl schemè* la carunga.

Ved igl figl destinguesch' ins: Igl mona, la costa, las avagnas, la pel.

Ved la flour destinguesch' ins: Igl tgalasch, igls figls, igl sem, igls filucs.

Ved en meil cat' ins: Igl mona, la mostga, la pagletscha, la polpa, igls grangs.

Ved la nousch cat' ins: La paratscha, igl cros, igl nuschel.

Ved la tscharischa cat' ins: Igl mona, la polpa, igl cros, igl nuschel.

9. Exercici.

Parts de martgeas.

Ainten igls martgeas vei ins: Bleras tgesas, baselgias, clutgers, [illegible]s. portas, stradas, giassas, plazzas, tgesas de cumegn, tgesas de scola, tgesas d'orfans, spitals, casermas, ustarcias, butteias, magazins, parschungs, clavos, stallas, uvigls, sostas, punts, truaschs, mulegns, fabricas, rezgias, fuschignas, rampars, santiras, fortezzas, castis.

10. Exercici.

Parts de stgerpa d'arar.

Ved en arader destinguesch' ins: La tgiouna, la crutscha, igl daint, igl culter, la stirola, la flianga, igl platt de flianga.

11. Exercici.

Giagl, sblatg, blass, stgir, cler, pass; — radond, gid, cader, angular, triangular, veid, tgavirtg, vantria, perpendicular, horizontal, sversch, tort, plang, anguleiv,

freslg, tiev, marsch, mormel, setg, lom, pastous, massogl, cut, matitsch.

Igl utschel de bleras calours è giagl. La parnisch è giaglia. La fatscha digl mort è menla. Igl unfant malsang è sblatg. L'erva saieda è spert passa. La statua stat perpendicular. La sava schea horizontal. La balla è radonda, l'arveglia è radonda. Igl isch è cader, igl palanschia è cader. La cula digl clutger è vantreida, igls butschigns en veids, la panaglia è tgavorgia. L'ava sobra è clera, l'ava torbla è stgira. La rosa è cotschna, las vestas della mata èn cotschnas. Igl er erptgea è anguleiv, l'esa splanada è glischa. La brenta è veida, igl schoff è plagn, la baregl è scarleida, la trentga è an douas, igl tgebel è stinò. La farcla è torta. La guglia è gida. La seivla è gida. Igl loft digl aton è freslg.

Agl taimp della tgoda stad è l'ava digl lai tiva. Igl camel è gopp. La meila bagn madeira è morbla. Igl persic madeir è gustous, las fraias èn er gustousas. La peira bletscha è loma, igl pantg frestg è lom. La turta è cuta, igl pang è meisch, igl pang è massogl. La petta è loma.

12. *Exercici.*

Alv, mellen, grisch, deir, dolsch, asch, fatt, disgostous, repugnant, forz, ansalo, lucc, stagn. criv, cotg, marsch, massagnin, marv, plang, teis, ert, tgod, eira, pegar, marsch, lartg, stretg, lo, craplous.

Chest venerabel vigl ò la barba alva. La neiv è alva. Encaltgenas gelgias èn alvas. Chella mata ò tgavels mellens. L'avagna madeira è menla. Igl peil digl asan è ordinariamantg grisch. La tgern de vatgas viglias è

deira. La gromma è dolscha. Chest latg panaglia è asch. La tgern è criva. La manestra è cotga. La detta è marva. Igl pe struptgia è eira. Igl iral è plang. La sponda è teissa. Igl ischia è asch. Las ivas malmadeiras èn aschas. La soppa è fatta. L'ava tiva è fatta. Igl mel è dolsch. Igl fic è dolsch. La vaschela tschoffa de meisa è repugnanta. La fatscha malsobra è tarladeida. Igls tgavels betg sfaltrias èn tarledias. Da notg è sen la campagna quiett. Chest peir è marsch. Chest meil è asch. Portgs èn savens massagnins. La tgergia è liida stagn. Chesta liadeira è lucca. Chesta teila mangola è lucca. La bucca digl satg è largia. Igl liom è liia stretg. Chesta tgapela è mengia largia. Chests calzers èn mengia stretgs. Igl trotg de tgoras è stretg. La porta clavo è lada. La senda è erta. Igl piogn è stretg. Chest pro è bottonous. Chest meil è bottonous.

13. Exercici.

Manevel, gliunsch, lontan, domesta, ester, bunmartgea, tger, sanadevel, nuschevel, cumadevel, malcumadevel, grev, lev, plaschevel, displaschevel, amparnevel, malamparnevel.

La tgesa digl vaschign è manevla. La tera digls mors è lontana. Igl iert ded ervas è manevel dalla tgesa. Las tangas digls tiers scarpents èn gliunsch dallas vischnancas. Peira, meila e tscharischas èn fretgs domestis. Pomeranzas, citronas e fics èn tar nous fretgs esters. Igl mor è ester aintan la Svizra. Tiffels èn tar nous bunmartgea. Pomeranzas èn tar nous tgeras. Igl latg è ena bavronda sanadevla. L'ava frestga è sanadevla.

Igl vinars è per igls unfants nuschevel. La tschoffadat è nuschevla alla sanadat. Ena gronda, largia steiv[illegible] per igl scolast e per igls scolars cumadevla. Calz[illegible] pitschens e stretgs èn malcumadevels. Tgapelas gr[illegible]pas èn bunmartgea. Tgapelas fegnas èn tgeras. [illegible] ferr è grev. Las plemas digl plimatsch èn levas. Cl[illegible] vistgia lartg de stad è cumadevel. Ena steiva de s[illegible] bassa e stretga è malcumadevla. Igl matg è en m[illegible] plaschevel et amorevel. Igl Schaner è en meis fi[illegible] e displaschevel. Ena notg saragna de stad è plasche[illegible] agl viandant. La treida ora è per igl viandant displ[illegible] schevla. Igl persic madeir è en pom plaschevel.

14. Exercici.

Sang, malsang, retg, pover, tampro, maltampro, al[illegible] capavel, inabel, malcapavel, baleis, malbaleis, stan[illegible] legar, trest, veiv, activ, marschung, paltrung, perd[illegible] tup, tgutg, anschignevel, malanschignevel, devozio[illegible] maldevozious.

Tgi po bever, magler e luvrar, ò nignas dolours ni mendas, chel è ***sang***.

Tgi nà po betg bever e magler, ò dolours, na po betg eir anturn, ni luvrar, chel è ***malsang***.

Tgi ò blers daners e blera roba è ***retg***.

Tgi n'ò nigns daners e nigna roba, chel, agl ch[illegible] manca vivonda, vistgadeira et habitaziung è ***pover***.

Tgi beva e maglia angal chegl tgi fo da basigns per mantigneir la sanadat, chel è ***tampro***.

Tgi beva e maglia mengia è ***maltampro***.

Tgi dorma bagn la notg, sa sainta sang e ferm l[illegible] dumang, chel è ***abel*** tar la lavour.

Tgi è schiria ainten la nerva è ***inabel*** tar la lavour.

Igl scolast patento vign giuditgia ***capavel*** da far scola.

Igl mat pac scolo vign tignia per ***malcapavel*** da far igl' scrivant.

Igl unfant è ***baleis*** da saglir or da fanestra.

La tissunsa è ***malbaleisa*** da trer se la teila suletta.

Tgi lavura bler, fo an en de en lung viadia è la seira ***stancal.***

Tgi rei gugent è ***legar.***

Tgi bragia e suspeira è ***trest.***

Tgi ainten igl eir, tschantscher e luvrar è spert e gaglerd e ***veiv*** et ***activ.***

Tgi muainta la membra angal plang, lavoura adegna plang, possa gugent, chel è en ***marschung.***

Tgi stat igl ple starnia, oder ampurano, cur tg' el vess da luvrar è en ***paltrung.***

Tgi so bler, antellei e tgapescha dalunga chegl tgi è dretg e nizevel, chel è ***pardert.***

Tgi na so navot n' antellei e tgapescha navot da chegl tgi è bung e nizevel, chel è en ***tupp.***

Tgi so bagn far eir or da mang las sias fatschendas, chel è ***anschignevel.***

Tgi cun gronda fadeia riuschescha mal ainten las sias fatschendas, chel è ***malanschignevel.***

Tgi vo savens e gugent an baselgia, dei adegna igls paternoss seira e dumang, avant e siva magler, è ***devoxious.***

Tgi vo darar et annaveidas an baselgia, dei darar et anaveidas paternoss, chel è ***maldevoxious.***

Tgi fo per cumond agls genitours, agl scolast et a chels tgi òn da star avant è ***obadevel.***

Tgi fo angal a sias tgea, na vot star sot a nign, è ***malobadevel,*** è en ***testung.***

15. Exercici.

Igl tgamutsch schivla. La muntanela schivla. Liungs e tigars sbrigian. Igl urs sbrigia. Igl louf dat bratgs. Igl tgang ladra. Igl giat miaua. Igl tgaval sgigna. Igl tor sbrigia e migia. Las tgoras e las nursas beschlan. Igls portgs grugnan. La serp givla. Igl cot canta. La gaglina cratschla, canta angalest. Igl canari canta. Igls utschels cantan e schivlan. Igl cucu cloma. Ocas et entas cratschlan.

16. Exercici.

Igls sens sungan ferm e gliunsch. Las orglas sungan bot solemn, bot mievel an differents tungs. Igl cantar digl pievel starsunga ainten ena baselgia d'arvioult. Ainten igl got saint ins igl eco. La flauta sunga mievel e plaschevel. Igl schomber fo canera e ramour. La vòusch digl offizier tgi comonda tunga ferm e dadot. L'ava digl ragn batta sbruflont e stgimont ancunter igl ripar. Pitschnas funtanga corran quiet e lom giu per la felsa. Deis tgods de stad corran las gutellas digl suar giu per la fatscha digl luorant. L'ava digl ditschung barbliota levamantg, tg'ins sainta angal da quieta notg. Las stellas corran giu dagl tetg e fon platsch. Las entas e las ocas sa bettan platsch aint igl lai. Las avas correntas sbroflan las vellas e fon giu fons ramour. Igl pegn sfratga ansemen la roma ainten igl dar anturn. Las plantas scroschan dagls urezas.

Lena setga de pegns sbrinslegia aint igl fi. Roma setga sloppa aint igl romper. Las cadagnas scadagnan ved igls galiots. La suldada fo canera cun las armas. Igl fracasch digl canung scassa cun lunga ramour. La stamprada ora rumplanescha cun tunar e tgameger tras colms e vals. Las portas de fer sgreztgan aint igl darveir e serar. Las grevas carotschas de posta fon gronda canera curront, sur la sulada. La tampesta marcla cun canera igls tetgs. Da stampradas oras daratga la plievgia cun ramour.

17. Exercici.

Unfants pitschens na son anc betg batarlar. Trantar tottas createiras tschantscha angal la gliout antelgentevel. Encaltgins utschels amprendan da pronunzier encaltge pled, aber sainza antelletg. Igl spiritual pretga la dumengia alla rimmada. Igl inspector de scola tschantscha avant igls scolars. Unfants pitschans bragian savens e cloman. Mama! bab! Igl comandant comonda igl battagliung. Giouans sfarfatgs dattan bratgs per las veias. Las femnas dattan digl dogl ouras or dasper la truasch. Dus matangs schulan dascus ansemen. Igls temaliers squitschan savens ainten igl tschantscher. Savens barbliotan las femnas urelas sainza saveir tge. Blers tschatschareschan sainza fundamaint. Chels tgi òn glianga greva barbliotan, els vignan numnos barbliots. Malsangs bragian savens dallas dolours, e suspeiran dagl mal. Svantirevels suspeiran da tristezia. Gliout legra rei da legreia. Tgi rei savens vign nummo riottel. Las matans òn bler sfrign. Igl malobadevel e sfarfatg fegl marmogna ancunter igls genitours. Bleras persungas

rontgan cur tgi dorman. Igl devozious pievel canta an baselgia la dumengia. Nous cantagn belas canzungs an scola. Nous oragn dadot avant e siva scola; nous faschagn oraziung seira e dumang. Bungs cristiangs deian paternoss avant e siva magler. Gliout an oras tossan savens. D'anviern tossan blers unfants. Cur tgi fo freid sofl'ins sen la detta. Unfants ston stirnidar dagl trer tubac. Tgi ò malancuneia sa reteira ainten ena antgerna e sosda. Musicants sungan la flauta, la clarineta, igl corn, la trombeta. Igl curer tiba igl corn. Igls unfants sungan igl schivlots. Igl bover schivla per clamar igls bovs, igl vatger cloma las vatgas. Igl pas'er d'alp sunga la uletta. Chel tgi porta grev schema sot igl burdi. Igl bab et igl scolast discoran ansemen. Igls omens raschungan dall'ora. Igl mat perdert raschunga sco en om. La mama cloma igls sies unfants. La clutscha cloma igls sies pulschains.

18. Exercici.

Las seiras d'anviern von igls omens a plaz. Tar en funeral vo blera gliout siva bara. Tar en incendi corra bler pievel ansemen. Deis de vacanza corran igls unfants per las giassas anturn. Igls mats saglian sur las seifs or. Tgi saglia sur igl ual pudess tgunsch crudar aint. Gl'è fitg privlous da saglir or d'en tger tgi corra. Igls mats fon a correr sen igl pro. La suldada marscha siva igl tung digl schomber. Igl utschel ainten la caspretta saglia d'en maschung sen l'oter. Evlas sgolan ancunter las neivlas. Verms se ruschnan sen tera. Serps slichegian tras las tgaglias e tras l'erva. Igls mats sca-

solan sen la veia da neiv. Las matangs na deian betg scusalar. Laders slichegian da notg ainten las tgesas. Igls unfants sglischan sen igl glatsch, e datan savens giu. Igls mats fon tgimirolas giu per igls mots. Igl far tgimirolas giu per stgela costa savens bolas aint igl tgea. Ena ploma lena malfatgà se surdat tgunsch. Igl daint balucca. Ena ploma travs malfermada balucca. En flevel piogn balucca ainten igl eir ve e no. Tschotts et ansouls saglian per igls pros anturn. La plievgia corra giu dagl tetg an stellas. Igls peschs nodan ainten l'ava. Ranglas e rostgs nodan tras igls poz. Las glimaias sglischan se per las plantas. Poma madeira croda giu dalla roma. Seiras ansaragnas vo igl sulegl da randia cler. Igl ferm tunar an tschiel fo stramblar las tgesas. Igl stgirat saglia d'ena planta sen l'otra. Igl len setg noda sur l'ava. Igl iela stat sur l'ava ve. Igl crapp fonda ainten l'ava. Igl vierlgel marsch sfondra, sch'ins zapa se mengia stagn. La caldera stiglia sfondra aint, sch'ins zapa se. Igl schigrung fallo vo a fons, igl gartagea stat surave. Tgi na so betg nudar sa niainta ainten l'ava. Igls mats sa sgreflan se per la planta. Igl teratrembel fo scassar igls bietgs, fo baluccar e dar aint tgamegns e clutgers. Igl tgovan stiglia vign fatg an pivatas, siva an sogls, e siva fulo sot igls fulungs ainten la fola. Igl pe digl malsang trembla, e la sia schanuglia dat ansemen. Igl om trembla da tema, dagl freid e da vigliadetna. La tampesta croda davastond ers e pomera. Igl latg tgi boglia vo sur or. Tottas avas corran ainten la mar. Las larmas corran giu per la vesta. Igls tgavels sgolan giu per las spatlas.

19. Exercici.

a) Chegl tgi è igl pi proxim passo ainten igl meis de matg. La neiv è luada, et igl feld è terrano; igl glatsch è luo. La gliout ò cuverno la vistgadeira d'anviern, e tratg aint la vistgadeira de stad. Igls mats òn mess las scasolas sur spetger aint. La scola d'anviern è fitada. Las festas de Pasca en passadas. Igls miraders e legnamers òn puspe antschet las sias lavours. Igl pour ò cultivo igls fons, sfruschia aint e tratg or. Igl pour è sto a god e samtgea lena per la stad. Las violas òn floria.

Chegl tgi davainta da preschaint ainten igl meis de matg. La pomera florescha. La erva crescha. La figlia tgatscha. Igls utschels cantan. Igl cucu cloma. Las amslas couan or igls sies pitschans. Las vits catschan pertgas. Igls mataschs schivlan cun schivlots de scorsa. Las matans fon matgs cun flours. Igls abitants digls martgeas teiran or sen la tera. Las femnas plantan igl gibos, e sblitgeschan igl lanziel. Igls tanschadours tanschan las teilas.

Chegl tgi è igl pi proxim avignir ainten igl meis de matg. La pumera vign a flureir. Igls ers vignan a nir zarclos. Igl grang e sel permavang vignan a catscher scherm. Las flours compariron. La biestga grossa giarò or sen igl pastg. Igls pours catscharon igls mouals ad acla. Igls aviouls anschumaron. Las fieras anscheveron. Igls utschels vignan a far igls sies nias. Las scalmas niron a cumpareir. Las vousch digl cucu sa laschará santeir. Igls mataschs tgiraron l'armainta.

b) Chegl tgi è igl pi proœim passo ainten igl meis de Settember. Igl sel e salegn è media, la mes è tschumtgida. Igls pours òn fatg igl fagn de colm. Bleras flours èn schon torreidas ve. Igls utschels òn calo da cantar. La gronda caleira è tschessada. Igls deis lungs èn passos. Las notgs lungas èn notiers. Las tscharischas e las fraias ên davent. Igls fagns maiers èn fatgs. Las alosas èn culetgas.

Chegl tgi è preschaint ainten igl meis de Settember. La meila madirescha. Las nitscholas vignan brignas. Las armigias vignan neiras. Las parmeglias vignan lomas. Las ansouras e faglednas vignan cotschnas. Las scalmas sa teiran davent. Las dumangs e las seiras èn frestgas. La brainta vigns savens. La figlia vign cotschna. Igl sel d'aton vign semno. Sen las alps vignan schaladas. La biestga vign giu dallas alps e vo per la prada.

Chegl tgi è igl pi proœim avegnir ainten igl meis de Settember. La vendemgia vign ad anschever. Igl pour tgavarò igls tiffels e pigliarò aint igl torc. La figlia nirò passa e cruderò. Da notgs freidas darò' gl schaladas. La meila nirò piglida giu dagls meilers. Totts fretgs digl fons niron rimnos aint.

c) Ena dumang da permaveira; taimp passo. La notg è svaneida. Las steilas èn scompareidas. La gliout e biestga òn pusso or. La gheta ò calo da clamar. Igls tiers scarponts èn turnos anavos ainten las sias tangas. Igls utschels òn banduno igls sies nias. Igl pos e la quietezza della notg ò calo.

Ena dumang da permaveira; taimp preschaint. I cumpara la alva della dumang. La aurora scumpara. Igl sulegl leva. Igls utschels anschevan a cantar. La ruada targlischa sen l'erva. La gliout leva se digl letg. Gliout tgi ò religiung fo la oraziung della dumang. Brava mataneglia sa teiran aint e sa lavan. Igls pours von or sen igl fons. Igls luvrants von sen la lavour. Las flours sa dervan agl scaldar digl sulegl. Igls aviouls bandungan las sias masagnas, e von a tschertger nel.

Ena dumang da permaveira; taimp proxim avignir. Igl sulegl vign ad eir se ve e pi ot. Igl tgod vign a crescher. Igls unfants giaron a scola. La biestgia vign a nir lascheda or sen igl pastg. Igls pasters clamaron la biestgia manedla. Las mamas tiraron aint e lavaron giu igls unfants pitschans.

d) La seira tard de taimp passo. Igl sulegl è ia darandia. La steila della seira è compareida. Igls luvrants èn turnos dalla lavour. La caleira digl de è tschessada. Las gaglinas èn eidas a maschung.

La seira tard de taimp preschaint. I anscheva a nir stgir. Las steilas comparan an tschiel. Igls utschels von ainten igls sies nias. Igl sgola notg vo anturn e tschertga vivonda. I vign fatg glisch. I vign tschano. I teira en loft frestg. Ins sera igl isch tgesa. Ins fo la oraziung della seira. Ins vo a letg.

La seira tard de taimp futur. La notg vign a curveir la tera. La quietezza della notg vign a turnar. Gliout e biestga dormiron. La guardia de notg faschará la sia ronda. Las tschuettas fascharon santeir la sia

vousch dipleschevla. Igls tiers selvadis vignan ad eir or dallas sias tangas, et eir a tschertger vivonda. La mesa notg nirò. La steila della seira vign a scompareir.

Simplas descripziungs de tgosas.

I.

1 Igl codasch è en object de scola. El ò dus cuvertas, en des, en tagl, blers figls, blers plats, bleras periodas, proposiziungs e pleds. El ò cantungs e diversas calours. Igl codasch serva da liger. El è fatg per part ord'palpira, cartung, o pel, o teila. Igl auctour, igl stampadour et igl leia codaschs fon igl codasch.

2. La meisa è en mobel. Chella è componeida d'ena tavla, dad en romm, dad en, o ples peis, er dad ena, ò ples troclas. Ella è cadra o radonda, glischa, da colour natirala oder er colorada e targlischanta. La meisa serva da metter se las speisas et oters objects. Ella è fatga da len oder er da crapp. Igl legnamèr fo ella.

3. Igl cuntel è ena part da gaffens de meisa. Igl mona, la neza, la costa, igl feil digl tagliant et igl piz èn las sias parts. La neza è deira, terglischanta, glischa e taglianta. Igl mona ò diversa fòrma e diversa colour. Igl cuntel de meisa serva per tagler la tgern e manezar otras speisas. La neza digl cuntel è da fer et alschal; igl mona è ordinariamantg da len o dad oss. Igl cuntel vign fatg dagl cuntelèr.

4. La fanestra è ena part d'ena stanza. Chesta fanestra ò dus fenestregls, seis tavlas, roms, slangas, spangas, polaschs, reials, crocs, batadeiras e tgavesters.

Igls veders èn transparents e subets. La fanestra serva per dar clér alla stanza e per vurdar or. Ella è fatga da len, glas e fer. Igl legnamér, igl fanestrér et igl farér fon las fanestras.

5. La valada è en rap. Ella ò en culier, dus mongias, dus laps, ples battungs e rosnas de batungs, casatgas, flodra, cusadeiras, mostras et ours. La valada serva per cuvreir igl corp da mez anse e per tigneir or igl freid. Generalmantg vign ella fatga da ponn oder da langa. La valada fò igl schneder.

6. Igl pang è ena speisa. Igl pang è componia dad ena part deira, dalla crosta, e dad ena part lomma, dagl magogl. La forma digl pang è diversa, radonda, ovala o lunga. La part sot è planga, la part soura ò forma de bott. El serva per principala vivonda digl om. Igl pang gist ord furn è grev da tuager. El vign fatg cun fregna, ava, lavamaint e sal. Igl pang falo è cut, o massogl o malcotg. Igl pang mengia vigl vign meisch e malsang. Igl furnér fò igl pang.

Da screiver sez.

La stgaffa, la plemma, la tavla da far chint, igl banc, la soptga, la pegna, igl risplei, la tgapitscha, igl calzér.

---

7. Igl meil è en fretg d'en pomèr. El ò en mona, ena mostga, ena pagletscha, igl mavogl, igls grangs. El è radond, verd, cotschan, melen, mormal, deir, dolsch, asch. El serva da magler e da far most. El crescha sen la romma digl meilér. Dia igl fò crescher.

8. La nitschovla è igl fretg d'ena tgaglia tgi sa nomna coller. Igl coller crescha sen tera sitga, crap

lousa. D'ena risch vignan or ples tgaglias pitost stiglias e lungas. La nitschola verda ò en mona, ena paratscha, en cros et en nuschel. Dia la fo crescher.

Da screiver: sex.

Igl peir, la tscharischa, la zvesca, las fraias. Igls izuns, las armigias, las schischlas, las omgias.

---

9. Igl tgang è en tier dumesti. El ò cater peis, ved igls peis davant ò el tschintg detts, ved igls peis davos cater detts cun unglas. El ò daints ferms, la glianga leischna. La colour è differenta; blers òn igl peil curt e fegn, oters òn igl peil lung e de langa. La coua è ordinariamantg torta anse. Igl tgang ò ena fegna iesina, el è spert e ferm aint igl corer. El è fidevel e vigilant, partgira la proprietad e la vetta digl om, el serva er per la tgatscha. El maglia tgern, pang, sopa, speisas de latg e de fregna. El è sottapost alla rabgia. El davainta nuschevel cun morder e scarpar tgoras e nursas. Igl mors digl tgang rabgious è tiztginto.

10. La nursa è en tier domesti. Ella ò cater tgomas flevlas, en corp grev, la cova lunga, la sia pel è cuverta cun langa. La nursa è paziainta, mievla e temeliera. Ella sa vivainta da pastg, fagn, figlia e strom e letga gugend sal. Ella stat or sen la pastgira e d'anviern aintan uvigl. Ella è nizevla agl om cun la langa, tgern, pel et er cun igl sies latg.

De screiver sex.

Igl giat, la valga, la tgora, igl asen.

II.

1. Igl pour ara igl sies ér cun igl arader e fo manedla et anguleiva la tera cun igl erbtg. El semna or igl sem de garneza, fo eir chel sot tera cun igl erbtg. El planta aint ravas, tiffels, furmantung, glign, tgovau et otras plantas d'iela. Igl pour seia da stad cun la fotsch igl fagn e rasdeif, lascha chel setger e magna alloura an clavo. El tschuntga igl dumi, meda igl sél et igl salegn, leia se chel an monas e metta an clavo. Igls pours scudan la mès, els pavlan la biestga, els munschan las vatgas e fon or digl latg pantg, caschiel e tschigrung.

2. Igl legnamér tavlegia las steivas, fo aint igls palanschias. El splanga e feila las esas, rezgia chellas an tocs, fo glistas, romms, fries, cornischs e metta ansemen las tavlas.

3. Igl mirader lascha giu la calschigna, fo la molta, rompa la crappa e fo se igl meir. Igl mirader dovra cazola, martel, ena corda cun en plom et en penel. El loia giu las miraglias e fo chellas alvas.

4. Igl sneder peglia oravant tott la maseira della vistgadeira, alloura taglia el or igl urdan cun la forbasch gronda. El cusa anseman igls tocs e fo londror igls vistgias. Tar sia lavour, dovra igl sneder pon, urdan de mangola, de seida, lanziel, feil, feil seida, battungs e cordas. Igls sies gaffens en: Igl bratsch de pon, maseiras, forbaschs, diclar, guglias et igl fer.

Da screiver ses.

Igl calgér, igl rodér, igl fanestrér, igl parlér, igl farér.

III.

(Rapport dell' emda.)

La dumengia èn igls mies genitours ies an baselgia. Siva mez de va ia fatg ena spassageda cun igls mies genitours. La seira va ia fatg a correr cun igls mies cumeratts.

Igl glindasdé ò'gl pluvia. Ja sung ia a scola e sung nia bletsch tras e tras. Igl Giatgen Parlér n'è betg nia a scola, perchegl tg'el è malsang. Igl mardé ans ò l'onda visito. Ella ò purto a me ena petta. Ja sung sen veia do aintan en crapp e do giu. Ja va purto ena brev sen la posta.

La mesemda sung ia sto a cuieir fraias aintan igl god ars. Mia sora ò bugnia las neglas. Nossa tgera mamma ans ò do nouschs da marenda.

La gievgia va ia via en codasch cun bels maletgs. Igl tger bab m'o rachinto ena istoria. La sora ò pers igl sies risplei. Igl portabrefs ò purto ena bref a mies bab.

Igl venderdè òn igls matts giuia a tgegels. En om vigl è nia suttaro. An scola vainsa nous via ena tavla nova cun bleras figuras.

La sonda ò igl bung bab sa mess sen viada bagn marvegl. La tgera mamma era cumbriida. Siva mez de sungia ia cun igl matts aint igl god. Nous vagn culetg omgias. Ja va purto ena gronda cralla plagna d'omgias alla tgera mamma et alla sora.

V. Secziung.

Curtas e simplas istorgias per l'instrucziung morala e religiousa.

Nro. 1.

Ainten l'amprem'emda digl meis de matg dei en bab ena seira agls sies dus unfants: Az samtgè dumang marvegl! nous lagn eir sen chel mott e vurdar levont igl sulegl. Uscheia bandunen igls unfants la dumang bagn marvegl igls sies letgs e vignan dagls genitours manos ancùnter igl mott. Els passavan tras pros, nqua tranter en bel verd stgir sa stendevan se loschas, belas, cleras flours, ved mintga fastei ena terglischanta perla de ruada. Sur igls sies tgeas pendevan roma de pomèra plagna'd flours, l'aria respirava las pi deliziousas odours. Siva passan els tras en god de fo, giu dalla frestga figlia della sia roma starsunga igl dolsch tgant de legars utschels. Rivont sen som igl mott, era la part digl tschiel, ancunter la cola igls genitours dirigevan igls sies igls, circumdada d'en our splendent e sco igl pi fegn or targlischivan flomantas neivlas. Dantant sco igls unfants tott ancantos vurdavan sen chella bela splendour, sa dolza davos la piza en artg sco igl pi terglischont or, ainten mez chell leva se igl losch sulegl cun pompa e majestad. Igl bab e la mamma dolzan igls sies mangs a Dia, vardan ancunter tschiel e deian: O Dia, cant magnific è igl ties stgafimaint! Tot meis tignan ler igls unfants se igls sies mangs a Dia,

Digitized by Google

e vardan igl àrviout blo digl tschiel. Igls genitours seran igls unfants ainten la sia bratscha, et igl bab dei: Chisc an tschiel è Dia, tgi ò stgaffia igl sulegl, la gligna e las steilas, e magna chellas infalibelmantg mintgigna sera la sia veia digl firmament. El ò fatg igls colms, igls floss, igls felds, las vals, igls lais. Tschiel e tera èn ovras digls sies mangs. Dia è igl stgaffeider digl mond. Mintga tgesa vign d'ensatgi biagida, chel tgi ò aber fatg tott è Dia.

Signer, te ist chel, tgi ò fatg tschiel e tera cun la tia gronda pussanza

Gligna, sulegl e steilas
Cun tott igl firmamaint
Tottas tgosas vesevlas
De Dia èn stgaffimaint.

Nro. 2.

En lung de de stad, curtg'igl sulegl splendeva ot sen igl firmament, e termetteva ardentas strolas giu sen tera, sa cattava igl bab cun Carla sen igl feld; igl matatsch salamentava della gronda caleira, igl bab igl magna ve d'esper igl ér de salegn e dei: Saintas te, sco schlupigna aint co. Carla tedla e dumonda: Tge egl ainten chel strom? Varda, rasponda igl bab, igl sulegl andirescha igls grangs ainten las speias: sen chella veisa madirescha la nossa vivonda antras la sia caleira. Lo sen igl pro crescha l'erva tar ot fagn, igl cal serva d'anviern per vivonda alla biestga; e chise sen chel tschirischér èn las tscharischas nidas lommas e dolschas antras las tgodas radias digl sulegl. Carla rasponda: gea, aber chell' erva sen la terassa setga ve, igl teratsch è setg

e plagn stremas. Dantant levan se stgiras neivlas e bab e fegl von a tgesa. Dalung sesour romp' or en temporal. La plievgia croda derottamantg, igls tgametgs von an crousch l'egn sen lótar, igl tung croda cun fracasch. Ma anc la madema seira ò igl tschiel sa sclaria se. Carla vign plagn legreia or d'iert e na so betg ludar avonda, sco tottas plantas stattan ossa sedretg frestgas e gaglerdas. Sen chegl dei igl bab: Veist te ossa, cant pussant e sabi tgi Dia è? El dat agl sulegl forsa da madirar igls fretgs, igl tung fo bagn spaventousa canera, ancaloura frastgainta el la tera. Dia termetta sulegl e plievgia a sies dretg taimp.

Igl Signer circumdat igl tschiel cun la sia clerezza e majestad.

Te fast la tera bletscha cun la plievgia e benedeschs igls sies fretgs.

Igl tgod sulegl carschainta
E madiresch' igls fretgs,
La plievgia chels frestgainta
E renda chels perfects.

Nro. 3.

Igl aton era notiers cun igls sies fretgs e plascheirs. Sen igls fons eran omens e femnas et unfants totts occupos cun far la racolta. Igl pour proprietari manav'a tgesa grondas tgergias pomme, en oter vurdava cun bucca rienta sen las ivas blavas della sia vegnia; er igl pover vaschign tgavav'or tot led igls sies tiffels et amplaniva igls satgs. Igl fons digls schlets eran egalmantg benadias cun fretgs de mintga sort, schigea tgi chels na confortan nign, ni dattan ensatge ad en pover

manglous. Vesand tanta benedicziung dei igl bab agl sies fegl: Varda Dia fo crescher totts chels fretgs per igl om. Totts èn ena grazia de Dia. El fo dar igl sulegl e plover tant sen igl fons digl bung, sco digl schlet. A tott om proveda Dia igl sies nutrimaint, el ò chito per igls omens sco en bab po veir chito per igls sies unfants, igls noschs e slasches vot Dia antras las sias grazias animar, tgi er els davaintan buns e pietous.

Dia è igl bab de totts omens; e totts omens èn fegls de Dia. Igl Signer è bundadevel cun totts e la sia misericordia sa stenda sur tottas las sias ovras

O grond Dia, tgi ò nous vistgia?
O grond Dia, tgi ò nous nutria?
Tia graz' infinita
Mantign nous an vetta.

Nro. 4.

Gl'era ena notg quietta ma freida d'anviern; tott era cuvert cun neiv, nign soffel tirava, ins santiva betg igl mender snetgel, igl tschiel era saragn sco en cristall, mellas e mellas steilas terglischivan sen igl firmament. Berta e Gisep staven cun sies bab sen la fanestra e Gisep dei: sco tott para mort chior; betg en rom na trembla, ins sainta betg en scrosch, l'antira tera è metta sco ena fossa. Fegl, dei igl bab, do en'iglida ad ot! Gea, rasponda igl matt: lò è splendour e magnificenza. — Bab, dumonda Berta, tge èn bagn las steilas? Igl mies unfant, dei igl bab, chegl na sa ia betg at explitgier clér avonda, i vign a nir en de, tgi te vignst tez a veir pi damanevel, tge las steilas èn.

Cura, dumonda spert Berta? Cura te vignst ad esser morta, rasponda el. Sen chegl magna el igls sies unfants no tar la meisa e dei: Tadlè igls mies tgers unfants, nous totts stuvagn mureir. Igl nos corp perda bod o tard las sias forzas, el mora, vign alloura sutaro, smarschescha e daveinta tera. Aber ainten igl om è ensatge, tgi mai na mora. Chella tgosa immortala ainten igl om è l'orma. L'orma abitescha ainten igl corp digl om, nous na vasagn chella betg. L'orma è aber chella tgi fò tgi nous antelligiagn chegl tgi nous tschantschagn Cun l'orma patertgainsa nous, distinguainsa nous tranter chegl tgi è bagn o mal. Antras la pussanza dell' orma inventescha igl om tantas belas e nizevlas tgosas, igl om ualign per cuntrara surdovra las forsas dell' orma per far igl mal. Cura igl corp mora sa dolza l'orma sur las steilas tar Dia e veiva lo perpetnamaintg, perige l'orma na po mai eir an navot. L'orma digl bung goda se ainten parveis perpetna legreia e beadadad; aber l'orma digl slaschea na reiva betg tar la beadadad celestiala, ella veiva perpetnamantg svintirevla gliunsch davent da Dia e dagls bungs, condemnada a perpetens turmaints. — Igl om ò en'orma immortala. Tant spert sco igl corp mora vign l' orma giuditgida da Dia. — ***Dia è gist:*** El remunerescha igls bungs e castei igls schlets.

Igl Signer è gist, ainten tottas sias veias. Dia venda a mintgign siva las sias ovras.

Igl corp sa meida an tera, aber l'orma sgola tar Dia, denonder ella è nida.

An parveis vign ia a nir
E veiver an beadenscha.
Ludar Dia ad el serveir
Cun plagna contentenscha.

Nro. 5.

Igls unfants contemplavan ena seira la bela e risplendenta calour cotschna digl sulegl, tgi gera darandia. Berta dumonda co igl bab: Noua è ossa igl sulegl? Igl bab rasponda: Igl sulegl è ia gliunsch sur igls colms, pizas e mar, e scleresch a ossa sco sulegl della dumang ad en'otra tera. Abitescha er gliout ainten chella tera, dumonda Gisep? Siramantg rasponda igl bab, els èn aber en po differents da nous; ena part ò ena fatscha brigna et oters èn neirs. Berta dumonda pi anavant: ò Dia er chito per chella gliout? Gea bagn, igl mies unfant, el fo dar igl sulegl er sen chella tera e fò plover a sies taimp sen igl sies fons. Gisep dei: Ma bab, schi Dia abitescha chise ainten tschiel sur nous, co po el veir la gliout de chella tera tant da gliunsch e proveder agls sies basigns? Sen chegl rasponda igl bab: Unfants, Dia vei giu da tschiel sen tottas teras e sen la mar; el vei totta la gliout digl mond, el vei au chest mument mè e vous, oters genitours et unfants dell'otra vard della mar; el sainta mintga nos pled; gea, el vei e sò tge nous patertgagn. Dia è dapertott, e da tott taimp preschaint an tschiel e sen tera. Dia è dapertott ***preschaint e so tott.*** El ancanoscha totts basigns e sò gidar an totta tribulaziung.

Dia vei tottas tgosas.

Te, o Signer, sast igls mies partratgs da gliungsch.

Noua ia sung e tge ia fatsch
Veist te o Signer clér;
Sez igl mender mies pertratg
Sast te Tottsabi er.

Nro. 6.

Ena gronda tribulaziung croda sur igls unfants. Sia mamma era nida malsanga e stava fitg mal. Ena seira vign la tatta an steiva bargent, ella peglia igls unfants per igl mang et igls magna aintan la tgombra della mamma. Igls mangs della tatta tremblan et igls unfants suondan cun cor battent. La mamma schea an letg sblatga e smidada sco la mort, ella varda cun igls carlents sen igls sies unfants, sporscha cun fadeia ad els igl mang, ma chel era freid schalo; la mamma betg pudent ple tschantscher dat en grev profond suspeir. Vesent chegl antschevan igls unfants a bargir petramaintg. Igl medic tschantscha dantant cun igl bab e dat ad el et alla tatta en segn, sen chegl peglia ella igls unfants e magna chels or ainten iert. Berta bragia e cloma cun vousch interotta da saglots: „O Gisep, nossa mamma mora.“ Igls povers unfants bragian petramaintg. Siva da veir bargia or dei Gisep: „Berta, Dia po tott gidar, nous lagn ruir da tott cor, tg'el ans gida.“ Dalunga tignan els se igls sies mangs e dolzan igls sies igls ancunter tschiel: Berta veva schi grev botcor, tg'ella na pudeva betg pronunstgier en pled. Gisep anscheva chest'oraziung: „O grond e tottpussant Dia, igi te ist ainten tschiel, o betg lascha mureir la mamma. Sen chegl vign la tatta e magna igls unfants ainten la sia tgombra a letg. Ma totta notg n'òn els betg savia

cloder igl, La dumang sen far dé vign igl bab an tgombra e dei: Tgers unfants, sa consolè, cun la mamma vogl migler, ella na vign betga mureir. Sen chella buna nova croda sco en grev crapp giu digl sies cor, strousch è igl bab or tgombra, tgi Berta fo chesta oraziung: „Tger Dia e bab ainten tschiel! nous angraztgagn a te da tott cor, tgi te n'ast betg laschea mureir la mamma.“ La vetta digl om stat ainten igl mang de Dia e perchegl ruiainsa nous adegna, tg'el ans mantigna vetta e sanadad, et agl angraztgagn mintga de per chels dungs schi grezious.

La pusanza e vertet de Dia è gronda.

Chegl tgi è inpussebel agl om, chegl è pussebel a Dia.

Dia po ma liberar
Da totta tristeza
Perchegl vi ia orar
Tier el cun fidanza.

Nro. 7.

An curt taimp è stada remessa la mamma an sanadat, ma la tatta è alloura morta nonspitgidamantg, dantant sco igls unfants eran davent a visitar igls sies paraints. Turnont anavos, n'òn els betg ple cato la tatta, ella era gio sotterada. Igls unfants na savevan tottaveia betg antelleir, tgi la tatta na fiss betg ple an tgesa. Savens tschantschevan els d'ella, sco sch'ella vivess anc, schi veiva era ainten els la regordenscha digls benefezas dad ella ratschets. En de deian els agl bab sco per sa lamentar, pertge tg'el na vegia betg tarmess per els, tg'els vessan pudia veir anc en'eda la tatta. Igl bab rasponda: „Nous nign a veir ella anc

en'eda.“ Noua? dumonda dabot Gisep. Chise ainten tschiel, noua Dia abitescha; igl tschiel è la nossa veira patria. Lò èn las abitaziungs noua igl nos bab celestial rimnescha ansemen igls sies bungs unfants per lo gudeir perpetna legreia. La speranza de puspe sa veir en dé ainten tschiel ò piglia davent la malavetta agls unfants, chella era per els en grond confiert.

La nossa veira patria è se ainten tschiel. Igl corp davainta tera, ma igl spiert vo tar Dia, igl cal igl ò do.

Cura la mort vign clamar
Nos ilgers da nous davent,
La sparanza digls catar
Dat a nous legarment.

Nro. 8.

Treis pitschens fardagliungs sesevan ansemen e tschantschevan dagl bab e dalla mamma. Igl frar grond dei: Jer am ò do igl bab en codasch nov. La sora dei: Dumengia pasada am ò do la mamma en bel scussal. Igl frar pi giouan dei: Chesta seira ans dat la mamma laig e petta. Sen chegl schevan els totts ansemen, tge bun bab e tge buna mamma els vegian. Igl frar grond rachinta alloura d'ena matetta, alla cala era morta la mamma. Co vardan igls unfants mets l'en sen l'oter. Finalmantg dei igl frar pi giouan: Nossa mamma na laschainsa betg mureir. Dalunga saglian els an tgesa, se stroclan ve cunter igl bab e la mamma e staven nagliour schi gugent sco dasper igls genitours.

Chels unfants carezzavan bab e mamma.

Els santivan e mussavan careza per igls sies genitours.

Dia vot tg'igls unfants carezan da cormantg igls sies genitours.

Igl bab e la mamm'èn da mè carezos.
E vignan adegna da me onoros.

Nro. 9.

Gion stava sen la porta digl curtgign digl vaschign dantant sco chest culiva meila giu d'en pomér. Vea nò, dei igl vaschign, peglia chests dus meils, tgi èn bels madeirs e dolschs. Igl matt na sa fo betg anvidar dus gedas, el ratscheva igls meils cun legreia, schent: angrazionf, angrazionf. Vurdont cun deletg sen chels bels meils, vot el dabot morder aint; aber spetga, el metta chels ainten la tgapitscha e cora tant sco el po a tgesa. Lò veva Gion dus frars malsangs. El dumonda oravant la mamma, sch'els lastgessan magler en meil. La mamma raspon-da: gea, gea. Alloura vo el lomett ve dasper igl letg e data mintgign en meil. Igls povers stendan or igls sies mangs setgs smagrantos, tschaffen igl meil e maglian cun gost. Dantant seseva Gion dasper igl letg, e sentiva ena inexplicabla legreia, vesent sco igls sies tgers frars maglevan igls meils cun tant gost.

Gion carezava fitg igls sies frars e soras.
Nous deian carezar igls nos fardagliungs.

Cant legrevel e cant bi!
Tgi fardagliungs èn peregnia,
E veivan an dolsch'amour.

Nro. 10.

En dé seseva Emilia avant igl isch tgesa paterigont ved igls sies genitours. Ella reflectava cant bler digl bagn ella vegia ratschet dad els. Speisa, vistgadeira,

codaschs; ella patertgeva cant bungs e tgers igls genitours seian cun ella. Muentada d'ena gronda careza per igls sies genitours, dei ella cun sasez: Na sa betg er ia dar ensatge od els? Sen chegl cor'ella giu sen la riva digl ual, nou'ella avant pacs deis veva via fraias, tgi anschavevan a madirar. Per sia gronda legreia cat'ella lo bleras fraias cotschnas madeiras. Ella culei chellas cun totta attenziung e las metta ainten fasteis sco cordas de corals, e las porta cun legreia a tgesa. — Igls sies genitours sesevan gist sot en pomér, la matta vo ve tar els e dei sot vousch: Bab, mamma! sporschont a mintgign ena corda d'fraias.

Emilia era angrazievla ancunter igls sies genitours; ella savev'er igl bel mussamaint:

Seias an tottas tgosas angrazievel, pertge chegl è la viglia de Dia.

Tge sa ia dar agls mies genitours
Igls amprems fretgs, las ampremas flours.

Nro. 11.

Gl'era anviern e Peder, en matt d'otg onns, stava sen la fanestra e vurdava sco igls sies cumarats sa divertivan cun scusalar giu per veia. Er ad el vign cueida d'eir e sa metter an cumpagnea cun els. El vo an tgombra, pegl'or la sia scasola e dumonda igl bab: Poss'eir er ia a scusalar? Na, rasponda igl bab. Peder turnainta dalunga la sia scasola ainten tgombra, vign no dasper igl bab et els discoren anseman. Dantant vign la mamma cun ena masdegna ainten ena taza schent a Peder: „Varda, co va ia ena masdegna, tg'igl medic è tarmess per scaztger la tia toss.“ Peder sagia la

masdegna, ma catont chella petra, fo el tscheira brutta, metta d'en mang la taza, sainza la bever or. Na, Peder, dei la mamma, te stost bever or tott. Peder peglia la taza e bev'or tott la masdegna sainza brunclar ni far tscheira treida.

Peder era ubadevel ancunter bab e mamma. L'ubadenscha ancunter igls genitours è en dueir digls unfants.

Unfants seias ubadevels agls vos genitours an tottas tgosas, pertge chegl è a Dia plaschevel.

Agls Genitours far ubadenscha,
Vus magna tar la beadenscha.

Nro. 12.

Simon era en om vigl d'otgant'onns. El geva plang et anetas, sa pusont segl sies fist. Igls sies mangs tremblavan, igls sies igls vesevan mal, igl sies tgea era burmantg blott pacs tgavels alvs pendevan ved chel. Differents matatschs antupont el sen veia igl snaragevan e clamavan siva schergias, tg'igl om vigl veva anaveidas. Chels unfants na riflectavan betg sen igl pled de Dia, tgi dei: Avant en tgea grisch deist star se et onorar igls vigls. Ma betg uscheia fascheva la matta digl sies vuschign. Ella geva la seira savens avant la sia tgesa, igl clamava et igl manava ainten iert dasper ena meisa de crapp, o sen en banc, ella purtava ad el flours de buna savour, o seseva dasper el.

Igl bung vigl veva en grond divertimaint da chella buna feglia et rachintava savens evenimaints della sia vetta e mussava ad ella bleras belas tgosas. La feglia igl tadlava cun plascheir e vurdava an mintga occasiung da far siva igls sies cunsegls; an sia preschenscha sa

tgirav'ella bagn, da deir pleds, tgi vessan igl pudia displascheir.

Chesta feglia rispectava e stimava igl vigl.

Igls unfants deian veir rispect e stema per persunas viglias.

Tedla igls cunsegls digls vigls, respectescha els e ta ragordat,
Tgi l'experienscha vala ple tgi la sabienscha.

Nro. 13.

Albert era nia dalla lavour a tgesa, la mamma dat ad el per sia marenda ena bela gronda metga. Tott consulo vo igl matt or avant tgesa, sa legra della sia bela metga, pertge el veva fom. Sen chel mument vign igl matt digl sies pover vaschign, vasent el chel bel pang alv dei el cun en profond suspeir: „La mia tgera sora, la cala, sco te sast; è da dei malsanga, ò savens ruia per en poet pang alv, ma nous na vagn nign e na pudagn betg comprar.“ Albert varda sen igl matt, masceira giu igl sies pang, rompa chel an dus tocs e dat igl grond agl matt schent: „Tea, peglia e porta dabot a tia sora?“

Albert ò fatg digl bagn e la benefizenza plai agl Signer.

Far digl bagn e consolar
Igls manglous an sia tristezia;
Vign Dia a renumerar,
Cun vanteira e letezia.

Nro. 14.

Arnold ò cato sen veia en cuntel. El era tott led da chel, pertge el veva dus nezas et en bel mona. Per

pruar sch'el taglia bagn, è el ia ainten en rotsch tga-glias a pinar ena pertga. Dantant vign en om per chella veia, ma chel n'ò betg via igl matt, pertge el vurdava giu mez, sco sch'el tschartgess ansatge. Agl matt vign dalunga agl pertratg, vesent chel om, tgi chel pudess veir pers igl cuntel. El vo dalunga ve tar igl om e dumonda, tge el tschertga? En cuntel cun dus nezas et en mona alv, rasponda el. Arnold sporscha ad el igl cuntel, tg'el veva cato. El saveva tgi Dia scumonda da piglier e tigneir chegl tgi è ded oters.

Arnold ò sa musso onorevel, e da buna cunsenstga.

Tott chegl tgi n'è betg tia
Na deist te betg salvar
A mintgign tocc'igl sia
Chegl è mai d'amblidar.

Nro. 15.

Berta geva en dé cun igls sies genitours or sen igl fons. Ella tott legra geva sagliont oravant. Gl'era la premaveira et era fitg bel'ora. Ella antopa en matt, tgi seseva dasper la veia. El era sen fatscha maier setg, igls sies igls eran saros, igl pover matt era orv. Berta dat en suspeir schent tar sasez: Pover matt, per te ègl adegna notg, svintirevel! te na veist ni gligna ni steilas; te na veist ni la pomèra verda, ni las belas flours, ni igl blo digl tschiel, te na sast betg corer per igl fons anturn. Las larmas curivan giu per las vestas della matta; ella turna anavos ruiont igls sies genitours: Ni e vurdè chel svintirevel matt e dett ensatge a chel pover orv.

Berta era compassionevla, ella santiva compassiung cun igl matt orv.

Cun igls leds reir
Cun igls trests bargeir;
Sventiros consolar
Cumonda Dia da far.

Nro. 16.

En de sa divertiva Francestg ansemblamantg cun oters matts sen ena plaza. I vign en viandant ester tras la vischnanca et igls matts, vesent el damanevel, calan cun igls sies divertimaints, se reteiran tgi davart dretga, tgi davart sanestra della veia, teiran giu las tgapitschas e fon ad el ena reverenza. Igl ester igls saleida mademamantg cun tottà curtascheia. Siva daveir fatg versacants pass sa volva el anturn e dumonda: cala veia seia la pi curta per nir ainten la proxima vischnanca? Igls matts raspondan: Glè chella de vard sanestra. Ma Francestg vo ve tar el e dei: „Ja vi mussar la veia, tgi na saptgas betg la falar.“ Schent uscheia cumpogna el igl viandant en grond toc et igl metta sen veia franca. Igl viandant angraztga et igl porscha ena buna manga. Ma Francestg na ratscheva navot schent: „Ja sung paiea avonda, avend pudia far a vous en sarvetsch. Seias silido! bung viada!“

Francestg era survetscheval e curtascheval. Chels matts òn duvro curtascheia.

En matt curtascheval
È dapertott amparneval

Nro. 17.

Emilia e Rosina nivan a bun oura a scola; nign otar scolar era anc lò. Emilia dei a Rosina: Ja at vi lascher veir las belas tgosas tg'ia va survagnia da mia onda. Varda co en bel codaschett cun maletgs, ena scatletta cun aint ena bela forbasch et en diclar d'argent. A tgesa va ia er en cussign tgi te na savessas betg t'imaginar en pi bel. Ja sung schi cuntainta e leda da chellas belas tgosas, tg'ia sa strousch star aintan la pel. Rosina sa smarveglia de chellas schi belas tgosas, sa legrava er ella e cuiva da tott cor chellas ad Emilia.

Dantant vign Pol an scola, saleida las matatschas, sa metta quiet ainten igl sies plaz, varda anturn tot trest et antscheva a bargir dad ot. Las dus matatschas restan stupeidas, Rosina vo ve tar el et igl dumonda tot mievla: Perige bragias? Ah, dei el, la mia tgera mamma è mal malsanga, sch'ella mora na va ia betg ple mamma, danovamantg bragia el derottamantg. Er Rosina vign tresta et igls sies igls èn plagns larmas. Pol s'ancorschont chegl, sa sainta en po consolo. Finalmantg dei Rosina: „Pol te na stost betg bargir uscheia, er ia va gia en'eda mia mamma malsanga et ella n'è er betg morta, ella è alloura puspe nida sanga; er cun tia mamma vign igl a nir migler, fot se e na betg bragia.“ Uscheia confortava ella igl pover Pol. Ella faschevа sco igl divin Salvader mossa: seias legars cun igls legars e bargi cun igls cumbriias.

Igl piglier part digl mal e digl bagn digl nos proxim è en'ansagna d'en bung cor.

Ad en tgi planscha
Do ureglia,
Igl mang igl lanscha
E bagn cunseglia.

Nro. 18.

Gl'era en'eda en fitg freid anviern. Regina niva or da scola aintan buna vistgadeira tgoda e geva a tgesa seia. Avant igl isch tgesa stava ena povra matetta, tgi tremblava dagl freid an tott la vetta, pertge ella veva fitg schleta vistgadeira, tott isada, igls sies calzérs eran vigls e rotts. Regina la dumonda: pertge vast anturn an chella ferdaglia cun vistgadeira schi leva e schleta? La matetta rasponda: Ja na va nign bab e la mamma è malsanga; igls oters fardagliungs èn anc totts pitschens, els òn fom e la mamma bragia. Ja sto eir a dumandar en toc pang per l'amour de Dia. Regina dei: Te ist mez schalada, vo aintan steiva sot, e stgoldat dasper la pegna. La matetta vo aintan steiva, dantant cora Regina se per stgela tar la mamma schent: Gl'e ena povra matetta giu bass, ella trembla et ò nign bab, la mamma è malsanga et igls pitschens fardagliungs a tgesa òn fom e n'òn nign pang. La mamma de Regina cloma la fantschela e dei: Do en pang a chella matetta. Sen chegl dei Regina: chel unfant trembla an tott la vetta, per chegl tg'ella ò tott schleta vistgadeira e calzérs rotts. La mamma rasponda. Igls mies calzérs èn mengia gronds per chel unfant, schiglio less ia igls dar ad ella. Sen chegl cloma Regina: Igls mies calzérs vignan siramantg dretgs per ella — ia va er dus complagns vistgias d'anviern, pos'ia dar en alla povra

matta? — La mamma rasponda: Ma alloura ast te angal en pér calzérs et angal en vistgia d'anviern. — Chegl è er avonda replitgescha Regina. Gl'è franc migler, tgi er chella matta vegia en vistgia, ia na dovr gio betg dus an en'eda. La mamma dei alloura, schi fo ainten chegl, sco te smignas per bagn. Sen chegl vo Regina dabot e porta alla matta calzérs e vistgia. La mamma de Regina ò la seira rachinto chegl agl bab e chest ò detg sen chegl: Regina e stada ***misericordevla,*** chegl è dretg. Christus dei: Tgi tgi fetscha misericordia, vigna er a contanscher misericordia.

Seis misericordevel
Cugl pover unfant flevel
Spisainta, vistgainta
Dia ta benedescha.

Nro. 19.

Igl scolast seseva davos la sia meisa an scola et igls unfants nivan l'en siva l'otar; mintgign se metteva aintan igl sies plaz, tots eran oz pi quiets e pi trests, tg'igl solit, tschantschevan sot vousch e betg en fascheva canera ni rieva.

Scolast. Pertge, igls mies scolars, n'isches vous oz betg legars e de buna viglia? pertge vurdez vous schi trests l'en sen l'otar?

En scolar. Nous ischan trests, perchegl tgi Emil è schi mal malsang.

Scolast. Az è damai Emil schi tger?

Totts igls scolars. Gea el è veiramantg tger.

Scolast. Pertge igl vez vous schi gugent?

Igls scolars. Perchegl tg'el è schi bung e carezevel ancunter totts.

En scolar. En'eda vev'ia pers igl mies codasch, Emil è ia igl tschertger et igl amò dalunga purto.

Ena scolara. Ena seira lev'ia eir a tgesa, sen v[illegible] antopav'ia en tgang tg'am fascheva gronda tema, E[illegible]l è dabot nia et igl ò sfugianto davent.

En oter scolar. Emil ò savens musso a me co far las mias tgosas de scola.

En ters scolar. En dé duev'ia purtar en grev canaster or sen igl fons. Emil vei tg'ia veva gronda fadeia, el vign cun me et igl gida purtar.

Ena matetta. En de tgi pluveva fitg e curiva en grond ual d'ava per veia, ò Emil am purto sur l'a[illegible] ve da loter mang, noua era la mia tgesa.

Ena otra matta. Emil am ò bleras gedas gido purtar ava dalla truasch.

Scolast. Emil è damai fitg survetschevel, el gida gugent oters. Chegl è bi per en matt, e maretta veiramantg tgi vous igl carezas. Ruiang damai Dia, tg'el viglia bagn spert stgampantar igl noss bun Emil.

Sen chegl tigna se igl scolast igls mangs a Dia, igls scolars fon igl madem, e totts ansemen roian: „O Dia, igl cal te ist aintan tschiel! nous ruiagn te da tott cor, fo daventar sang igl nos tger Emil; el è schi bung.“ Emil è stgampo e siva versacants deis è el puspè nia a scola; totts scolars èn saglias anturn el, igl òn salido e salegro tg'el seia puspe sang.

Nro. 20.

Bruno, en pover orfan, serviva tar en pur. En' eda dei igl pur a Bruno: „Vo giu aint igl curtgign e varda tgi nign vigna ad angular poma.“ Bruno vo e tgira la pomera anfignen tarda seira, tgi anschaveva gio a far stgir. Co saglia en om sur la seif aint, vign cun en satg sen givi no tar el schent: „Buna seira Bruno. Gl' è ossa bod notg, vo angal a tgesa.“ Ma Bruno rasponda: „Igl mies patrung am ò cumando da star co e tgirar la poma anfign tg' igl famegl vigna. Ja stung damai gist co.“ Sen chegl dei igl om: „Varda co, ia va en bel daner tott nov, varda sco el targlischa.“ Bruno varda sen chel daner e dei: „Chel è proìpa bel.“ Igl om dat a Bruno ena sglischida cun igl mang e dei ad el tott da bass e leischnamantg: „Igl famegl na vign betg anc, ia at vi dar chel bel daner, schi te ma laschas piglier en pod' meila ainten chel satg. Nign na vei, e co è tanta meila tgi nign na sa corscha.“ Bruno rasponda sen chegl: „Na, na! ia sto tgirar la meila; ia na vi betg igl vos daner, e vous lasche star la meila.“ Sen chegl igl smanatscha el e dei: „Ja at stop la bucca e at dung streflas, schi te n' am laschas betg piglier meila. Sen chegl saglia Bruno d' en mang e cloma cun ota vousch: „En lader, en lader!“ Igl om fui sainsa meila. Ma dantant stava zupo igl pur davos la seif, igl cal veva via e santia tott. El vign ancunter Bruno e dei prousamantg: „Uscheia egl dretg; te ist fidevel e brav, te ast musso fidevladat. Ossa am ist te tger, ia crei tgi te am vignes adegna a rastar fidevel; ia ***ma feid*** da te, te ast ossa totta la mia ***confidansa.***“

Igl pled de Dia mossa, tg'igls surviaints deien sa mussar fidevels ancunter igls sies patrungs.

Nro. 21.

Lidia era ena prousa matta, ma ella veva da star or bleras svanteiras. En'eda lev'ella eir tar igls unfants digl vaschign e mussar ad els en bel tgapi, tg'ella veva survagnia. Giont per veia, cora ad ella en luschard trantar las tgomas or. Lidia peglia cotras ena tala tema, tg'ella dat en bratg, fo en sagl, e dat giu ainten en foss ainten la loza a talveisa, tg'ella smardatgia tott ansemen e tschufergnainta se igl tgapi nov. En'otr'eda purtav'ella en bel crug alv alla truasch, gist tgi passava en scouatgamegn. Ella tgapa tanta toma giu da chel, tg'ella fui, lascha dar giu igl crug, igl cal sa rompa an tants tocs.

Igl taimp de premaveira lastgeva Lidia strousch eir or tgesa la seira, tanta tema vev'ella dellas bucareidas. Ella durmiva ainten ena tgombra cun ena sia sora pi viglia. En'eda ò chesta stuia viglier tar en sies frar malsang, dan'ant stueva Lidia durmeir suletta an tgombra. Chegl la conturbava grondamantg. Ella na saveva betg cloder igl, adegna cartev'ella, tgi niss aint ensatgi. Anetgamantg saint'ella pitgont ved la fanestra. Ella anscheva a dar bratgs da tema, nign cumpara notiers. Ella saglia an tgameischa or tgombra, tgapa aint ved ena stgaffa e dat or e giu per stgela. Sen chel fracasch vignen notiers igls genitours, e catan cun angoscha la Lidia, tgi na pudeva strousch trer igl flo e betg tschantscher pled. Ella vign purtada an steiva, lò

consolada e quietada. Plang sia vign ella a pled e dei. I seia ensatgi ved la fanestra della tgombra, tgi petga e batta, i seia franc ensatgi nosch e sgarschevel. — Visitont la fanestra era lo navot oter, tgi en croc digl barcung, tg'igl vent faschev'eir ve e no e batteva cotras ved igl barcung. — Igl bab dei a Lidia: „Igl mies tger unfant, cantas svanteiras et angoschas ast te bagn gia antras igl ties schi tgunsch tameir per mintga navot. Gl'è veiramantg ena gronda fraschladat da te, tgi te temas schi tgunsch. La tema porta grond don. Te stost pruar da survanscher la tia tema e da mussar ple curasch e forza. Roi Dia, tg'el at detta anim e forza. Igl Tottpussant cloma tiers a te:

Betg na tema, ia sung cun te.

Nro. 22.

Duno e Cosmas eran dus matts, tgi sa vevan fitg gugent legn l'oter. En' eda igl Zarcladour vign Duno tar Cosmas e dei tott da scus: „Jer sunga sto gliunsch aint igl god e va culetg fraias. Lo vaia cato en li, noua tgi èn fitg bleras e belas fraias madeiras. Dumang vi ia at mussar chel, ma angal a te schiglio a nign oter.“ L'oter de von els ansemen aint igl god; Duno magna Cosmas tras spessa dascha e gioppa, tras ena erta senda se sur en mott aint. O tge bel veir! Co tgitavan se tranter l'erva las pi belas e gustevlas fraias. Igls matts maglevan sez detgavonda et amplanivan dus cradlas, dont bagn adatg da betg zapar giu chellas, tgi n'eran betg anc bagn madeiras. Alloura dei Duno: „Chellas fraias, tgi nous vagn culetg, lainsa purtar a tgesa; igl

bab, la mamma et igls noss fardagliungs vignan ad aveir ena gronda legreia londargiu. Ma tedla Cosmas! varda bagn da betg mussar ad oters matts chel li, ia igl va cato or e musso angal a te. Chels matts nissan e faschessan tott an tocs, alloura fiss igl fito cun las fraias.“ — Cosmas rasponda: „Ja at ampurmet francamantg da deir a nign navot.“ La seira tant spert sco Cosmas è nia tar igls oters mats, òn chests dalunga igl dumando: „Danonder ast oz purto chellas fraias?“ Cosmas rasponda: „Chegl n'az possa betg deir.“ — „Pertge betg? ist te schi ranver, tgi te vol veir sulet las fraias?“ deian igls matts. Cosmas replitgescha: „Ja va ampurmess a Duno da deir a nign, e perchegl na poss ia er betg deir.“ Sen chegl vign notiers igl fegl digl marcadant schent: „Cosmas, schi te am mossas igl li, schi at dung ia 20 centesims.“ Cosmas na vot betg deir sen nignas veisas. Sen chegl deian igls oters matts; „Te n'ist betg perdert! 20 centesims èn gio ple valetta tgi chellas fraias. Schi dei!“ Ma Cosmas stat ferm e na dei letg. Ossa smanatschan els da dar freidas a Cosmas e stomplan el per tera ve. Ma el stat dabot se e fui a tgesa, sainza scuvreir igl li dellas fraias. Rivo a tgesa dumonda igl bab: „Tge ast te gia da far cun igls matts? Pertge òn els duspetto cun te?“ Cosmas rasponda: „Tadlè bab! Duno ò musso a me en li de fraias, et ia igl va ampurmess siramantg da deir or a nign. Igls matts levan ancaloura saveir, e perchegl tg'ia n'igls va betg detg, ò'gl do duspetta.“ — Igl bab dei: „Gle dretg, tgi te fetschas, sco te ast ampurmess e tschantschea; ins sto star da pled da

galantom fidevlamantg, alloura marett'ins confidanza e stema.“ Igl pled de Dia scumonda, da palasar las tgosas dad oters confidadas.

Nro. 23.

Lina et Anselm, dus fardagliungs, èn ena festa nis anvidos a giantar dad en barba. Er oters giasts eran co, et i niva purto se de tottas sorts gustevlas tratgas. — Igl amprem ègl nia purto se ena buna soppa, ved la cala Anselm sa lascha bagn plascheir. Siva vign do se tgern; er da chella peglia Anselm ena buna porziung. Siva vign purto se pulom; Anselm cata chegl anc bler migler e maglia vacramantg. El veva sa servia pulit e dusto totta fom. Igl vegn ò el er cato fitg bung et ò plang sia bevia or ples glas. Ma igl giantar n'era betg anc fito. I vign servia se barso, schambung, turtas, pastetas e da tottas sorts confects. Anselm sa lascheva plascheir digl tott, schigea tg'el veva gia da dei dusto la fom. Finalmantg vign igl anc purto se pomma et ivas. Anselm santiva grev sen igl magung; ma versacants peirs, en persic e dus bardungs ivas lev'el anc metter sot tetg. Co leva en se da meisa e vo or an iert. Sen chegl dei Anselm a Lina: „Ja ma saint mal, igl mies tgea è tott a fi, ia na sa strousch star se dretg.“ Lina rasponda: „Nous lagn angrazier agl barba et eir a tgesa.“ — Sen chella veisa fon els. Anselm geva anettas, sa lamentava e schameva. Rivòs a tgesa bargiva Anselm fitg digl mal. La mamma dumonda: Te ast maglea e bevia mengia et ossa at fogl mal? Anselm rasponda: „Gea, ia va gudia en po mengia bler da chellas bunas tratgas; ma Lina era er cun me agiantar,

ella ó maglea cun me, ancaloura n'o ella nign mal.“ „Chegl è la verdat, rasponda Lina, ma ia na va betg maglea da tottas tratgas, e da nigna tratga fitg bler; er va ia calo, cur tg'ia va gia avonda; e vegn va ia bevia pac.“ Sen chegl dei la mamma: „Veist Anselm! Lina ò observo mez e maseira, ma te ast maglea sur totta maseira. Igl surfar fo don alla sanadat, e perchegl at fogl schi mal. Dia, igl cal dat a nous vetta e sanadat, vot er tgi nous observan mez e maseira ainten speisa e bevronda.

Nro. 24.

Albin e Beat, dus matatschs, gevan savens per l'almosna; els gevan tar ena femna caritatevla e de bagn, la cala dav'ad els adegna bundantamantg. Totts dus eran malvistgias, sdratschlias, vevan igls tgavels natias, mai sfaltrias, vesta e mangs tschoffs. Anstagl la femna antoppan els en'eda sen la stgela igl patrung tgesa, igl cal era da curt turno an la patria. Chest dumonda: Tge lez vous matatschs co? Albin rasponda: „Nous ruiagn en'almosna per l'amour de Dia.“ Ma igl patrung dei ad els: „Vous ischas giouans e ferms, e na sa turpagez betg d'eir a ruier! Giouens gaglerds sco vous duvessan luvrar e gudagner igl pang e betg sa bandunar alla marschadetna; vurdè la vossa vistgadeira, igls voss mangs, sco chels èn tschoffs; dat igl mengia gronda fadeia da sa lavar? gè per voss fatg, schi lez magler stuez luvrar.“ „Ma nous ischan anc giouens e debels, dei Albin, e na pudagn betg luvrar bler et ischan schi povers, tgi per pudeir veiver stonsa eir a ruier per l'amour Dia.“ „Bagn damai, dei igl patrung, ia az vi

dar pang e lavour; portém mintga de en fasch lena per egn, ia az dung alloura mintg'eda la marenda.“ Beat, tgi veva tadlo chels discurs cun igls igls a bass, sa turpegeva, e geva igl amprem giu per stgela, curriva aint igl god per culeir ansemen lena setga. — Albin niv'er plang sia siva. Chell eda òn els spert gia ansemen en fasch lena et òn purto chella agl patrung, igl cal ò alloura do ad els ena buna manestra cun en toc pang dasperas. L'oter de è Beat levo se bagn marvegl, ò lavo mangs e fatscha, sfaltria igls tgavels et è ia aint igl god per culeir ansemen lena. Gio bod vign el avant igl isch tgesa dligl patrung cun en bel fasch lena e ratscheva da chel la marenda. Siva d'aveir angraztgea agl patrung, geva Beat anturn parterigont, tge el savess anc far per gudogner ansatge. Avant ena tgena vei el en luvrant tgi faschevà se lena. Dabot vo el ainten tgesa e sa sporscha alla patrunga da purtar se lena e metter chella pulit an plòma. La patrunga è stada fitg cuntainta, e la seira igl dat ella en per tgotschas anc bungas et en pang, tg'el ò purto a tgesa. Uscheia s'anschigniva Beat da's procurar lavour e pang, bod cun culeir ansemen lena, bod cun culeir fraias ot omgias, cun purtar se lena, cun scuar o cun eir e far otras comissiungs, talveisa tg'el na stueva betg ple andirar fom, ni tschartger almosna. En'eda tg'el è sto en po pi grond, è el ia an sarvetsch tar en Signour et è davento en brav om stimo da totts. Lo ancunter ò Albin gio igl sagond de betg purto ple lena agl patrung, tg'igl veva do la marenda; igl culeir ansemen lena era per el mengia stantous, et igl eir per las

portas pareva ad el pi cumadevel. Perchegl è el adegna rasto en marschung, e cur tg'el è sto carschia è el mort da misergia.

La lavour dat pang et onour.

Nro. 25.

Ena tgoda e sitga stad eran bleras funtangas sitgas aint, talveisa tg'ellas na davan ple nign'ava. Ainten ena pitschna vischnanca, situada sen en ot, eran tottas truaschs sitgas et ins stueva eir giu ainten la val per ava. Dus matts, Dagobert e Sigmund, gevan cun dus crugs giu ainten la val tar ena funtanga per ava. Rivos dasper la funtanga leva mintgin amplaneir igl amprem igl sies crug, par chégl èn els nias an duspetta. Els sa davan l'egn l'oter totts surnoms e vignan finalmantg schi vilos, tgi vignan allas tatgas, sa dattan e rompan igls crugs. Cun starmaint turnan els a tgesa, mintgin sulet, sainza crug e sainz'ava, patertgont co sa stgisar or. Ma gl'era sto en om dasper la funtanga, tgi veva tott via e santia, ma igls matts n'igl vevan betg observo. Dagobert è nia igl amprem a tgesa: „Noua ast l'ava?" domonda igl bab, igl cal era en farer. Dagobert vign cotschen e na saveva betg deir en pled. Igl bab domonda puspe: „Ast forsa laschea dar giu igl crug, et igl rott? Dei, tge egl davanto?" Senchegl dei Dagobert: „O bab! ia na va betg fatg andretg. Vurdè, ia sung ia cun Sigmund, igl vaschign, tar la funtanga; mintgin leva piglier igl amprem l'ava, nous ischan nias malparegna, vagn sa do e rott igls crugs. Gist uscheia egl passo. Ja az roi, tgi na viglias betg am strufager,

partge ia va ena gronda malavetta da veir fatg chegl.“ — Igl bab admonescha Dagobert, tg'el dei esser dacod'anve pi pacific e prudent, par chell'eda viglia el pardunar. Sen chegl ò Dagobert sa consolo et ò tignia anc pi tger igl bab. — Sigmund è er nia a tgesa. Sies bab, en calger, veva seit e dumondava ava. Sigmund dei: „Bab! a me è crudo tiers ena svanteira. Dantant sco ia passava dasper la veia egl rodlo en crap giu dalla sponda et ò rott igl crug. Ja na m'amposs navot. Ena vatga, tgi pastgeva soura, ò fatg rodlar igl crap.“ — Dantant sco Sigmund tschantscheva sen chella veisa, reiva igl om, tgi veva via tge tgi gl'era davanto dasper la funtanga, e chel rachinta tott agl bab de Sigmund. Sen chegl vign igl bab vilo e strufegia Sigmund rigurousamantg.

Dagobert ò detg la ***verdat;*** chegl è andretg e bagn. Sigmund n'ò betg detg la verdat, el ò detg ena ***mansigna:*** chegl è schlet e mal. Tgi tgi dei manzignas na vign betg aint igl reginavel digl tschiel.

Nro. 26.

Albina era la feglia de buns genitours; lgls cals levan fitg bagn agl sies unfant. Siva giantar dei igl bab alla mamma: „Ja na sa betg antalleir, partge Albina maglia schi pac a meisa; ella ò er ena calour sblatga e malsanga, tg'am fo burmantg tema. „La mamma rasponda: „Te ast raschung, nons ston dar adatg sen Albina; ia suppon tg'ella maglia ensatge tranter igls pasts, e particularmantg robas dolschas.“

Ena seira vei la mamma, tgi Albina geva lomet ainten tgiminada, darviva ena stgaffa e pigliva varsacants

tocs setger, tgi eran ainten la zucarera, e tgi ella siva magleva chels ainten en cantung digl iert. La mamma ò rachinto chegl agl bab. Chest ò clamo tar el la feglia e dat ad ella ena seriousa repramanda, per muteiv tg'ella sein schi gularda, avertent ella, tgi chellas tgosas seian schi nuschevlas alla sanadat. Albina ò ampurmess da curiger chella menda; ma ella n'ò betg tignia pled.

En de er'ella tott suletta an tgesa et ò savia s'anschignier da darveir ena sigaffa an tgadeli. Ainten chella era ena gronda cuppa cun latg. Cun igl dett letg'ella la groma suror. Ella cata er en crug cun mel, peglia giu igl viertgel e maglia detgavonda. Uscheia faschev'ella savens; ma mintg'eda sarav'ella e metteva tott agl sies li, sco ella veva cato, tgi nign sa curschess, tg'ella magless dascus.

En'eda vo Albina cun igls sies genitours a far visetta ad en barba, tgi habitava betg gliunsch davent sen la campagna. Igl barba, fitg led da chella betg spitgida visita, magna igls sies paraints ainten igl sies iert, mossa ad els la pomera e las plantas cargedas cun fretgs e flours, sco Albina na veva mai via sumigliants. Igl barba dei ad Albina: „Varda, la mia tgera neza, da totts chels fretgs e poma madeira, tgi te veist ainten chel iert, post magler a ties gost; ma partgira't bagn, da betg tutgier da chella poma cotschna terglischanta lo ainten chella antgerna, chella n'è betg per magler.“ Albina sa metta a culeir fraias et omgias e maglia detgavonda. Dantant eran igls genitours et igl barba turnos an tgesa. Albina, giont per igl iert

antuorn, reiva noua sa cataya la scumandada poma cotschna terglischanta. Chellas tgaglias eran circumdadas d'ena seif, e sen ena pitga stava scretg: „Fretg scumando.“ Albina smigna: „Chegl sto esser poma rara e preziousa, tg'igl barba na vot betg lascher magler; ia vi ancaloura la sager. „Ella stend'or igl mang, rompa giu da chella poma e cora per magler dascus. — Siva vo er alla ainten tgesa, essend samtgea igl giantar; ma ella maglia fitg pac. En'urela siva saint ella mal e survign schi grond mal agl vainter, tg'ella dat bratgs dad ot. I vign clamo igl medic e chel dei, tgi la matta vegia maglea ansatge tiztginto. Dabot vign igl do da bever ad ella ava e latg tiev, ma Albina sa sainta anc mender. Alloura peglia igl medic ena plema, bogna la barba ainten iela, metta chella an buca ad Albina, fo cun ella sgoztgias giu per la gula anfign tg'ella ò stuvia render e turnantar la poma cotschna, tg'ella veva maglea dascus. — Albina ò stuia andirar anc bleras dalours. Davantont puspe sanga, ò ella fatg en ferm propiest, da resister sen igl avegnir a talas angurdenschas et a'las cueidas da magler dascus, e chell'eda ò ella mantignia igl sies pled; pertge schi savens sco niva ad ella viglia da piglier ensatge dascus, partartgev'ella ved la poma cotschna ainten igl iert digl barba, e ved las dolours, tg'ella ò stuia andirar: ella partartgeva, tgi magler dascus seia putgea, e tgi stetta ainten igls cumonds da Dia: Te na deist betg angular.

Nro. 27

Ena bela seira de stad gevan treis pitschens unfants,

en mal e dus matettas, or sen en pro. Igl fagn er'anc verd, gist saiea anc an tganvols, et igls unfants saglivan d'en tganvol an l'oter, sesevan sen chels et eran fitg legars. Els culivan or flours e fasteis cun figlia per far en matg. Els catan en erv lung cun figlia scu gliangas et ainten mez la figlia era en grond bot lom burmantg sco en prem. Scarpose chel bot rodlan or blers garnitschs alvs e brigns, sco panitscha. Onna, la pi pitschna dellas matettas, dumonda: „Lastga magler da chels garnitschs?“ Igl mat rasponda: „Ja na sa betg deir, sch'els èn bungs o betg.“ Onna peglia en per garnitschs, maglia chels e dei: „Chels am plaian.“ Igl mat sagia er da chels e dei: „Chels n'am plaian betg.“ La mata pi gronda n'ò er betg lia magler. Ma Onna culiva ansemen da chels garnitschs ainten igl sies faziel e magleva blers. Siva tg'igl sulegl er'ia darandia, èn igls unfants turnos a tgesa et èn bagn spert ias a letg. Ve per la notg anschev'Onna a bargir e dar scarschantias bratgs. La mamma vign ainten tgombra e dumonda, partge ella bragia schi fitg? La matetta dei: „Mamma, ia va grondas dalours, ia sto mureir.“ — La mamma vot consolar igl unfant, ma chel bragia ve e peis, storscha maugs e peis, la bucca ora blava, la fatscha alva e sblatga, igls igls crudos aint e eiras. — Igl bab vo per igl medic, chest, vasent igl unfant, dei dalunga: „Onna ò maglea ensatge tiztginto.“ — Igl mat conferma: „Gea, Onna ò ier seira maglea or sen igl pro blers garnitschs.“ Igl medic dat agl unfant ena masdegna, ma chella na gida uavot. Onna stat ve e pi mal, vign ve e pi debla, e l'oter de sto ella mureir

cun grondas dolours. — I dat garnitschis, poma el ...ers fretgs, dagls cals ins vign malsang, et ins sto perfign mureir, sch'ins maglia da chels. — Tals fretgs èn tiztgintos, las sias plantas o ervas nomn'ins plantas tiztgintadas. En unfant na dei mai magler fretgs, igls cals el na canoscha betg.

Nro. 28.

Marta, ena mata d'otg ons, era eid'or cun sia mamma sen igl fons per gidar zerclar en er. Cunter seira von mamma e feglia a tgesa. Ellas gevan per ena senda siva en ual se, e vesevan sen la fitg pendenta sponda digl ual co e lo belas fraias madeiras. Marta domonda la mamma: „Na poss'ia betg eir giu sen la sponda e piglier chellas fraias?“ „Na, rasponda la mamma, pertge la sponda è teisa et igl teratsch è muaditsch; te pudessas tgiunsch sglischier or sot e dar giu aint igl ual.“ Ellas von anavant e reivan spert a tgesa. La mamma vo ainten cuschigna per far tschagna, e Marta vo ainten iert per bugnir las flours. — Essend burmantg notg, cloma la mamma or dad isch: „Marta, vea aint!“ Ma Marta na compara betg e na dat er nigna rasposta. Dantant vign igl bab, tgi era en mirader, er a tgesa. Igls genitours cloman la feglia e la tschertgan per tgesa anturn, ma ni la veian, ni la seintan nagliour. — Dantant vign notiers igl mat digl vaschign e dei: „Avant poc va ia antupo Marta sen la senda, tgi magna aint igl god.“ Senchegl peglia la mamma ena scarschanteida tema, partertgont tgi Marta pudess esser eida a culeir fraias siva la riva erta digl ual. Bab e mamma coran dabot giu dasper l'ava, tschertgan e cloman cun ota

vousch igl nom della feglia, ma adumbatten. Co scovran els igls zaps aint igl teratsch muaditsch della riva teisa e lo dasperas en fastatg giu et aint igl ual. La mamma, plagna da tema et angoscha, dat se en bratg: O, co è igl mies unfant ia giu; igl teratsch ò do siva, e igl mies unfant è sglischia giu ainten l'ava et ò sa nianto! Uscheia planscheva la mamma. Er otra gliout era nida notiers, e totts tschartgevan da mintga vard dell'ava. En urela siva catan els Marta ved ena tgaglia ainten igl ual, ved la cala ella era pendeida cun la sia vistgadeira. Ma ella era morta. Cun bargir e planschar la portan els a tgesa.

Marta ò suando la sia cueida ved las fraias, et ò amblido davent l'admoniziung della mamma. Ella ò risigia d'eir giu sen la riva erta; ella ò sa mess ainten igl privel et ainten chel eida an malour.

Nro. 29.

Martegn niva cun igls sies codaschs sot bratsch giu per giassa; el geva ainten la scola digl martgea e leva gist eir a tgesa tar igls sies genitours, tgi habitavan or avant porta: Giont dasper l'ustareia dell'Iva ve, vei el stont lo en mat cun vistgadeira da sang, et el era alv e sblatg scu la mort. Martegn tgapa tema da chel aspect e dumonda en om ancunaschaint, tge tgi seia succadia. Igl om rasponda: „O, gle davento ena svanteira, igl fegl digl farèr ò survagnia ena freida dad en tgaval. Dantant vign en oter scolar notiers, tgi habitava or avant porta, e chel dei: „Ja va via tott, sco gl'è davanto. Vea cun me, ainten igl eir a tgesa at

viglia rachintar tott.“ Els von a tgesa ansemen, et igl scolar rachinta a Martegn la tgosa sco suonda:

„Igl fegl digl ferer, cun nom Hartwig, vo adegna igl pi gugent lo, noua tg'el cata tgavals; el vo sen totts mangs anturn els, bod igls sglischa, bod igls speila el. Igl famegl digl ustier ò er detg, tgi Hartwig teira or seidas or dalla coua digls tgavals. Igl famegl igl vegia savens avertia e detg, tgi seia privlous d'eir ve dasper tgavals esters, pertge blers teiran paedas e mordan. — Oz è rivo co tar l'ustareia dell'Iva en signour cun en stupent bel tgaval alv et ò sa tignia se en'urela. Dalunga è er Hartwig sto co, vo anturn igl tgaval, stat davos el tott damanevel e tanscha cun en mang ved la coua. Ma tott anetgamantg sbalza igl tgaval cun totta forza davos or e tocca Hartwig a tal veisa ainten en calung, tg'igl oss è tott smardatgea. Hartwig dat per tera ve e survign anc ena plaia aint igl tgea. El perda en lai de sang, e mort ve vign el purto a tgesa.“

Uscheia rachintava igl scolar a Martegn, e totts dus deian, da leir sa tgirar dad eir mangia da manevel da tgavals esters e particularmantg digls ghisigneir.

Nro. 24.

Vilibald sa divertiva ainten la sia curt cun en tgang grond, tgi fascheva legars sagls, obadiva sen igl sies clom, purtava notiers igls fists, tg'ins tirava ainten l'ava, fascheva agl mat tottas carezas et era schi fidevel e curtaschevel, sco sch'el fiss igl cumarat sez de Vilibald. Ma er Vilibald era curtaschevel cun igl tgang, el igl sglischiva, fascheva carezas, tschantscheva cun el et igl dava digl sies pang.

En' eda vign Rudolf, en cusregn de Vilibald, tgi habitava ainten en oter li, duront la vacanza tar el an visetta. Chel na pudeva betg sufreir igl Fido, uscheia veva nom igl tgang, et er chel vurdava treid sen el, schigea tg' el n'era betg nosch cun el, sa curschont el bagn, tg' el seia en amei de Vilibald. — En' eda dei Rudolf a Vilibald: „Te ast adegna en grond tschaffeu cun igl ties tgang; el è ancaloura angal en animal, tgi nizegia pac e na so far navot oter, tgi dar bratgs e morder.“ Vilibald rasponda: „Igl Fido so far compliments, eir se dretg, el antalei blers pleds, el è vigilant e nign lader sa fidess da nir da notg an tgesa oder an curtgin.“ Vilibald continuescha da ludar igl sies tgang e rachinta sco suonda: „Lo sen la punt faschevan igls unfants tarmagls, ossa è chegl scumando. En' eda, tg'igls unfants faschevan lo a corer, sa stenda en mat sur igl parapet della punt or, adegna pi fitg, anfign tg'el finalmantg dat giu ainten l'ava. Igls unfants peglian ena tala tema, tgi vignan alvs sco pez e restan lo mets. Ma encaltgins anschevan alloura a clamar e dar bratgs, et igl mat compara alloura puspe vasevel sur l'ava ve, dont scarschantias bratgs ainten la si'angoscha della mort. Ma nign om carschia sa catava preschaint per deliberar igl unfant. Finalmantg sainta er Fido, tgi era starnia avant tgesa, la canera; el cora dabot ve sen la punt e vei igl unfant ainten l'ava. El saglia sur igl parapet or e giu ainten l'ava, sa noda ve tar igl unfant, igl tschalla per la vistgadeira cun igls daints, sa noda cun igl unfant sen la reiva e spendra chel sen tala veisa dalla mort, tgi era bagn da manevla.“ — N'è

chegl betg en bel act de Fido?“ dumonda Vilibald. „Gea veiramantg, rasponda Rudolf, ma í dat er blers noschs tgangs, tgi òn mors blera gliout.“ „Sainza dubi, dei Vilibald, ma chegl davainta solitamantg cun tala gliout, tgi reisan se e maltractan igls tgangs. I dat mats, tgi teiran crapa siv' igls tgangs, dattan cun fists e pals sen els, igls vilaintan cun gests e treids pleds. Chegl è malfatg e privlous. Tals mats sfarfatgs vignan alloura dagls tgangs persequitos e survignan tgunsch mordeidas.

Nro. 31.

Hermann, igl fegl d'en negoziant ainten igl martgea, seseva cun en codasch de scola ainten iert avant la sia tgesa et amprendeva la sia lecziung. El era en mat de 10 ons e fitg perdert ainten tgosas de scola; lo speras er'el mievel, prous, activ et obadevel.

Dantant sco el seseva lò et amprendeva, vign daverta la porta della curt e vign aint en matt, tgi zopageva malamantg sen sia crutscha. Igl matt portava ena brev agl bab de Hermann, e siva da la veir messa a mang, vot el eir per sies fatg. Ma Hermann vò ve tar el e dei cun totta curtascheia: Te ist franc stancal, tschaintat giu co sen chest banc! Igl matt tott consolo, rasponda: Gea, ia sung ia en' antira oura è sung veiramantg stancal. Glè penibel, cur tg'ins sto eir cun ena crutscha. Dalunga vo Hermann e porta pang et en butgal d'ava et anveida igl matt a bever et a magler. En'urela siva dei el agl matt: Co egl succedia, tg'igl ties pe sanester è pi curt e pi debel tg'igl dretg? Igl matt rasponda: Gl'è succedia sen chesta veisa. Nous abitavan ena

pitschna tgesa dasper la strada gronda et ia fascheva tarmagls cun oters unfants sen la strada. Cur tg'ia sung sto pi grond, incirca set ons vigl, corriv'ia cun oters matts siva las carotschas e nous sesevan se davos. — En'eda egl davento, tg'ia sung sagliase e seseva davos la carotscha. Ma igl carotschier ò sa tgiert e dava anavos cun la giaschla. Per temma, tg'el am tocca aintan la vesta, sagl'ia giu e reiv cugl pe sanester aintan la roda e la mia tgoma è stada rotta. O, chegl ò fatg en scarschentia mal! Gl'era mez da mureir et ia va stuia star or grondas dolours. Uscheia egl ia cun me et ossa sto ia adegna eir cun ena crutscha. Tge vol ossa daventar, dumonda Hermann?

Ja va ansen da nir sneder; ia fiss nia pi gugent legnamér de mobels, ma chegl na po betg daventar, pertge la mia tgoma struptgida m'ampidescha. — Igl bab de Hermann era dantant nia notiers, e chel dei: Gl'e fitg malperdert tg'igls matts coran uscheia siva igls tgers; cotras ègl bagn savents davento sventeiras. Er ègl malperdert, tgi unfants pitschens von savens sulets per las veias anturn, o sesen lò e fon termagls.

Nro. 32.

Ena familia d'en pour era ena seira d'anviern ansemen an steiva. La mamma e la feglia gronda filavan, et igl bab raschintava agls treis unfants pitschens ena bela storgetta. Dantant sco els tedlavan cun toll'attenziung e la familia seseva ansemen tott consolada, saint'ins tott anetgamantg dar bratgs giu sen veia, *fi, fi!* ainten igl madem taimp niv'igl sen clutgér tutgia sens

sturn et ena sgarschevla canera passava tras l'antira visnanca. Igl bab era saglia se dagl sies banc e totts cun el coren ve sen la fanestra' d-steiva, ma na veian nign fi. Gent ainten ena tgombra e vurdont lò sen en oter mang, cloman els dalunga se: O Dia, Dia! Els veian la tgesa digl pour giu ainten la palè tott an floma, gl'era en spaventous vurdar.

Igl bab vo dalunga a gidar stidar, la mamma et igls unfants roian dantant Dia, tg'el viglia cun la sia tottpussanza far tschessar igl fi. Bagn spert dat aint la tgesa an en smardatg, et igl privel, tgi anc otras tgesas vignan piglidas, tschessa. — La mamma dei alloura agls unfants d'eir a letg; ma chests roian da pudeir star se, anfign tg'igl bab vigna a tgesa.

Rivo igl bab a tgesa, saglian totts anturn el e volan saveir, sco stetta cun chell'arsa. El era fitg stancal; avent el luvro ferm per gidar stidar, perchegl dei el, tg'els deian quiettamantg eir a letg et engraziger Dia, tg'igl fi na vegia betg sa raso or pi gliunsch; dumang viglia èl alloura rach'ntar sco seia la tgosa.

L'oter dé rach'nta igl bab sco suonda: L'arsa d'ierseira è nida caschunada antras negligenscha et antras ignoranza. Chella gliout laschevan la beschla de surpleins bod cò bod lò, noua tgi gartageva. Jer ò en simpel unfant piglia versacants surpleins et ia cun chels aintan la sosta de lena dasper igl clavo. Lò ò chel unfant cun anc dus otars cumarats fatg en pitschen fi; els stavan totts legars anturn chel, e von alloura davent sainza stidar igl fi. — Strom e romma setga, tgi eran anturn, varòn piglia fi e cotras è succedeida l'arsa.

En digls unfants ò detg sez, tg'els vegian ier an curt de lena fatg en pitschen fi, et uscheia è tott nia alla glisch. — Cun surpleins, glisch, barnia e fi sto ins veir grond'attenziung et eir anturn cun adatg. — Unfants na duessa mai far termagls cun surpleins, pertge chegl è privlous e pò caschunar grondas svanteiras.

Nro. 33.

En bab vev'ampurmess agls sies unfants dad eir cun els ena dumengia siva mez dé a far ena spassageda sen ena bartga sen igl lai damanevel. Igl de fixo reiva et igls unfants vevan tanta legreia, tg'els òn strousch piglia peda da giantar. Sen l'oura fixada von els alla riva digl lai, noua secatava en grond concurs de pievel, essend fitg bel'ora. La bartga era tatgeda ved la riva et igl lai quiett e clér risplendeva igl firmament blo e seragn. Lent la gliout saglir ainten la bartga, vign notiers igl bartgarol e cloma cun ota vousch: „Oz po la mia bartga betg bandunar la riva, pertge ier è ella eida cun tanta forsa ancunter ena crepla, tgi l'ava pentrescha ainten ella. La gliout è restada mortifitgida et è eida davent malcuntainta. Er igls unfants eran malcuntaints, e Victor dei: Gl'è don tgi nous na pudagn betg gudeir chel divertimaint, sen igl cal nous vagn uscheia da dei ans legro; gist oz ò stuia esser rotta chella bartga per nous destinada! Sen chegl dei igl bab: „Ja va er ena gronda malavetta, tgi gl'è ia uscheia, ma sen tgi lez vous esser vilos? Igl bartgarol ans ves gugent mano anturn sen igl lai. Turnagn damai anavos a tgesa, vous pudez az diverteir ainten igl

curtgign.“ Turnos a tgesa sa surteira igl tschiel cun stgiras neivlas, en ureza stampro zofla e sa semtga en temporal. — La burasca vign ve e ple furiousa, ella zofla las schendlas giu dagls tetgs, rompa las plantas et en sgarscheval tunar e tgamager fo tremblar las tgesas.

Igls unfants eran plains tema et angoscha, els sametten a far oraziung. Durant igl temporal derva Victor la fanestra e varda ancunter igl lai, sen igl cal el ainten la madema oura vess duia sa diverteir, el veseva, sco l'ava niva sbatteida dagl ureza e sco starmentousas vellas stgimantas sa battevan furiousamantg l'ena ancunter l'otra. Alloura cloma se Victor: „O sfortunada chella bartga, tgi ossa sa catess sen igl lai!“ Sen chels pleds dumonda igl bab: T'ancresch'igl anc, tgi gist oz ògl mantgea anzatge alla bartga? Victor rasponda: „Nous ischan oz veramantg stos fortunos, cant sung ia led, tgi gl'è ia uscheia. Co vesez ossa igls mies unfants, dei igl bab, sco igls omens sa lamaintan tgunsch, cur tgi tschertas tgosas na von betg gist siva igl sies tgea, et ancaloura egl savens la sia vanteira et els vignan preservos da disgrazias, ainten las calas els fissan schigliò crudos. Tignè damai andamaint: Dia igl noss buntadevel bab, tgi vei tott, ò chitò, tg'igls sies unfants, igls cals igl èn fidevels, vignan preservos dagl prievel, tgi pudess crudar sur dad els. — Gea, la providenscha divina vigilescha sur da nous; vegias confidenza aintan el; el vign a diriger tollas tgosas per noss nez.

Dia sò tottas tgosas e vei, da tge taimp minga tgosa vign a davantar.

Agl igl de Dia tott stat clér
Igl futur cun clereza
Dagl prievel ans vot retrer
Sia buntad e careza.

Nro. 34.

Ena seira de stad eran igls genitours ias a spass cun igls sies unfants sen ena collina. Igl tschiel era dapartott anturn saragn e gliunsch sur la tera tanscheva igl sies igl. Co veian els da gliungsch ots colms cun pizas alvas de neiv. La feglia sminava: chels colms èn bagn trests, cuverts cun perpetna neiv. Nign'erva pò cò crescher, els restan adegna schalos e nivs, na spisaintan nigns animals e nizegian tottaveia navot agl om. Carla sminava da ple: Gea, Berta, savens vignan giu dagls colms stermentousas lavegnas, tgi mettan sot gliout e biestgia. Tals colms, smignan igls unfants, na duessan betg esser; las colinas seian belas, noua crescha pomera, plantas et ervas da tottas sorts. — Sen chegl dei igl bab: Vurdè lò igl ual et igl lai! Co az plaian chellas avas? O, magnific! cloman se igls unfants, co resplenda ossa igl sulegl schi bel ainten igl lai! O, igl lai et igl ual, tge bel contrast fon els! Igl bab continuescha: Chella bela, clera e grond'ava digl ual e digl lai vign an gronda part giu da chels colms. Ainten la caleira della stad sliva blera neiv sen igls colms, mella funtangas dolgs e uals coran giu per las vals, vignan ansemen e forman floss e lais. La planeira

e las vals vignan antras chellas ansuadas, senachegl tg'igl pastg, l'erva, plantas e pomera possan creschar e prosperar. Na fissan chels gronds et ots colms betg lò, na curiss betg l'ava continuamantg giu da las pizas cun neiv, schi fiss bagn encaltge val setga e torreida ve sainz'ava. Tge smignas ossa? dei la mamma agl unfant. Berta rasponda: Gl'e damai er veiramantg nizevel, tgi detta er tals colms sen chest mond. Gea, siramantg, dei la mamma: La sabienscha e buntad de Dia sa mossa ainten tottas las sias ovras. Igls unfants vardan puspe se ancunter chels colms, las sias pizas terglischivan ossa sco igl or ainten las radias digl sulegl, tgi geva darandia. Igls unfants admiravan cun gronda legreia chel majestous aspect, ludavan e benedivan la pussanza digl altissim.

Te ansouas la tera e la fast fritgevla. — La funtanga de Dìa è plagna d' ava.

Dagls colms vign cun canera
L'ava giu aintan la val.
Plievgia bogna anc la tera,
Cun ruada et ual.

Nro. 35.

En dé geva igl bab cun igls sies unfants aint igl god, musav'ad els las plantas, las tgaglias e las ervas, nomnava chellas cun igl sies agen nom et instruiva els sur la carschenscha e nez de chellas. Vurdont igls unfants anturn siva fletom da magler, veian els ena planta da mesa grondeza, fitg bela da vurdar, pertge trantar la sia figlia verda terglischivan bels fretgs cotschans,

tgi pendevan an bels bardungs radonds. Dalunga coran ve igls unfants cun gronda cueida e dumondan cun en clom: bab; po ins magler chel fretg? Igl bab storscha giu en rom, rompa giu en bardung de chel fretg, e dat agls unfants, igl pi pitschan metta dabot igl fretg an bucca, ma fo dalunga ena tscheir'ascha betta davent igl fretg e dei tott malcuntaint: chegl è en malgustevel fretg. En oter matt dei: Gl'è don, tg'ins na so betg gudeir chel fretg. El sa volva ancunter igl bab e dumonda: So ins forza nizigier chel fretg tar ansatge oter? Ja na sa betg, schi chel è d'en caltge nez per la gliout, rasponda igl bab. — Igls unfants bandungan chella planta e von per veia anavant. Anetgamantg dat igl bab en'ansagna da star eira e mossa sen on'otra tgaglia cun fretg della madema sort. Vurdont igls unfants da chel mang, veian els sen las pertgas de chella tgaglia en utschel neir saglient e piclont giu igl fretg cun igl sios snabel melan, ma vesend chella gliout, sgola el dabot davent. O, chegl era en amsla, cloma Carla; igl nos vaschign ò gist ena sumiglianta ainten ena caspretta. Igl bab sa volva ancunter igls unfants e dumonda: Savez ossa tar tge serva chel fretg? Gea, el serva per vivonda agls utschels, datan els per rasposta. Gea dei igl bab, perchegl vign el numno poma d'utschels.

Giont pi anavant saintan els clér pitgont: e puspe fò igl bab en segn da star eira. Els tedlan e von lomet ve pi da maneval. Varda! sesom igl best d'ena gronda planta stava perpendicular en grond utschel, las sias plemas terglischivan segl verd e sen igl tgea stavan

plemas cotschnas se dretg; cun en lung e gid snabel piclav'el ancuntar la scorsa; ossa sagetta el sco ena freza no e giu della planta e vo spert se per igl best d'en'otra et anscheva puspe a piclar. Tott an en'eda fogl ena ramour trantar la figlia et igl utschel è scomparia. — Tge bel utschel! clomen igls unfants. Chegl è en petgalen, dei igl bab. El ò peis per sa fitgier et en ferm snabel per far rosnas aintan la scorsa dellas plantas. El è damai noschevel, sminava en matt. Na, rasponda igl bab, anzi al è fitg nizevel. El schertga las insectas aint sot la scorsa, particularmantg chellas tgi dacepan savens las plantas, gea, er anc antiers gods.

Els von pi gliunsch anavant tras igl god e reivan or aintan ena gionda. Sen chella veian els ve e no flours e neglas selvatgas; ena dellas matettas dei: O, tge belal flours! Ja vi culeir versacantas, far en bel matg et igl purtar a tgesa. Ma sen totts mangs sgolavan avioul sen chellas flours e tschitschivan or mel. — Vurdè, dei igl bab, chels parderts et activs insects, cant gliunsch von els per culeir ansemen igl mel!

Turnont igl bab cun igls sies unfants a tgesa, dei el chests pleds: Tignè bain andamaint, co la sabienscha de Dia sa manifestescha da partott, et ainten tott chegl tg'el ò stgaffia! Chella planta nutrescha cun igl sies fretg igl utschel, e chest canta la sia canzung an lod digl stgaffeider e per legarmaint digl om. E puspe en'oter utschel mantign sobra la planta, senachegl tg'ella crescha e prosperescha et igl stupend best porta agl om grond nez. La pitschna flour anveida igl avioul da nir da gliunsch e sporscha ad el igl sies mel; chest

amplanescha la sia patgna cun vivonda per sasez eper daletg digl om. Uscheia vasez vous dapertott, noua vous vurdez, et examinez, la sabienscha, la buntad e la pusanza de Dia.

L' invisibla essenza de Dia vign cleramantg anconoscheida, schi nous contemplagn chella ainten las sias ovras.

Sen igl vast fons et aint' igl got
Tott esser ans pretgia dadot
Cant grond, sabi, cant biia,
Seia nos perpetan Dia.

Nro. 36.

Dantant sco or dafora plueva e suflava, sesevan igls unfants paregnamantg ainten davos meisa e vurdavan aint igl codasch de maletgs, tg' igl bab veva cumpro. Vurdont giu igls maletgs de differents tiers, ludavan els bot l'egn bot l'oter, igls cals plaschevan ad els fitg bagn. Els reivan alloura tar igl camél e la pitschna Emma sa fo santeir cun deir: Chel n'è betg en bel tier! chel è gob, ò en culez tort, en treid tgea e tgomas mengia otas; na, igl camél na poss' ia betg vurdar. Igls otars unfants riivan, ma Carla, igl matt pi grond na riiva betg. El dei: Igl camél na maretta betg da nir disprezo; chel è en stupent tier. Ja az vi rachintar anzatge da chel tier. Igl camél vèiva aintan las teras tgodas noua tgi dat gronds deserts, lungas e ladas planeiras, cuvertas cun tgod e setg sablung. Co n'è da catar nigna senda, nigna veia, nigna funtanga e gliunsch anturn nigna tgesa e nigna vischnanca. Tgi less eir a

pe tras igl desert, chel stuess pereir. Co vo ins damai tras chella mar de sablung digl desert tar otras teras e pievels? Er perchegl ò la divina providenscha gia chito particularmantg tras chel tier, tgi è cò malagea giu. — Vurdè las tgomas otas! cun chellas po igl camél rompar tras igl profond sablung. Igls gobs sen igl des èn fitg bagn qualifitgias per purtar grouds pesants, tgi vignan cargeasse ad els. Igl culez lung magna el bod an se bod an giu per dulzar e sbassar igl entier corp. Deis or po el andirar seit; el è cuntaint cun cardungs setgs per vivonda. Voluntariamantg suonda el igl sies menader e sa metta an schanuglias per sa lascher carger. El serva exellent, betg angal per purtar o tgavalger, ma er igl sies latg è per igl om ena deleziousa bevronda; la sia tgern vign magleda; la sia pel dat cuvreias per las tendas. Tott è nizevel ved chest exellent tier. Ena tala descripziung ò fatg Carla dagl camél. La mamma tedlava cun plascheir e continuava cun deir: Gea, igls mies tgers unfants, tras igl camél fo igl buntadevel bab èn infenit benafezi agl om aintan chellas teras tgodas; sainza chel tier savess el lò strousch salvar la vetta. Cotras cunaschez vous damai danovamantg, tgi Dia è en buntadevel bab de totts pievels, e tg'el compartescha cun sabienscha a mintga tera et a mintga pievel igls dungs e las grazias, tg'igl pi bagn convignan e comportan. Siva veir santia chegl, vurdava er Emma pi gugent igl camél el ludava chel, pertge ossa savev'ella, tgi Dia ò chel stgaffia uscheia per nez digl om.

Ilg Signer cant è el buntadevel?
Bagn fo chel, tgi sa feida sen el,
Agl viandant tras igl desert
È igl camél en bung confiert.

Nro. 37.

Ena mamma veva dus feglias: ena sa nomnava Maria, e veva 10 ons, l'otra Taresa, e veva 11 ons. La mamma tractava las dus feglias l'ena sco l'otra. Ella dava ad ellas la madema vistgadeira, igls madems codaschs, palpira e pennas; perfign sdong, stgagna, cuntel e forbasch vevan ellas tottegna. La vistgadeira de Taresa niva dalunga treida, ella survagniva tatgs, era tschufargneda e scarpada; igls sies codaschs e quinternets eran plains tolcas, i mantgevan figls, els vevan las cuertas rottas et igls sias gaffens eran dezipos. Tott otra veisa conservava Maria las sias tgosas. Igls sias pons, schigea da dei purtos, eran schi sobers e netts, tgi parevan sco novs. Igls sias codaschs e quinternets vevan nignas maclas; Maria era adegna provedeida cun plemas e risbleis, tg' ella savens pudeva amprastar alla sora. En dé vign sia onda an visita. Las soras nivan ord' scola e salidavan ella cun careza. L' onda dumonda: Danonder dareiva chegl', tgi na vez betg vistgadeira tottegna? Chella de Maria è sobra e netta sco nova, chella de Taresa è tschoffa e scarpada. La vistgadeira de tottas dus, observa la mamma, eran dalla madema teila et ò stada fatga igl madem taimp. L'onda conoscheva bagn danonder niva la difierenza. Las mattettas mossan alloura igls sias codaschs e quinternets e l'onda, vesend chels de Maria, è stada fitg cuntainta et ò ludo la matta, ma cur' tgi Taresa ò preschanto igls sias, ò l'onda fatg ena tscheira da malcuntainta et ò mess els d'en mang schent: Cant treids èn chels! Taresa ò gia grond turpetg, vign tott cotschna e sa metta a bargir. — Alloura

dei la mamma: Taresa ò merito chella mortificaziung; gea, tantas gedas va ia gia grond displascheir da veir ella schi negligenta; ia la va admoneida tantas gedas, ma ella n'ò pudia sa survanscher tar urdan e propertad. — L'onda ò alloura piglia igls mangs dellas nezas, schent ad ellas: Te Maria am plaias fitg bagn, perchegl tgi te ist netta e propra, perchegl tgi te stemas netteza e rughel; ma te Taresa n'am plaias betg, perchegl tgi te na stemas ni urdan ni netteza.

Nro. 38.

Igl anviern e nia, igl sulegl sa ilascha veir darar, stgiras neivlas covran igl tschiel, i sofla, i sbeischa e tott è cuvert cun ena cuvert' alva; la ferdaglia crescha, et ainten las truaschs et uals schela l'ava; igls deis vignan pi curts e las notgs pi lungas.

Ma aintan chel taimp freid e stgir, croda ena festa de gronda letezia per igls unfants. Dad emdas an no vign igl tschantschea della festa de Nadal. Finalmantg Nadalnotg è notiers. Igl bab e la mamma magnan igls unfants an steiva gronda. La splondur dellas numerousas candeilas ardentas; glischs envidadas sen mintga rom digl pignoul cargea sen mintga frastga cun da tottas sorts belas tgosas, resplendan e terglischan sco or et argent. Igls unfants sa legran e ratschevan cun grazia las belas tgosas, tg'igls genitours partan or trantar els. Siva tg'igls unfants vevan en po sa quieto, igls fo igl bab nir an davos meisa et igls mett' avant en bel maletg da contemplar. El igls dei chesis pleds.

Ainten mez chest maletg, vasez vous en pitschen

unfant an fascha. Chel signifitgescha igl bambin Jesus, igl cal avant blérs ons è nia giu da tschiel, naschia da Maria Purchela e fatg òm. Chel è Jesus Christus, igl fegl de Dia davento om. Aintan chegl taim è comparia en angal de Dia a bungs pastours et ò anunztgia ad els, tgi Jesus Christus igl fegl de Dia, seia nia giu da tschiel sen tera. Tott stupias e plagns d'admiraziung tedlan igls pastours igls pleds digl angal de Dia, els saintan igls angals cantar gloria e lod agl Signer. Els von an Bethlehem e catan igl bambin Jesus ainten ena stalla, els ancanoschan chel per igl fegl de Dia et adoreschan El. Nous faschain ossa la memoria de chel taimp, tgi Jesus Christus igl fegl de Dia è nia giu da tschiel sen tera. Nons ans consolagn, pertge Jesus Christus è Nussigner e nos Salvader, igl cal ans ò spindro dagl putgea e dagl anfiern, ans musso igl reginavel digl tschiel, ans davert las portas digl parveis, tgi er nous possan en'eda eir se tar el e perpetnamantg ans legrar cun el. Dumang faschainsa la festa de Nadal, chegl è la festa della sia naschenscha, et angraztgagn Dia, tg'el ò tarmess igl sies fegl Jesus Christus giu gen chest mnd. Uscheia tschantscheva igl bab et igls unfants tadlavan attentamantg, sen igls sies pleds. Er igls unfants digl vaschign eran lò preschaints e chests anveidan Carla e Berta da nir cun els. Els von tar igl vaschign, vignan an steiva e sa smarveglian fitg da veir lò en plaz cuvert cun mestgal, sen igl cal stava ena staletta. Aintan chella vasevan els pitschens maletgs. Igl bambin Jesus era aintan igl pursepan, daspesas stavan Maria e Gisep; er vasevan els igls

pastours, tgi eran nias per tschartger igl unfant Jesus e
a legrar da chel. Pi da gliunsch vasevan els malgias
e biestga, crappa terglischanta, pumera e tgesettas.
Legiungs ded angals sgulavan sur la tera. Tott era bi
magnific da vurdar, et igls unfants sa legravan et
ravan desper igl pursepan.

La festa de Nadal òn els oro cun devoziung.
Nous angraztgagn a te grond Dia
Tgi Jesus Christus è oz nia.
Nous ans legrain de chel carin,
Tant amorevel, sontg bambin,
Igls angals cantan sen totts mangs:
„Gloria sei' an tschiel a Dia,
Sen tera pasch a totts christiangs.
Tg'èn d'ena buna viglia."
Er agls pastours vign paleso,
Tg'igl fegl de Dia seia rivo;
Els èn nias per igl catar
E cun bun cor igl ludar.

Nro. 39.

Igl taimp della premaveire era rivo, la neiv era tschessada, giu dagl tschiel blo e saragn scaldava igl sulegl a tera e chesta mussava dapertott ena nova vetta; igls pros anschavevan a nir verds, violas e clavssonpeder flurivan; legars saglivan e sgulavan igls utschels, schivlavan o cantavan; igls unfants curivan e faschevan termagls e la gliout luvrava sen pros et ers. An chel taimp noua l'antira nateira sa desda tar ena nova vetta, vign celebrada en' otra festa, nomnadamantg la festa de Pasca. La dumang de Pasca avant tgi eir an baselgia, cloma igl bab ansemen igls unfants, per igls metter or, tge chella festa signifitgescha.

Jesus Christus, veir fegl de Dia, igl cal è sto nia giu da tschiel ainten igl mond, ò survagnia sco Omdia dagl sies bab celestial totta sabienscha e pussanza. El ò musso agl om la veira maniera d'ancanoscher la voluntad de Dia, e da veiver siva chella, la veira maniera da carezar Dia, igl adorar e cotras daventar salv. El ò conforto igls combriias, stgampanto igls malsangs, lavanto se igls morts an vetta. El ò curigia igl om dellas sias mendas et igl delivro dagls sies putgeas; perchegl è el veiramantg igl Salvader e Spindrader digl mond. Ma glout maligna e perversa òn hassagea e persequito igl divin salvader, els òn igl tgapo, gaschlo, ancurano cun spegnas e crudevlamantg igl anguto ved' ena crousch, tal veisa, tg'el è mort ved la crousch cun grondas dolours. El ò voluntariamantg andiro la mort ved la crousch, senachegl tg'igl om vigna spindro della mort perpetna e possa veiver perpetnamantg biia aintan tschiel. Igl corp digl divin Salvader è alloura nia mess aintan ena fossa nova e chella nida sarada cun en crapp. Igl de della sia mort è el levo se d'agna pussanza puspe veiv e glorious. Chegl è davanta la dumang de pasca, perchegl vig'n la festa de Pasca numnada ***la festa della ristizanza de Jesus Christus.*** Christus è per igl spaza de 40 deis ia anturn sen tera, converso cun igls sies discipels et apostels, per far veir a totts, tg'el seia veiramantg ristizo, tg'el seia veiramantg Dia, e tgi la sia dutregna seia veiramantg ena dutregna divina; finalmantg è el ia a tschiel er d'atgna pussanza cun corp et orma, per far veir tgi sco el è levo se, er totts igls omens vignan en de a levar se, e tg'igls bungs,

chegl è chels tgi observan la sia lescha, veivan siva la sia cardenscha, vignen er els a nir tar el aintan la mademà gloria celestiala tar per petna letezia e beadenscha.

Vous ischas anc unfants, ma antrès igl sontg batten ischas vous davantos Christiangs, fegls de Dia, frars de Jesus Christus et irtavels digl sontg parveis; Christus è igl voss salvader e spindrader.

Christus ristizo biia
Vign da totts glorifitgia.
Gea, tott igl mond fo festa.
Sen chest grond dé de Pasca,
Totts bungs, bravs, fidevels christiangs
Vignan morts a ristizar
Ludar Dia semper cuntaints
Igl salvader carezar.

Nro. 40.

Rachintont igl bab puspe agls unfants da teras da gliunsch distantas e dalla gliout abitanta an chellas contradas digl mond, dumondan igls unfants: Dat igl lo er baselgias e scolas sco tar nous? Igl bab rasponda: Y dat anc fitg bleras teras, noua igls omens èn anc incultivos o talveisa ignorants, tg'els na cenoschan mianc igl sulet veir Dia.

Chels pievels èn veiramantg da deplorar, pertge els na son betg tgi se an tschiel sa cata en tottpussant buntadevel Dia, tar igl cal nous pon recorer aintan totts igls noss basigns e misergias. Tals omens, tgi na son navot digl veir Dia, vignan nomnos peangs, et èn fitg sventirevels; els veivan an tema an angoscha, et

òn nigna letezia e confiert aintan Dia. Els s'imagineschan tgi detta blers Dias et perfign tals, tgi fon digl mal agls omens. Perchegl òn els tema dagls foz Dias e fon ad els vocts, adoreschan els, e fon ad els anfertas e sacrafezas. Gea, i vign mazo tiers e sez gliout per anferta a chels vocts de len, de crap u de metal. Sen chegl observan igls unfants: Chegl è ancalloura malperdert, sgarschevel e crudevel. — Siramantg, dei igl bab, blers de chels pievels peangs èn fitg selvadis e crudevels, n'è betg bel da veiver trantar els. — Nous pudagn esser leds, dei Carla, d'abitar aintan ena tera, noua totts canoschan igl sulet veir Dia. Tge consolaziung per nous de veir baselgias e scolas, aintan las calas vign pratgeda e mussada la divna suletta veira cardenscha de Jesus Christus. Tge bela vanteira da veir genitours christiangs e d'esser da chels tratgs se bungs e fidevels surviaints de Dia. Igl pi grond scaza è igl veir la veira cardenscha, pertgi tgi veiva siva chella, ***pertge sainza cardenscha n'egl betg pusebel da plascheir a Dia,*** ma tgi tgi ó la cardenscha e veiva cuntrara a chella, è mender tg'igls peangs. — Igl bab remarchescha: Gea, angraztgè a Dia, unfants, tgi vez chella bela vanteira, d'esser naschias e tratgs se aintan la veira cardenscha; igl principal è, tgi seias devozious, bravs e bungs, sco chella cumonda. Ancalloura schi savens sco vous partartgez ved igls svintirevels peangs ruiè Dia, tg'el detta er a chels la glisch della veira cardenscha, tgi possan er chels davantar pi ventirevels sen tera e biias aintan tschiel. Vurdè missionaris, predicatours christiangs von

aintan chellas teras lontanas per pratger agls peangs la dutregna de Jesus Christus, scu el sez veva cumanda agls sies apostels: *„Gè or aintan tott igl mond e pratgè igl evangela a tottas createiras e battagè chellas.* Parfign vous unfants pudez esser missionaris e predicatours, schi vous ruiez per chels sventirevels pievels e contribuiz per delivrar tants sventirevels unfants dalla barbareia, sclavareia e dad ena crudevla mort, ma bler ple dalla mort perpetna. Siramantg nign' ovra è a Dia pi tgera, pi amparnevla, pertge glè la viglia da Dia, tgi plang e plang totts vignan tar l'ancunaschenscha della divina verdat, *e tgi davainta en sulet uigl et en pastour.*

Sclaresch' o Signer cun tia clereza
Las stgiradetnas dell' ignoranza,
Fo grazia cun igls povers peangs
Tgi chels er da vaintan bungs christiangs.

Totts illuminescha e muainta
Tgi sen tera da mintga naziung
En uigl et en pastour davainta
An tschiel totts cantan ena canzung.

Jesus! amei digl unfants;
Varda se' gls pitschens peangs
Sco da crudevels genitours
Vandias a tirangs seductours.

Stranglos, mazos, niantos,
Sez d' animals consumos,
Aintan zarta giuvantetna
Perdan libertad, o veta.

De Dia zelants christiangs,
Von tar chels tigars peangs,
Per salvar la createira
E dar perpetna vanteira.

Er nous gronds, pitschens unfants
Purtagn nos tschintg raps cuntaints,
Per chels nos pitschens frars manar
Tar temporal, etern bagn star.

Correctura digls principals errours.

Ainten igls verbums anstagls *ad aveir* ligia *a veir*.

Plat	Lengia.	Errour.	Ligia.
12	12	ludas	ludos
13	19	ia perdevas	ia perdeva.
14	13	perd an els	perdan els.
		perd an ellas	perdan ellas.
15	25	*sto nir inseria.*	Ja va gìa etc. vistgia.
16	19	Da vilgir	Da vistgir.
17	8	m' angreglo	m' anreglo.
		Noua stat *luschards*	*luscherds.*
36	5	cudra	cadra.
36	24	gists	gids.
40	3	de glis	è glis.
42	9	òn ova	òn ava.
45	18	e tigl sanc	et igl sang.
48	8	batg tgora	latg tgora.
49	27	to	te.
53	27	fomnas	femnas.
56	1	bande	bunde.
57	26	de pudeir	da pudeir.
65	7	lavura	lavoura.
65	15	la mes emda	la mesemda.
70	3	rievan	riivan.
70	12	fagivan	fugivan.
72	21	salegl	sulegl.
74	3	Partg e	Partge.
74	3	digl scuatgamegn	dagl scuatgamegn.
74	12	tempestal	tempesta.

Plat.	Lengia.	Errour.	Ligia.
79	16	torts	tors.
84	22	funtanga	funtangas.
84	24	luorant	luvrant.
89	11	Parmeglias	Parmoglias.
89	14	vigns	vign.
89	20	torc	terc.
90	10	nel	mel.
90	28	curveir	cuvreir.
95	24	sungia	sunga.
96	7	bandunen	bandunan.
96	17	la cola	la cala.
100	27	*venda*	*renda.*
101	7	gera	geva.
105	17	data	dat a
106	4	od els	ad els.
107	22	vuschign	vaschign.
108	26	renumerar	remunerar.
114	4	amò	am ò.
116	13	toma	tema.
135	17	veramaintg.	veiramaintg.
138	18	sios	sieś.
138	19	en amsla	en' amsla.
142	27	el ludava	e ludava.
143	6	plaias	plaist.
143	8	plaias	plaist.
143	19	splendur	splendour.
144	4	chegl	chel.
144	14	Nons	Nous.

Maniera da responder Messa.

Spiritual. Introibo ad altare Dei.

Ministrant. Ad Deum qui lætificat juventutem meam.

Spirt. Iudica me Deus, et discerne causam meam, de gente non sancta, ab homine iniquo et doloso erue me.

Min. Quia tu es Deus fortitudo mea: quare me repulisti et quare tristis incedo, dum affligit me inimicus.

Spirt. Emitte lucem tuam et veritatem tuam, ipsa me deduxerunt et adduxerunt in montem sanctum tuum et in tabernacula tua.

Min. Et introibo ad altare Dei: ad Deum qui lætificat juventutem meam.

Spirt. Confitebor tibi in cithara Deus, Deus meus: quare tristis es, anima mea? et quare conturbas me?

Min. Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi salutare vultus mei et Deus meus.

Spirt. Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.

Min. Sicut erat, in principio et nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

Spirt. Introibo ad altare Dei.

Min. Ad Deum qui lætificat juventutem meam

Spirt. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

Min. Qui fecit coelium et teram.

Spirt. Confiteor etc.

Min. Misereatur tui omnipotens Deus et di-

missis peccatis tuis peducat te ad vitam æternam.

Spirt. Amen.

Min. Confiteor De o omnipotenti, Beatæ Mariæ semper virgini, beato Michaeli archangelo, beato Joanni Baptistæ, sanctis Apostŏlis Petro et Paulo, omnibus Sanctis et tibi Pater: quia peccavi nimis cogitatione, verbo et opere, mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa. Ideo precor beatam Mariam semper virginem, beatum Michaelem Archangelum, beatum Joannem Baptistam, sanctos apostolos Petrum et Paulum, omnes sanctos et te, Pater, orare pro me ad Dominum Deum nostrum.

Spirt. Misereatur etc.

Min. Amen.

Spirt. Indulgentiam etc.

Min. Amen.

Spirt. Deus tu conversus vivificabis nos.

Min. Et plebs tua lætabitur in te.

Spirt. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam,

Min. Et salutare tuum da nobis.

Spirt. Domine exaudi orationem meam.

Min. Et clamor meus ad te veniat.

Spirt. Dominus vobiscum.

Min. Et cum spiritu tuo.

Spirt. Kyrie eleison.
Min. Kyrie eleison.
Spirt. Kyrie eleison.
Min. Christe eleison.
Spirt. Christe eleison.
Min. Christe eleison.
Spirt. Kyrie eleison.
Min. Kyrie eleison.
Spirt. Kyrie eleison.

Siva l' epistola.

Min. Deo gratias.

Avant igl evangeli.

Min. Et um spiritu tuo.
Min. Gloria tibi Domine.

Fito igl evangeli.

Min. Laus tibi Christe.
Spirt. Orate fratres.
Min. Suscipiat Dominus hoc sacrifitium de manibus tuis, ad laudem et gloriam nominis tui, ad utilitatem quoque nostram, totiusque ecclesiæ suæ sanctæ.

Tarla præfatiung.

Spirt. Per omnia sæcula sæculorum.
Min. Amen.
Spirt. Dominus vobiscum.

Min. Et cum spiritu tuo.

Spirt. Sursum Corda.

Min. Habemus ad Dominum.

Spirt. Gratias agamus Domino Deo nostro.

Min. Dignum et justum est.

Siva igl dulzarsc.

Spirt. Per omnia sæcula sæculorum.

Min. Amen.

Spirt. Pater noster etc. . . . in tentationem.

Min. Sed libera nos a malo.

Spirt. Pax Domini sit semper vobiscum.

Min. Et cum spiritu tuo.

Sen la fegn.

Spirt. Ite Missa est, (o) Benedicamus Domino.

Min. Deo gratias.

Spirt. ***Ainten las Messas de morts.*** Requiescant in pace.

Min. Amen.

Spirt. Initium St. Evangeli etc.

Min. Gloria tibi Domine.

Igl davos.

Min. Deo graias.t

Maniera da rasponder cumpletas.

Coralist. Jubo Domne benedicere.

Coral. Fratres sobrii estote et vigilate, quia adversarius, vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide· Tu autem Domine miserere nobis.

Coralist. Miserere.

Coralist. In manus tuas Domine, commendo spiritum meum.

Pievel. In manus tuas Domine, commendo spiritum meum.

Coralist. Redemisti nos Domine Deus veritatis.

Pievel. Commendo spiritum meum.

Coralist. Gloria Patri etc. o In manus tuas Domine.

Pievel. In manus tuas Domine etc.

Coralist. Custodi nos Domine ut pupillam oculi.

Pievel. Sub umbra alarum tuarum protege nos.

Coralist. Salva nos.

Aintan nom digl Bab, e digl Fegl e digl Spiert sontg. Amen.

Bab nos, igl cal tgi te ist aintan tschiel, santifitgia seia igl ties nom. Igl ties reginavel vigna tar nous. La tia viglia davainta sen tera, sco aintan tschiel. Igl noss pang de mintga dé do a nous oz, e perduna a nous igls noss dabets, sco nous perdunagn agls noss debitours; e betg ans magna aintan en malanpruamaint, sonder ans spendra dagl mal. Aman.

Salidada seias te Maria, plagna de grazia: igl Signer è cun te: te ist benadeida tranter las dunagns benedia è igl fretg digl ties best Jesus. Sontga Maria. Mamma

de Dia, roia per nous putgants, ossa e sen l'oura della nossa mort. Amen.

Ja crei aintan Dia Bab tottpusant. Stgaffeider dig tschiel e della tera. E aintan Nusigner Jesum Christ igl sies sulet fegl. Igl cal è concepia dagl Spiert sontg naschia da Maria Purschela. O andiro sot Pontio Pilat è sto crucifitgia, mort e suttaro: è ia giu' gls anfierns igl terz dé è ristizio se dagls morts: è ia a tschiel, sea da vard dretga de Dia Bab tottpussant. Danonder el vign a nir a giuditgier igls veivs et igls morts. Ja crei aintan en Sontg Spiert, la sontga catolica Baselgia, a cuminanza digls Sontgs. La remischung digls putgeas, la ristizanza della tgern e la veta perpetna. Amen.

Salidada seias te Regina, mamma della misericordia, veta, dolscheza e speranza nossa, seias te salidada, tu te clamainsa nous bandias unfants ded Eva. Tar t suspirainsa clamont e bargent aintan chesta val de la mas. Eia damai nossa bistanta, volva igls ties misericordevels igls ancunternous. E siva chesta veta mosa a nous Jesum igl benedia fretg digl ties best. O miei o buntadevla, o dolscha purschela Maria. Roia per nous sontga, benedeida mamma de Dia. Tgi nous vignan fatgs degns dellas empurmaschungs de Christus. Amen.

Sveida or o Signer, nous ruiagn Te, la tia carezza ainten igls nos cors, senachegl tgi nous, igls cals antras igl saleid digl angal vagn ancunaschia l'incarnaziung de Christus igl Ties Fegl, vignan antras la sia passiun e mort manos tar la gloria detla ristizanza. Antras igl madem Nussigner Jesus Christus. Amen.
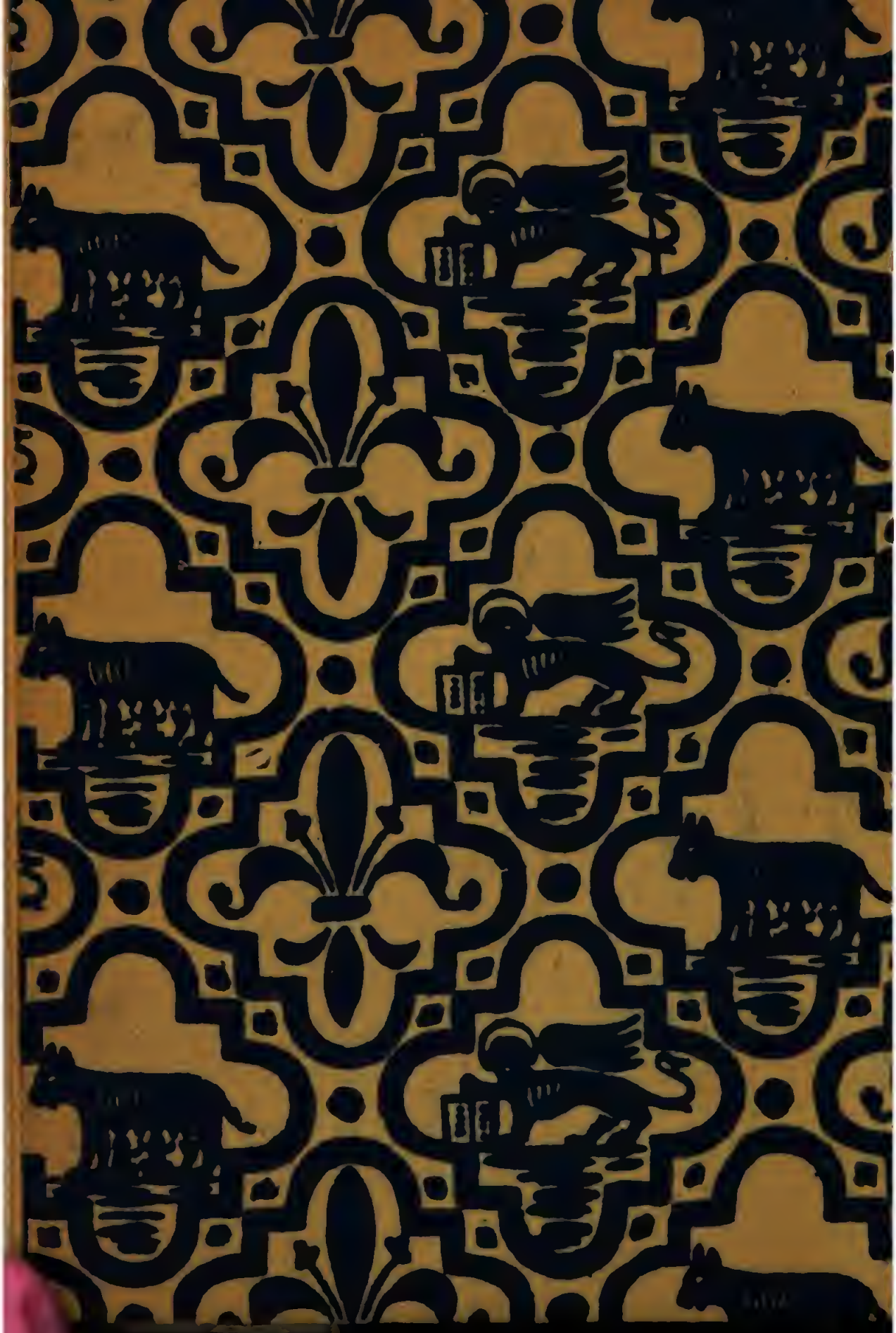
DONO
667,865